

Covid-19
Gündeminde
**Yaşlılara Yönelik
Hak İhlalleri
ve Ayrımcı
Uygulamalar**

ÖZGÜR ARUN

YAŞLANMA ÇALIŞMALARI DERNEĞİ YAYINLARI

Covid-19 Gündeminde Yaşlılara Yönelik Hak İhlalleri ve Ayrımcı Uygulamalar

SENEX
RAPOR

ÖZGÜR ARUN

YAŞLANMA ÇALIŞMALARI DERNEĞİ YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz **06**

Özet **10**

Giriş **18**

Sonuç **88**

Covid-19 Günlüğü:
Ne oldu,
Neler Yaşandı? **92**

Kaynaklar **100**

Yazar Hakkında **102**

23

BÖLÜM 1

Toplumsal Yaşlanma ve
Türkiye'yi Bekleyen Zorluklar

26

BÖLÜM 2

Kavramlar: Yaşlı Haklarıyla
İlgili Uluslararası Standartlar
ve Yaş Ayrımcılığı

29

BÖLÜM 3

Yöntem

32

BÖLÜM 4

Covid-19 Gündeminde
Yaş Ayrımcılığı ve Yaşlılara
Yönelik Hak İhlalleri

55

BÖLÜM 5

Yaş Ayrımcısı Söylemin
Üretimi ve Dolaşımı

72

BÖLÜM 6

Covid-19 Gündeminde
Türkiye'de Yaşlılara Karşı
Ayrımcı Uygulamalar

Önsöz

06

**İçişleri Bakanlığı'nın
21 Mart 2021
tarihinde ilan ettiği
genelgeyle 65 yaş
üzeri insanların
sokağa çıkmaları
yasaklandı**

Türkiye'de ilk Covid-19 vakası, 11 Mart 2020 tarihinde Sağlık Bakanlığı tarafından açıklandı. Aynı gün Dünya Sağlık Örgütü **Başkanı Tedros Adhanom Ghebreyesus**, küresel bir salgınla karşı karşıya olduğumuzu ilan etti. Aslında 2020 yılı başlarken Covid-19 virüsüyle ilgili haberler Türkiye medyasında yer almaya başlamıştı. Haberlerde Covid-19 virüsünden

66

etkilenen insanlara ilişkin bilgiler paylaşıyordu. Bu bilgileri yorumlayan yetkililer ve uzmanlar virüsün en fazla yaşlıları etkilediğini ilan ettiler.

Korumacı bir tutumla Türkiye'de de yaşlılar uyarılmaya başlandı. Önceleri bu uyarılar düşük bir tonda dile getirilse de ilerleyen süreçte konutları dışında görülen, dış görünüşünden hareketle yaşlı olarak tarif edilen tüm insanlara karşı şiddete dönüşmeye başladı. Tam da böyle bir dönemde,

99

İçişleri Bakanlığı'nın 21 Mart 2020 tarihinde ilan ettiği genelgeyle 65 yaş üzeri insanların sokağa çıkmaları yasaklandı. Yasak; süresiz, sınırsız ve denetimsiz biçimde uygulanmaya başlandı. Kamusal düzeyde yaşlılara yönelik ayrımcı uygulamalar hayata geçirildi.

Yaşlıların seyahat etmesi engellendi. Kenti kullanmamaları için yerel yönetimler kent meydanlarındaki bankları söktüler. Güvenlik güçleri kamusal alanlarda gördükleri yaşlı insanlara müdahale etmeye başladılar. Bir büyükşehir belediyesi 'Yaşlı İhbar Hattı' kurduğunu açıkladı. Yaşlılar, tehlike altındaki insanlardan tehlikeli insanlara dönüştürüldü. Kriminalize edilen yaşlı insanlara karşı şiddet, ihmal, hak ihlali ile birlikte **büyük kapatılma** ve izolasyon süreci böylece başlamış oldu.

Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği, **büyük kapatılmaya** ilk tepki gösteren sivil toplum kuruluşu oldu. 23 Mart 2020 tarihinde dernek tarafından kamuoyu bildirisi yayımlandı. Bildiride, büyük kapatılmanın yaşlılara yönelik ayrımcı tutumları ve davranışları yaygınlaştıracağına dikkat çekiliyordu. Ayrıca Türkiye'de her 5 haneden birinde yaşlı insanların yaşadığı düşünülüğünde, yaşlıların konutlarından çıkmalarının engellenmesiyle virüsün etkilerine karşı çözüm geliştirilemeyeceği vurgulanıyordu. Aksine, kronolojik yaşa indirgenerek belirli bir toplumsal kesimi korumak amacıyla atılan bu adım, hak kayıplarına neden olacaktı. Uluslararası sözleşmelerden doğan hakların askıya alınamayacağına işaret eden bildiride Senex Derneği, acil durumlar karşısındaki kısıtlamaların geçici, sınırlı ve denetimli olması gerektiğini dile getiriyordu. Nitekim, yasak sonrasında çok sayıda yaşlıya karşı ayrımcı tutumlar ve davranışlar görünür bir biçimde arttı. Senex, kuşaklararası sosyal diyalogu ve dayanışmayı zedeleyecek her türlü tutuma, davranışa ve uygulamaya karşı tüm insanları uyanık olmaya, yaşlılara yönelecek her türlü ayrımcılığa karşı sessiz kalmamaya davet ederek

66

Çalışmamızla büyük kapatılmaya karşı hak arama sürecinde hak savunucuları başta olmak üzere tüm ilgili insanların elini güçlendirecek bulguları ortaya koymayı hedefledik

99

66

Türkiye’de insan hakları alanında çalışan sivil inisiyatifler arasında yaş ayrımcılığına karşı farkındalık oluşturmayı ve sosyal diyalogu güçlendirmeyi umduk

99

kamuoyunu bilgilendiriyordu. **Büyük kapatılmaya** karşı ilan ettiği bildiride Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği, salgın tehdidi altında; çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılar olmak üzere toplumumuzun tüm kesimlerinin dayanışma içinde zor zamanları atlatabileceğine ilişkin inancını paylaşıyordu.

Bizler, Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği olarak bu süreçte, Covid-19 gündeminde yaşlılara yönelik hak ihlallerini ve ayrımcı uygulamaları tespit edebilmek üzere izleme çalışması gerçekleştirdik. Böylece çalışmamızla büyük kapatılmaya karşı hak arama sürecin-

de hak savunucuları başta olmak üzere tüm ilgili insanların elini güçlendirecek bulguları ortaya koymayı hedefledik. Bu çalışmada, merkezi hükümetleri, yerel yönetimleri, kamusal alanda sorumluluğu ve yetkisi olan tüm kesimleri yaşanan hak kayıplarına ve yaygınlaşan ayrımcı uygulamalara karşı etkin biçimde karar almaya sevk etmek üzere bulguya dayalı önerilerimizi sunduk. Aynı zamanda, Türkiye’de insan hakları alanında çalışan sivil inisiyatifler arasında yaş ayrımcılığına karşı farkındalık oluşturmayı ve sosyal diyalogu güçlendirmeyi umduk.

Çok sayıda kişi ve kurum çalışmamıza destek verdi. Etkiniz çalışmamızın gerçekleşmesi için kaynak sundu. Adem Arkadaş-Thiebert, Ebru Hanbay, Ayça Haykır, Gülçe Başkaya ve Melis Topçu’ya her koşulda bitmek bilmeyen destekleri için müteşekkirim. Araştırma ekibimizde yer alan Doğukan Durmuş Çobanoğlu, Gizem Polat, Gül Şahinkaya, Mine Çapkur, Nil Meral ve Tuğçe Keleş’e veri toplama sürecinde özverili

çalışmaları için teşekkür ederim. Işıl Demir Çarkacı metni defalarca okuyup eksiklerimi tamamladı. Işıl Demirakin ve Yağmur Zeybek titiz bir çeviri yaptılar. Özkan Oral tasarım sürecinde harika bir iş çıkardı. Bu değerli ekibe teşekkür etmek hafif kalır, var olsunlar. Meslektaşım Jason K. Holdsworth metni baştan sona okuyup sunduğu değerlendirmeleriyle çalışmadaki bulguları ve bunlara bağlı tespitleri güçlendirmeme destek verdi. Jason'a minnettarım.

Yaşlanma çalışmaları alanı o denli zengin ki iyi bir öğretmen aynı zamanda. Hepimize yeni bilgiler sundu, deneyim kazandı, hep birlikte yeniden öğrendik. Umuyorum, elde ettiğimiz bulgular yaşlı insanların ve yaşlananların ayrımcılıkla mücadelesine anlamlı katkı sunabilir. Umuyorum yaş ayrımcılığıyla mücadele etmek üzere gerçekleştirdiğimiz bu araştırma başka çalışmalar için de bir haberci olur.

**Türkiye gibi
kalkınma sürecindeki
toplumlar için sorun,
yaşlanmak değil,
zenginleşmeden
hızla yaşlanmak**

Özet

Küresel düzeyde yaşanan Covid-19 salgını gündeminde, yaşlı insanlar hak ihlalleri ve ayrımcılıklarla karşılaş-ıyorlar. Sağlık, bakım, sosyal güvenlik, eğitim, adalet, barınma, beslenme gibi alanlardaki yapısal eksiklikler, Covid-19 salgınında yaşanan hak ihlallerinin ve ayrımcılıkların etkilerini daha da derinleştiriyor. Yaşlı insanlara ilişkin sosyal politika düzeyindeki korumacı yaklaşım -yaşlanmanın kültürel bağlamda da bir sorun olarak değerlendirilmesi nedeniyle- Covid-19 salgınının sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerine yönelik işlevsel ve reaktif çözümler üretmiyor. Zira Türkiye gibi kalkınma sürecindeki toplumlar için sorun, yaşlanmak değil, zenginleşmeden hızla yaşlanmak! Bir yanda kalkınma için kaynağa ihtiyaç duyarken diğer yanda refahı artırmak ve adil biçimde paylaşmak gerekiyor. Ne var ki Türkiye son 15 yıl içinde toplumsal refahı artırıp adil biçimde yaygınlaştırmakta zorluklar yaşıyor. Bununla birlikte toplumsal yaşlanmanın beraberinde getireceği meselelere Türkiye henüz hazır değil. Dolayısıyla yoksullaşarak yaşlanan bir toplum olarak karşılaştığı zorluklar, insan hakları alanında derin yarılmalar yaratıyor.

Yaşlıların insan haklarının küresel olarak ihmal edilmişliği dikkat çekici. Yaşlı haklarına ilişkin herhangi bir uluslararası sözleşme bulunmuyor. Küresel düzeyde yaşanan demografik dönüşüm, toplumsal yaşamda daha önce görülmemiş değişimler ve etkiler yaratıyor. Bu süreçte hızla yaşlanan toplumların, yaşlıların insan haklarını korumaya ve geliştirmeye yönelik mekanizmalara, ilkelere ve sözleşmelere ihtiyacı var. Nitekim yasal düzenlemelerin eksikliği şiddet, ihmal, istismar ve ayrımcılıklarla etkin mücadele edilmesini de engelliyor. Hak temelli hizmetlerin etkin biçimde sunulmaması, eşitsizliklerin de derinleşmesine neden oluyor.

Merkezi hükümetler ve yerel yönetimler Covid-19 küresel salgınına ilişkin müdahale ederken yaşlılarla ilgili ne yaptılar? Sivil toplum, salgın sırasında yaşlıların yaşadığı hak ihlallerine ilişkin nasıl tepki verdi? Yaşlı kadınların ve yaşlı erkeklerin hakları konusunda bugün nerede duruyoruz?

Bu çalışma kapsamında Türkiye’de Covid-19 küresel salgını döneminde yaşlıların ne tür ayrımcı uygulamalara maruz kaldığı araştırıldı. Türkiye’de Covid-19 salgını sürecinde yaşlılara yönelik hak ihlallerini ve ayrımcı uygulamaları tespit edebilmek üzere 2020 yılı Ocak ayından başlayarak Haziran ayına kadar devam eden 6 aylık zaman zarfında medya izlemesi gerçekleştirildi. Covid-19 salgını ve yaşlılık bağlamında yaşanan hak ihlallerini içeren ve ayrımcı uygulamaları gösteren haberler analiz edildi. Verilerin analizi, yaşlılara yönelik haberlerin içeriğini, söylemini, haber dilindeki ayrımcı ifadeleri tespit ederek bunların süreç içinde nasıl değiştiğini de ortaya koydu. Böylece, hem

66

Küresel düzeyde yaşanan demografik dönüşüm, toplumsal yaşamda daha önce görülmemiş değişimler ve etkiler yaratıyor

99

66

Özellikle Türkiye’de Covid-19 salgınında süresiz biçimde eve kapatılmaları sonucunda yaşlılarla ilgili negatif önyargılar daha da pekiştirildi

99

medyanın ayrımcı söylemini hem de Covid-19 sürecinde ne tür hak ihlallerinin yaşandığını anlamak mümkün oldu.

Medyanın ayrımcı dili toplumsal yapı içinde kişiler arası davranış kalıplarını da belirliyor. Türkiye medya alanında yaş ayrımcılığının yeniden üretimi ve dağıtımı, yaşlıların negatif kolektif temsilini besliyor; hasta, düşkün, çağıdışı, yeniliklere kapalı, muhafazakar, içe dönük gibi kalıp yargılar ile yaşlılar damgalanıyor.

Özellikle Türkiye’de Covid-19 salgınında süresiz biçimde eve kapatılmaları sonucunda yaşlılarla ilgili negatif önyargılar daha da pekiştirildi. Yaşlılar, eğitimsiz, sözden anlamayan, söz dinlemeyen, kuralları ihlal eden, riskli, güvenliğe tehdit oluşturan ve nihayetinde devlete karşı çıkan kimseler olarak damgalandılar. Medyada, ‘gençler ve yaşlılar’, ‘vatandaşlar ve yaşlılar’, ‘toplum ve yaşlılar’ karşıtıkları içinde sunulan haberler, yaşlı insanların yalnızlaştırılmasına, marjinalleştirilmesine neden oldu. Bu süreç yaşlılara karşı ayrımcı tutumların davranışa dönüşmesini de tetikledi.

Covid-19 gündeminde gerçekleştirilen medya izlemesi sonucunda en yaygın biçimde gözlemlenen ayrımcı uygulamalar, hak ihlalleri 5 ana başlıkta toplandı;

- Seyahat özgürlüğünün engellenmesi
- Adalete erişim hakkının engellenmesi
- Çalışma hakkının engellenmesi
- Medeni hakların engellenmesi
- Sağlık ve bakım hakkının engellenmesi

Sonuç olarak elde edilen bulgular, yaşlıların yaşadığı hak ihlallerine karşı hükümetlerin ve yerel yönetimlerin ne tür adımlar attığını da ortaya koymakta. Bu bakımdan yaşlıların, sağlık ve bakım, ulaşım, adalete erişim, çalışma ve medeni haklarının engellenmesi oldukça çarpıcı. Türkiye’de, yaşlıları salgından korumak üzerine kurulan argümanlar, yaşlıları marjinalleştiren, yalnızlaştıran ve izole eden uygulamalara ve davranışlara dönüşmüş durumda.

Amaç

Yaş ayrımcılığı cinsiyetçilik ve ırkçılık gibi yaygın ayrımcılık türlerinden biri. Güncel araştırmalar yaş ayrımcılığının Türkiye’de son 10 yılda daha da yaygınlaştığını gösteriyor. Covid-19 salgınıyla da yaşlılara yönelik ayrımcı tutumların davranışa dönüştüğü izlenmekte. Bu çalışmada, Covid-19 salgını sürecinde, yaşlılara yönelik hak ihlalleri ve ayrımcı uygulamalar, medya izleme çalışmasıyla analiz edilmekte.

Araştırma kapsamında, medyada yaş ayrımcılığına ilişkin haber söylemlerinin Covid-19 gündemi içinde nasıl değiştiği bulguya dayalı olarak değerlendirildi. Veri analizi ile yaşlılara yönelik haberlerin içeriği, söylemi, haber dilindeki ayrımcı ifadeler tespit edildi ve bunların süreç içerisinde nasıl değiştiği de ortaya konuldu. Böylece, hem medyanın ayrımcı söylemleri hem de Covid-19 sürecinde ne tür hak ihlallerinin yaşandığı görünür kılındı. Araştırma sonucunda medya söyleminin süreç içinde yaşanan ihlalleri beslediği, bir gerekçe, sağlam bir arka plan oluşturduğu, aynı zamanda yaşanan ihlallerin de yayınların söylemini etkilediği görüldü.

66

Türkiye’de, yaşlıları salgından korumak üzerine kurulan argümanlar, yaşlıları marjinalleştiren, yalnızlaştıran ve izole eden uygulamalara ve davranışlara dönüşmüş durumda

99

Çalışmanın Önemi

Elde edilen bulgular, hem politika geliştirenler ve uygulayanlar için hem de alanda çalışan sivil toplum örgütleri için önemli bir veri kaynağı oluşturuyor. Zira bugüne kadar Türkiye’de yaşlılara yönelik olarak gerçekleştirilmiş medya izleme çalışmasına rastlanılmamıştır. Yaş ayrımcılığı ile ilgili olarak makaleler, araştırma bulguları ve lisansüstü çalışmalar (tezler) yapılmaktadır. Ancak sivil toplum kuruluşlarının ortaya koyabildiği izleme raporlarının olmaması, özellikle koronavirüs gündeminde olduğu gibi kriz dönemlerinde hak ihlallerinin nasıl gerçekleştiğinin anlaşılmasını güçleştirir. Oysa hak ihlallerinin izlenmesi, kamu yararına bir faaliyet olması bakımından oldukça önemlidir.

Yaşlılara yönelik hak ihlallerinin ve ayrımcılıkların izlenmesinin, insan hakları ve savunuculuk alanında önemli bir farkındalık oluşturacağına inanıyoruz. İzleme raporları hem alanda aktif olarak çalışan sivil toplum inisiyatifleri arasında yeni işbirliklerinin oluşabilmesine hem de hak savunucularının yaş ayrımcılığı bağlamında donanım kazanmalarına katkı sunabilir.

Yaşlılara yönelik hak ihlallerinin ve ayrımcılıkların izlenmesinin, insan hakları ve savunuculuk alanında önemli bir farkındalık oluşturacağına inanıyoruz

Çalışmanın Faydalanıcıları

Bu çalışma, öncelikli olarak sivil toplum örgütlerinin, yasa yapıcıların ve uygulayıcıların, yerel yönetimlerin, alanda çalışan meslek gruplarının çalışmalarına katkıda bulunabileceği gibi akademide genç araştırmacılar ve genişleyen bir halkada yaş ayrımcılığı konusuyla ilgilenenler için fayda sunabilecek. Toplumdaki tüm kuşaklar arasında; gençler, yetişkinler ve yaşlılar için farkındalık oluşturabilecektir. Ayrıca Türkiye’den elde edilmiş örnek bir çalışma olarak da uluslara-

rası düzeyde hazırlanan izleme raporlarına katkı niteliğinde değerlendirilebilmesi mümkün.

İncinebilir Kesimler ve Cinsiyet Eşitliği

Covid-19 salgını sürecinde yaşlıların yaşadıkları hak ihlalleri, yaşamın birçok alanında olumsuz etkiler bırakıyor, geri dönülmez yaralar açıyor. Bilhassa yaşlı kadınların yaşadığı hak ihlalleri, uzun yıllardır kamusal alandan tecrit edilmiş olmaları nedeniyle daha da dikkat çekiyor. Yaşlı kadınların eğitim, istihdam ve gelir bakımından yaşadıkları yoksunluklar, yaşam döngüleri içinde kimliklerinin bir parçası haline gelmiş, kamusal alandan daha da dışlanmalarına yol açmıştır. Öyle ki koronavirüs salgını sürecinde de hak ihlallerinin yaşlı ve yoksul kadınları daha yıkıcı biçimde etkilediği anlaşılıyor. Nitekim medyanın toplumsal cinsiyet bağlamında yaşlı kadınlara yönelik söyleminin oldukça ayrımcı olduğunu gözlemliyoruz. Ayrımcı söylem, salgın sürecinde korumacı bir tutumla birlikte yaşlı kadınların daha fazla eve kapatılmalarına ve şiddete maruz kalmalarına neden oluyor.

Temel Öneriler

Yaşlılar toplumun diğer kesimleriyle eşit haklara sahip. Salgın süresince tüm toplumsal kesimler için olduğu gibi yaşlılar da eşitlik ilkesi gereğince korunmalı.

Covid-19 süresince temel ihtiyaçlar zaman geçirmeksizin adil ve ayrımcı olmayan biçimde karşılanmalı.

Kronolojik yaşa bağlı olarak hayata geçirilen tüm yasaklar, kısıtlamalar ve engeller kaldırılmalı. Kronolojik yaş insanların

66

Ayrımcı söylem, salgın sürecinde korumacı bir tutumla birlikte yaşlı kadınların daha fazla eve kapatılmalarına ve şiddete maruz kalmalarına neden oluyor

99

66

**Merkezi hükümetler
ve yerel yönetimler
yaşlıların insan
haklarını korumakla,
yaşlıların insan
onuruna yaraşır
biçimde yaşamaları
ve yaşlanmaları için
gerekli koşulları
sağlamakla
yükümlüler**

ihtiyaçlarını ve beklentilerini, içinde buldukları sağlık ve bakım gereksinimlerini belirleyecek biçimde ayrımcı bir kriter olarak kullanılmamalı.

Merkezi hükümetler ve yerel yönetimler yaşlıların insan haklarını korumakla ve yaşlıların insan onuruna yaraşır biçimde yaşamaları ve yaşlanmaları için gerekli koşulları sağlamakla yükümlüler. Tek başına yaşlanan insanlar, tek başına yaşayan yaşlılar, yalnız yaşlı kadınlar, engelli yaşlılar, kurumsal bakım alan yaşlılar, demans/ Alzheimer hastaları ve bakım veren yakınları, toplumsal yaşamın dışına itilmiş yaşlılar, sokakta yaşayan yaşlılar ile dijital hizmetlere erişimi

olmayan yaşlılar başta olmak üzere risk altındaki tüm yaşlıların ihmal, istismar ve suistimal edilmelerinin engellenmesi için tedbirler alınmalı.

Bakım veren aile üyeleri güçlendirilmeli, sağlık haklarıyla ve sosyal haklarla donatılmalı. Ailesinden uzak yaşayan, aile desteği olmayan yaşlıların ihtiyaç duydukları sağlık ve sosyal bakım destekleri merkezi hükümet, yerel yönetimler ve sivil toplum işbirliği içinde karşılanmalı. Sunulan tüm destekler, yaş, toplumsal cinsiyet, sınıf, inanç, yaşanılan yer, politik tercihler ve benzeri faktörlere dayalı herhangi bir ayrımcılığı yeniden üretmeyecek biçimde planlanmalı, yeni eşitsizlikler yaratmamalı.

Nitelikli bilgi erişilebilir olacak biçimde sunulmalı. Bilgi ve iletişim teknolojilerine (BİT) sahip olmayan, kullanım yatkınlığı bulunmayan yaşlılar ile bilişsel zorlukları olan yaşlıların nitelikle bilgiye erişimi şeffaflık içinde sağlanmalı.

99

Yaşlı insanların kamusal düzeyde fikirlerini ve görüşlerini aktarmalarını sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalı. Yaşlı insanların kamusal alanda kendi adlarına alınan kararlara ilişkin görüş verme hakları güvenceye alınmalı.

Covid-19 salgını dahil olmak üzere salgınlara, afetlere ve krizlere karşı yerel yönetimler tarafından acil önlem planları hazırlanmalı. Acil eylem planları hak temelli hizmet anlayışı çerçevesinde gözden geçirilmeli.

Yaş ayrımcılığıyla ulusal düzeyde etkin mücadele edebilmek için yasal düzenlemeler yapılmalı. Bu kapsamda Türkiye’de yaşlanma, yaşlılık ve yaşlılar üzerine ulusal ve yerel düzeyde çalışan sivil toplum örgütlerinin bulguya dayalı katkısı ne tür yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu belirlemeyi kolaylaştırır. Ayrıca Birleşmiş Milletler bünyesinde Yaşlanma Çalışma Grubu ile temas kurmak, destek ve önerileri almak yerinde bir girişim olur.

Yaşlılar hakkında ve yaşlananların yaşlanma algıları üzerine yapılan araştırmaları desteklemek üzere TÜBİTAK ve ulusal düzeyde fon veren kurumların araştırma destekleri stratejilerine, ‘Yaşlanma Çalışmaları’ başlığı eklenmeli. Türkiye İstatistik Kurumu Resmi İstatistik Programı (RİP) içine mutlaka bir yaşlanma araştırması dahil edilmeli.

Yasal düzeydeki düzenlemeleri takip edecek, ulusal ve uluslararası işbirlikleri kurarak, ihtiyaç duyulan alanlarda araştırmaları destekleyecek, bulguya dayalı olarak politika geliştirilmesine ve uygulanmasına gözcülük edecek, kurumlar arasındaki eşgüdümü sağlayarak yön verecek Türkiye Ulusal Yaşlanma Enstitüsü’nün kurulması yerinde olacaktır.

Giriş

Bu bir ilk değil. Uluslararası kamuoyunun yaşlanma hakkında ilk defa konuşmaya başlamasının üzerinden 40 yıl geçmiş. Küresel olarak yaşlılar hakkındaki ilk görüşmeler Birleşmiş Milletler'in (BM) Birinci Dünya Yaşlanma Toplantısı'nda, 40 yıl önce ele alınmıştı. Viyana'da 1982 yılında bir araya gelen üye ülkeler 'Uluslararası Eylem Planı' adını verdikleri bir programda; istihdam, gelir, güvenlik, sağlık, konut, eğitim ve sosyal refah hakkında yaşlılığa ve yaşlanmaya ilişkin tasarılarını ortaya koydular (UN, 1982).

Dünya muazzam bir hızda yaşlanıyordu. Yirminci yüzyılın sonlarında her on kişiden biri yaşlıyken, projeksiyonlar yeni yüzyılın ortalarında dünyadaki her beş kişiden birinin yaşlı olacağını işaret ediyordu. Yaşlıların sayısı 600 milyondan 2 milyara ulaşacaktı. Dahası yaşlanma süreci, kalkınmaya çablayan ülkelerde daha da hızlı gerçekleşecekti. Kalkınma için en fazla kaynağa ihtiyaç duyan ülkeler, hızla yaşlananlardı. Gelecek yüzyıldaki en büyük zorlukları zenginleşmeden hızla yaşlanmaları olacaktı.

İlk toplantının ardından küresel düzeyde yaşanan gelişmeler, BM'yi ikinci bir buluşma yapmaya zorladı. İlk tasarıdan 20 yıl sonra yeni yüzyılın hemen başında bu defa Madrid'de

'İkinci Dünya Yaşlanma Buluşması' gerçekleştirildi. Bu ikinci buluşmada sunulan tasarıya **Madrid Planı** deniliyordu (UN, 2002). Madrid Planı, hükümetlere ve toplumlara, yaşlıların sosyal yaşama anlamlı katkıları olabileceğini anlatmaya çalışıyor, hatta onları ikna etmeye uğraşıyordu. Yeni yüzyılın sosyal, kültürel ekonomik ve demografik gerçekliğine uygun, gözden geçirilmiş bir eylem planı öneriyordu. Bu eylem planı, politika geliştirenlere demografik dönüşüm sürecinde yapılabileceklerle ilgili pratik araçlar sunmayı hedefliyordu. Yaşlanma, kamu politikaları için esas teşkil eden bir alandı. Sosyal, ekonomik ve beşeri kalkınma için temel unsurdu. İki önemli vurgusu vardı eylem planının: insan hakları bağlamında bir kalkınma ve kuşaklararası dayanışmanın güçlendirilmesi.

Madrid Planı'nın üye ülkeler tarafından kabul edilmesinin üzerinden 18 yıl geçti. Eylem planında önerilen insan haklarına dayalı bir kalkınma ve kuşaklararası dayanışma düşünüldüğünde, Covid-19 küresel salgınında yaşanan eşitsizlikler, 20 yıl önce iki başlıkta vurgulanan hedeflere ne düzeyde ulaşıldığını ortaya koyuyor. Hedeflere yaklaşıldığını söylemek olanaksız.

Her ne kadar BM tarafından yaşlılara yönelik temel ilkeler ortaya konulmuş olsa da yaşlıların insan haklarının küresel olarak ihmal edilmişliği dikkat çekici. BM'nin yaşlılar için temel ilkeler ve öneriler seti, 18 başlık içermişti (UN, 1991). Bu ilkeler ve öneriler setinde, Viyana'da gerçekleşen ilk buluşma hatırlatılıyor, hem toplum içindeki bireyler arasında hem toplumlar arasında yaşlıların yaşam koşullarının muazzam çeşitliliğine vurgu yapılıyordu. Öneriler, hükümetlere ilk fırsatta ve zaman kaybetmeden ulusal programlarında hangi temel başlıkları

66

Her ne kadar BM tarafından yaşlılara yönelik temel ilkeler ortaya konulmuş olsa da yaşlıların insan haklarının küresel olarak ihmal edilmişliği dikkat çekici

99

içermeleri gerektiğini bildiriyordu. Yaşlılar;

gıda, su, barınma, sağlık bakım hizmetleri ile eğitim olanaklarına erişebilmeli, güvenli ve uygun bir çevrede yaşamlarını sürdürebilmeli, topluma katılabilmeli ve görgülerini genç kuşaklarla paylaşabilmeli, şiddet, ihmal, istismar ve ihlallerden korunarak onurlu bir yaşam sürmeleri sağlanmalı, yaş, toplumsal cinsiyet, etnisite, engellilik ya da başka herhangi bir nedenle ayrımcılığa uğramamalı, eşit muamele görmeli, insan hakları çerçevesinde tanımlanmış tüm haklardan yararlanabilmeli.

Tüm buluşmalara, önerilere ve prensiplere karşın yaşlıların insan haklarının şiddetli biçimde ihlal edilmesi, uluslararası camiada hak arama yollarının oluşturulması gereğini ortaya çıkardı. Bu bağlamda uluslararası mekanizmalar kuruldu. Uluslararası mekanizmalardan birisi de 2010 yılında BM bünyesinde kurulan Yaşlanma Çalışma Grubu¹.

66

Tüm buluşmalara, önerilere ve prensiplere karşın yaşlıların insan haklarının şiddetli biçimde ihlal edilmesi, uluslararası camiada hak arama yollarının oluşturulması gereğini ortaya çıkardı

Yaşlanma Çalışma Grubu, uluslararası düzeyde, yaşlıların insan haklarıyla ilgili temel çerçeveyi belirleme, uygulamada sorunları tanımlayarak çözüm önerileri sunma gibi temel görevleri yerine getirmeyi amaçlıyor. Bununla sınırlı kalmayan BM, 2013'ten itibaren Özel Raportör ile yaşlıların haklarına ilişkin uluslararası düzeyde üye ülkelerdeki koşulları izliyor². Daha güncel olarak 2018 yılında Viyana'da toplanan uzmanlar grubu, yaşlıların haklarına ilişkin bir deklarasyon ortaya koydu³.

99

Bu deklarasyonda, yaşı haklarına ilişkin uluslararası mekanizmaların farkında olduğunu, bunları desteklediğini belirtmekle birlikte yaşlıların insan haklarının ihlal edildiğini, yaşı haklarıyla ilgili uluslararası standartlara ihtiyaç olduğunu da vurguladı. Henüz 2020 yılı ortalarında BM Genel Sekreteri tarafından Covid-19 salgınının yaşı hakları üzerine etkilerini dile getiren bağımsız uzman raporu sunuldu⁴. Raporda, Covid-19 salgınının yaşlılara yönelik yaş ayrımcılığını nasıl körüklediği, yapısal eşitsizliklerin salgınla birlikte nasıl derinleştiği, yaşlıların insan haklarının nasıl ve hangi koşullarda ihlal edildiği vurgulanıyordu. Tüm bu girişimlerin ve mekanizmaların yanında, uluslararası düzeyde insan hakları hukuki çerçevesiyle özellikle Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme kapsamında, toplumun diğer kesimleriyle birlikte yaşlıların hakları da güvence altına alınmakta⁵. Hatta uluslararası sözleşmelerin yaşlıları da kapsayacak biçimde uygulanmaması ayrımcılık yasağının ihlal edileceği anlamına gelmekte. Ancak, yine de yaşı haklarına ilişkin uluslararası bir sözleşme bulunmamakta.

Son 40 yıl zarfında yaşı hakları adına atılan adımlara, geliştirilen mekanizmalara, kapsayıcılığı vurgulanan uluslararası sözleşmelere ve girişimlere rağmen yaşlıların insan haklarının küresel olarak ihmal edilmişliği dikkat çekici. Küresel düzeydeki bu ihmal, özellikle kriz dönemlerinde yaşlıların daha da fazla ezilmesine, haklarının ihlal edilmesine ve ayrımcılığa uğramasına da neden oluyor. Zira yaşanan ihlallere karşı etkin mücadele edebilmeyi sağlayacak yerelde ve küresel düzeyde mekanizmalar ile yasal çerçeve eksik.

66

Henüz 2020 yılı ortalarında BM Genel Sekreteri tarafından Covid-19 salgınının yaşı hakları üzerine etkilerini dile getiren bağımsız uzman raporu sunuldu

99

66

**Yaşanan ihlallere
karşı etkin mücadele
edebilmeyi
sağlayacak yerelde
ve küresel düzeyde
mekanizmalar ile
yasal çerçeve eksik**

Merkezi hükümetler ve yerel yönetimler, Covid-19 küresel salgınına ilişkin müdahale ederken yaşlılarla ilgili ne yaptılar? Sivil toplum, salgın sırasında yaşlıların yaşadıklarına ilişkin nasıl tepki verdi? Yaşlı kadınların ve yaşlı erkeklerin hakları konusunda bugün nerede duruyoruz?

Bu çalışmada, Türkiye’de Covid-19 küresel salgını gündeminde yaşlıların ne tür ayrımcı uygulamalara maruz kaldığı araştırılıyor. Böylece

uluslararası düzeyde kabul edilen ve hükümetler tarafından toplumlarına temel bir hak olarak sunulan 40 yıllık vaatlerin nasıl karşılandığı anlaşılmaya çalışılıyor. Ayrıca çalışma, yaşlıların yaşadığı hak ihlallerine karşı hükümetlerin ve yerel yönetimlerin ne tür adımlar attığını inceliyor, sivil toplumun bu gündemde ne tür yanıtlar sunduğunu ortaya koymayı hedefliyor. Kısaca, küresel salgın gibi bir kriz anında yaş ayrımcılığının gündelik yaşamdaki etkilerini inceliyor. Bu inceleme sonucunda tartışmalar, son 40 yılda küresel düzeyde uluslararası planlarda iki defa sunulan, insan haklarına dayalı bir kalkınmanın sağlanmasına ve kuşaklararası dayanışmanın güçlendirilmesine ilişkin vaatlerin, hükümetler tarafından nasıl karşılandığını anlamamızı sağlayacak. Umuyoruz ki bu izleme çalışması, sivil toplum girişimlerinin kanıta dayalı olarak yaşlıların haklarına ilişkin taleplerini daha kararlı bir biçimde savunabilmelerine katkı sunacak.

99

¹ <https://social.un.org/ageing-working-group/>

² <https://www.ohchr.org/EN/Issues/OlderPersons/IE/Pages/IEOlderPersons.aspx>

³ http://www.ageing.at/site/pub_html/sites/default/files/ICHRoP%20Conference%20Declaration%20Final_0.pdf

⁴ <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/Policy-Brief-The-Impact-of-COVID-19-on-Older-Persons.pdf>

⁵ İnsan hakları sözleşmeleri ve mekanizmalarına ilişkin dokümanlara, bilgi ve belgelere şu adresten erişilebilir <https://insanhaklariizleme.org>

01

23

Toplumsal Yaşlanma ve Türkiye'yi Bekleyen Zorluklar

Türkiye dünyanın en hızlı yaşlanan ülkelerinden biri. Cumhuriyetin kuruluşunda 35 yıl olan ortalama insan ömrü, 2020 yılı itibariyle 78 yılı geçti (TÜİK, 2020). Türkiye’de yüzyıl önce nüfusun %3,5’ini oluşturan yaşlılar, bugün itibariyle %10’unu oluşturuyorlar. Türkiye toplumu 2040 yılına ulaştığında, yaşlıların sayısı tarihinde ilk defa çocukların sayısını geçecek. Yüzyılın sonunda ise toplumdaki her dört kişiden biri yaşlılardan oluşacak. Böylesi muazzam bir dönüşüm sosyal, ekonomik ve çevresel kalkınmayı derinden dönüştürecek etkiler yaratacak. Bu etkilerin sorunlara yol açması muhtemel. Zira, Türkiye zenginleşmeden hızla yaşıyor.

Son makro verilerde Türkiye’nin yoksullaşarak yaşlandığına ilişkin bulgular dikkat çekici (Arun, 2020a). Kapsayıcı bir toplum olabilir ise Türkiye için toplumsal yaşlanma sorun olmaktan çıkacak. Çünkü yaşlı kadınların ve erkeklerin yaşadıkları topluma etkin biçimde katkıda bulunabilmelerinin bir yolu kapsayıcılıktan geçiyor. BM’nin

‘Sosyal Kalkınma İçin Dünya Buluşması’, çeyrek yüzyıl önce Kopenhag’da toplandığında kapsayıcı toplumu şöyle tanımlıyordu: “Herkes için toplum, her bir bireyin haklarıyla ve sorumluluklarıyla birlikte aktif bir rol üstlendiği toplumdur” (UN, 1996). Böylesi bir toplum, temel özgürlüklere ve insan haklarına özen gösterilen, kültür ve inanca dair çeşitliliğin ve sosyal adaletin sağlandığı, kırılan ve dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarının karşılandığı, hukukun üstünlüğünün ve demokratik katılımın güvence altına alındığı bir toplum idealine dayanır. Aynı zamanda kapsayıcı toplum, eşitsizlikleri törpülemek, ortadan kaldırmak üzere geliştirilmiş sosyal politikalarla donatılmış, herkesi kucaklayan esnek ve hoşgörülü bir toplumdur. Kapsayıcı bir toplumda, toplumsal cinsiyete, sınıfa, etnisiteye, kuşaklara ve coğrafyaya bağlı eşitsizliklerin üstesinden gelinmesi vadediliyordu. Bununla birlikte, toplumdaki tüm kurumların kapsayıcı ve eşitlikçi hizmet anlayışıyla donatılmasının gereği vurgulanıyordu. Sosyal, ekonomik ve çevresel kalkınma sürdürülebilir bir denge içinde olmalıydı.

Kapsayıcı toplum idealinin gerçekleşmesi insan haklarına dayalı bir anlayışın tüm çabaları destekleyecek biçimde

tesisiyle mümkün olacak. Her düzeyde hükümetler, yerel yönetimler ya da merkezi hükümetler tam da böylesi bir anlayış için sorumluluk üstlenmek zorunda. Hükümetler, hem var olan kurumları dönüştürmek hem de insan haklarına dayalı bir kalkınma için yaşanan kadınlar ile erkeklerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine karşılık verebilecek yeni kurumları tesis etmekle yükümlüler. Yaratıcı ve akılcı bir kalkınma modeline ihtiyaç var. Zira yaşlı kadınların ve erkeklerin ihtiyaçları ve beklentileri birbirinden çok farklı. Yaşlı kadınlar daha fazla yoksulluk riskiyle karşı karşıya. Toplum içinde daha fazla yükümlülükleri var. Ne var ki yaşlı kadınlar için toplumsal yaşamın neredeyse tüm alanlarında daha az kapsayıcılık söz konusu. Şüphesiz böylesi koşullar içinde ve gelecekteki yaşlanma dinamikleri söz konusu olduğunda insan haklarının ve toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması şart.

Hem yaşlanmış toplumlarda hem yaşanan toplumlarda damgalanma ve ayrımcılık müzmin bir biçimde devam ediyor. Yaş ayrımcılığı, tıpkı cinsiyetçilik ve ırkçılık gibi çok yaygın. Yaşlılara yönelik olarak daha fazla haksızlık, dışlama ve damgalama söz konusu. Güncel çalış-

malar, Türkiye’de yaş ayrımcılığının %4 düzeyinde olduğuna işaret ediyor (Arun, 2020a). Ne var ki yaşlılar söz konusu olduğunda yaşından dolayı haksızlığa uğrayanların oranı %8’lere ulaşıyor (Arun, 2020c). Güncel boylamsal bir araştırmaya göre (Arun, 2020b), yaşlı insanlara karşı sergilenen yaş ayrımcılığının düzeyi 2013 yılında %4 iken, 2016 yılında %7’ye ve 2020 yılında %11’e ulaşmış. Yaşlılara karşı ayrımcı tutum ve uygulamalar ısrarlı biçimde devam ediyor, istikrarlı bir artış gösteriyor, kalıcı hale geliyor.

Günümüzde ve yakın gelecekte Türkiye’yi bekleyen en kritik risk yoksullaşarak yaşlanması. İki yaş grubunda yoksulluk çok çarpıcı düzeyde. Yoksulluk riski altında yaşayan çocukların ve yaşlıların sayısı hızla artıyor. Mevsimlik gezici geçici işlerde çalışan çocuklar, esnek istihdamda yer alan gençler, istihdama dahil edilemeyen kadınlar, engelliler, azınlıklar ile göçmenler hızla yaşlananlar kervanına katılıyorlar. Toplumun tüm kesimleri için sürdürülebilir bir denge içinde kalkınmak, doğaya zarar vermeden zenginleşmek ve refahı adil biçimde paylaşmak Türkiye için zorlukların en önde gelenleri.

02

26

**Kavramlar:
Yaşlı Haklarıyla
İlgili Uluslararası
Standartlar ve
Yaş Ayrımcılığı**

Ayırmcılık, insan haklarının ihlal edilmesi, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ya da herhangi bir diğer alandaki özgürlüklerin kısıtlanması, her türlü ayrıştırma, dışlama ya da yok sayma olarak tanımlanabilir. Her biçimi uluslararası sözleşmelerde yasaklanmıştır. Ayrımcılığın yaygınlaştığı bir dönemde yaşlı haklarıyla ilgili uluslararası bir sözleşmeye duyulan ihtiyaç her zamankinden fazla. Ancak BM'nin kabul ettiği uluslararası bir yaşlı hakları sözleşmesi bulunmuyor. Üye ülkeler tüm yaş gruplarının olduğu gibi yaşlıların da insan haklarının korunması, yaşlılara karşı ayrımcılığın, ihmalin, istismarın ve şiddetin engellenmesiyle yükümlü. Madrid Planı da yaşlıların çalışma, eğitim alma, sağlığa erişim, toplumsal yaşama ve tüm karar alma mekanizmalarına katılım ile temsil edilme hakkının altını çiziyor (UN, 2002). Her ne kadar İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde farklı toplumsal kategoriler "diğer" başlığı altında zikredilmiş olsa bile yaşlılara yönelik belirli ve özgün bir atıf bulunmuyor.

Yaş temelinde ayrımcılık bahsinde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün yaşlı çalışanlara ilişkin 162 numaralı tavsiyesinde⁶ kapsayıcılık hakkında bir vurgu bulunmakta. Tavsiye kararı ayrımcılığa ilişkin yaş

temelinde herhangi bir vurgu olmamasına karşı uyarıda bulunmakta; yaş bağlamında ayrımcılık yapılmamasına ilişkin öneri sunmakta. ILO'nun tavsiye kararında 'yaş, iş akdinin sonlandırılması için bir neden olamaz' vurgusu yer almakta.

Göçmen İşçiler ile Aile Üyelerinin Haklarının Korunması Uluslararası Sözleşmesi'nde⁷ yaş içerilmekte (madde 7); Engelli Hakları Sözleşmesi'nin⁸ adalete erişim (madde 13), korunma hakkı (madde 16), sağlık (madde 25/b) ve yaşam standardına erişim hakkı (madde 28/2/b); Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi'nin⁹ sosyal güvenlik hakkına (madde 11.1/e) ilişkin maddelerinde yaşa ve yaşlılara yönelik atıflar olsa da yaşlı haklarına dair özgün bir sözleşme hala eksik.

Yaşlı kadınlar ve erkekler homojen bir toplumsal grup değiller. Yaşlılık deneyimi kadınlar ve erkekler için birbirinden çok farklı. Yaşlılık denildiğinde yaş gruplarına göre çeşitlenen bir deneyim söz konusu. Çocukluk, gençlik ya da yetişkinlik dönemleri yaşamın ne denli olağan bir parçasıysa yaşlılık dönemi de o denli olağan bir yaşam dönemi. Çocukluk, gençlik ya da yetişkinlik ne kadar çeşitlilik içeriyorsa yaşlılık dönemi de o denli

çeşitli. Yine de toplumda yaşlılık dönemi, yaşlanma sürecine ve yaşlılara ilişkin ön yargılar ve korku hayli yaygın. Yaşlanmaktan korkmak, yaşlılıktan çekinmek, yaşlılar hakkında kalıp yargılara sahip olmak, yaş ayrımcılığının göstergeleri. Yaşlıların hep birbirine benzediğini varsayarak ortaya konulan tüm davranış kalıpları, yaş ayrımcılığının yaygınlaşmasına yol açıyor. Yaşlıları hep yorgun, bitkin, düşkün, hasta, ölümü bekleyen insanlar olarak düşünerek geliştirilen tüm pratikler ve söylemler yaş ayrımcılığının derinleşmesine neden oluyor. Yaş ayrımcılığının üç önemli boyutu var: yaşlılara karşı sergilenen ayrımcı tutumlar, ön yargılar ve ihmal. Butler (1969) yaşlıların yaşlarından dolayı ihmal edilmesini, dışlanmasını ve

aşağılanmasını ilk fark eden bilim insanıydı (Arun, 2020b). Yaşlılara karşı sergilenen tüm ayrımcı davranışları “ageism” olarak tanımlamıştı. Ageism, tıpkı cinsiyetçilik ve ırkçılık gibi dünyada en yaygın ayrımcılık türlerinden biri. Çok sinsi. Kuşaklar arasındaki dayanışmayı zedelediği gibi kişinin kendine ilişkin öz saygısını, güvenini de yok eden bir ayrımcılık türü.

Bu raporda da yaş ayrımcılığı, yaşlılara karşı yaşlarından dolayı sergilenen her türlü ihmal, istismar, suistimali kapsayacak biçimde değerlendiriliyor. Yaşlılığa, yaşlanmaya ve yaşlılara ilişkin kalıp yargılar, sistematik dışlama ve her türlü ayrımcı uygulama yaş ayrımcılığı kapsamında ele alınıyor.

Fotoğraf: Selim Aksan, Senex | Yaşlanma Çalışmaları Derneği Arşivi

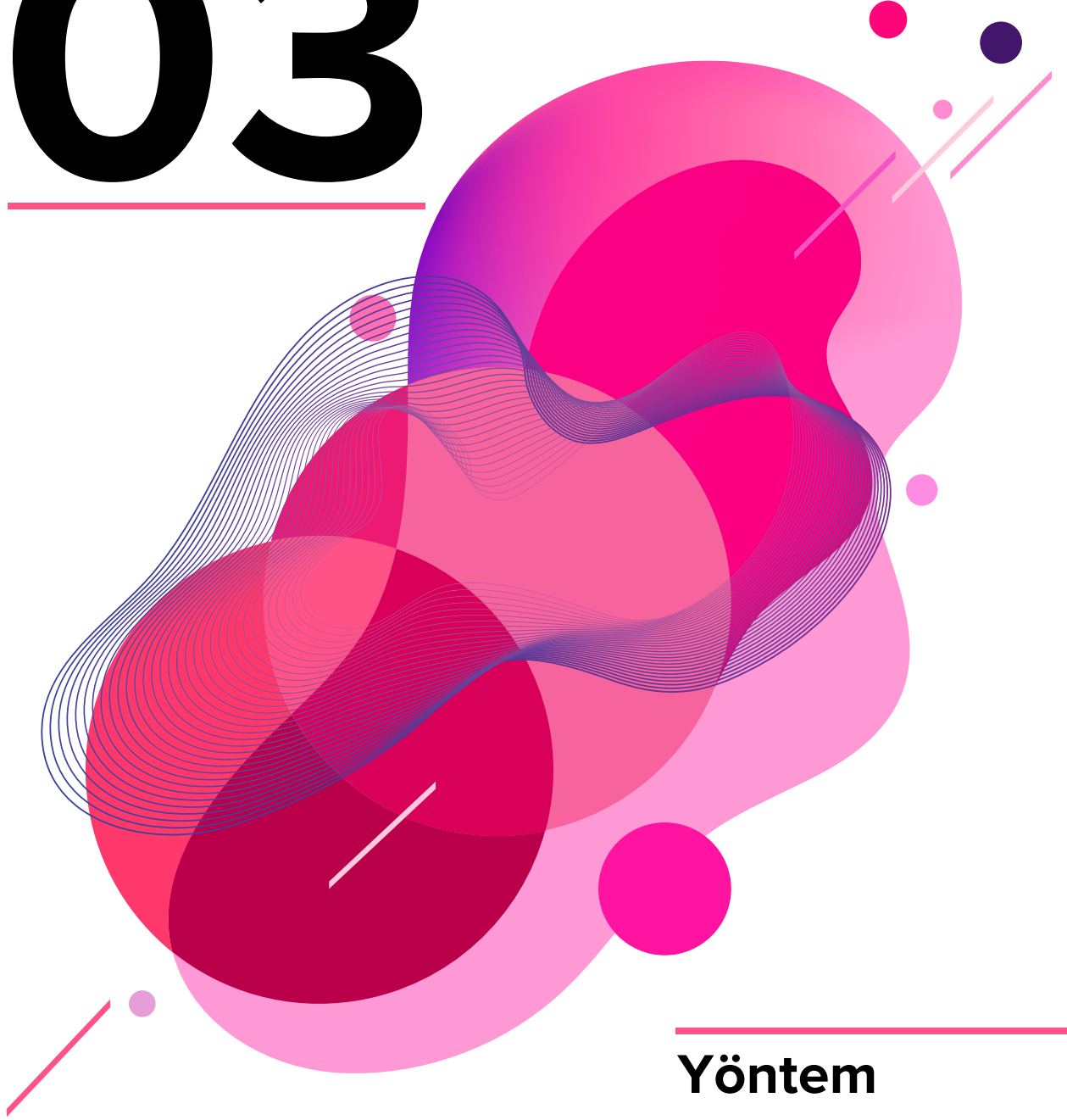
⁶ https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R162

⁷ International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families

⁸ Convention on the Rights of Persons with Disabilities

⁹ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women

03

Yöntem

Türkiye’de Covid-19 salgını sürecinde yaşlılara yönelik hak ihlallerini ve ayrımcı uygulamaları tespit edebilmek üzere 2020 yılı Ocak ayından başlayarak Haziran ayına kadar devam eden 6 aylık zaman zarfında medya izlemesi gerçekleştirildi. Medya izlemesi için tirajı en yüksek 6 ulusal gazete seçildi. Bunlar, alfabetik sırayla, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Yeni Şafak gazeteleriydi. Gazetelerin internet yayınları günlük olarak öncelikle yaşlı, yaşlılık ve yaşlanma anahtar sözcükleriyle tarandı. Elde edilen haberler her bir gazete özelinde kaydedildi. İzleme sırasında ulaşılan haberler tek tek okunarak ilgisiz olanlar kapsam dışı bırakıldı. Covid-19 salgını ve yaşlılık bağlamında yaşlı hak ihlallerini içeren ve ayrımcı uygulamaları gösteren haberler veri tabanına kaydedildi. Veri tabanında yer alan haberleri analiz edebilmek için değişkenler oluşturuldu. Değişkenler haberler incelendikten sonra gözden geçirildi. Haberlerdeki söylemi de anlayabilmek üzere yeni değişkenler veri tabanına eklendi.

Belirlenen değişkenler izleme neticesinde elde edilen haberlerin içerik analizini yapmak, söylemini ortaya koyabilmek için kullanıldı. İçerik analizi salgının seyrine bağlı olarak ilgili haberlerin içeriğinin nasıl değiştiğini anlamayı sağlar. Söylem analizi ise haberin alt metnini, söylemin hedefini, söylemin hangi kelimeleri kullanarak inşa edildiğini ve ayrımcı tutumları anlamayı hedefler. Böylece, sadece örnek vakaları raporlamanın ötesinde genel olarak izleme yapılan dönemdeki içeriğin ve söylemin dayanağını, niteliğini ve tutumunu kavramak mümkün olabilir.

66

Medya izlemesi için tirajı en yüksek 6 ulusal gazete seçildi. Bunlar, alfabetik sırayla, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Yeni Şafak gazeteleriydi

99

Değişken	Açıklama	Kategoriler
Gazete	İzlemenin yapıldığı medya.	Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Yeni Şafak
Yayının türü	Ulaşılan yayının hangi türden oluştuğunu belirlemek üzere kategorize edilmesi için kullanılan değişken.	i. haber, ii. köşe yazısı, iii. yorum, iv. röportaj
Tarih	Basım tarihi	Ocak ve Haziran arasındaki günler
Başlık	Yayının başlığı	Kategorik değil
Kelime sayısı	Yayındaki kelime sayısı	Kategorik değil
Yayının ana teması	Yayının odaklandığı ana temanın sınıflanmasıdır.	Ana temalar açık uçlu olarak kaydedildi.
Anahtar kelimeler	Yayının içinde yer alan anahtar kelimeler olduğu gibi kodlanmıştır. Maksimum 6 anahtar kelime yer almaktadır.	Tespit edilen anahtar kelimeler, belirlendiği sırada açık uçlu olarak değişkenler altında toplanmıştır.
Tutum	Yayının söylemini tespit etmek üzere kodlanmıştır.	Tutumlar olumlu, olumsuz ve nötr olmak üzere üç kategoride toplandı.
Adres	Yayının içinde yer alan hedef gösterilen yer, kurum, toplumsal kesim ya da kişi(ler).	Açık uçlu olarak kaydedildi.
Argüman	Yayının ürettiği söylemi tespit edebilmek üzere kullanılmaktadır.	Açık uçlu olarak kaydedildi.
Karşıtlık	Yayının söyleminde yer alan karşıtlığı anlamak üzere kullanılmaktadır.	Karşıtlık ayrımcılığın hangi söylem üzerinden üretildiğini ortaya koyar.

Tablo 1: Değişkenler ve kategorileri

04

32

**Covid-19
Gündeminde
Yaş Ayrımcılığı
ve Yaşlılara
Yönelik Hak
İhlalleri**

1.

Covid-19 Küresel Salgınında Yaş Ayrımcılığı Nasıl Başladı?

Covid-19 virüsünün küresel bir salgına dönüştüğü anlaşıldığında, önce Çin ve Güney Kore'den, ardından İtalya'dan vaka sayıları medyada paylaşıldı. Verilerde salgından en çok etkilenecek yaşamını yitirenlerin yaş gruplarına göre dağılımları sunuldu. Uzmanlar bu verilere bakarak yaşlıların risk grubunda olduğunu belirttiler. Ölümlerin en fazla 80 yaşın üzerindeki insanlarda görüldüğünü vurguladılar. Onlara göre Çin ve Güney Kore'den sonra İtalya'dan gelen ilk bilgiler bu tespitlerini haklı çıkarıyordu. Nitekim İtalya'da da ölüm oranlarının yüksek olmasının nedenini, İtalya'nın Avrupa'nın en yaşlı ülkesi olmasına bağladılar¹⁰.

Salgının ilk duyulduğu günden bu yana sunulan bilgiler, halen yaş gruplarını kıyaslayarak paylaşılıyor. Salgının başında Güney Kore'den gelen bir

açıklamada¹¹, 30 yaşın altındaki hasta sayısı veriliyor, bu yaş grubunda hiç ölüm olmadığı vurgulanıyordu. Ama 80 yaşın üzerindekielerde ölümlerin daha sık gözlemlendiğinin altı çiziliyordu. Uluslararası basında çıkan diğer yazılarda da benzer olarak 80 yaşın üzerindeki kimselerin salgından daha olumsuz etkilendikleri sıkça yazılıyordu.

Sunulan tüm verilerde yaş grupları birbiriyle kıyaslanıyordu. Hangi yaş grubunda kaç kişinin yaşamını yitirdiğinin bilhassa altı çiziliyordu. Ardından bu verileri yorumlayan uzmanlar, yaşlıların sokağa çıkmamasını, çarşıya, pazara, alışveriş merkezine, hastaneye ya da benzeri mekânlara gitmemesini üstüne basa basa dile getirdiler. Türkiye'de de yaşlıların risk grubunda olduğuna ilişkin tartışmalar yapılıyor, yaşlılara ne yapmalarının uygun olduğu, ne yapmamalarının gerektiğine ilişkin direktifler veriliyordu¹². Salgına ilişkin duyulan korku ve endişe yaşlı insanlara yönelmişti. Zira tehlike altında olduğu düşünülen insanlar, tehlikeli insanlara dönüşüvermişti.

¹⁰ Bu yazılardan birine şu adresten erişilebilir <https://www.businessinsider.com/coronavirus-death-rates-by-age-south-korea>

¹¹ Şu adresten erişilebilir <https://www.nytimes.com/interactive/2020/world/asia/china-coronavirus-contain.html>

¹² Bu tartışmaları ele alan bir yazı için şu bağlantıya bakılabilir https://birikimdergisi.com/guncel/9982/gencler-yetiskinler-ve-yasli-lar-bir-de-ozgur-lukler#_ftn1

Haber 1: Birgün, 19 Mart 2020

Yasakların ve kapatılmanın başlamasından önce medyada yaşlılarla ilgili çok sayıda haber çıkmaya başlamıştı. Bu haberler yerel yönetimlerin ayrımcı uygulamalarını da göstermesi bakımından önemliydi. Yaşlılara karşı ilk ayrımcı uygulamalardan biri, kenti kullanmanın engellenmesi olarak ortaya çıktı. "Virüsün yaşlı insanlarda ölümle sonuçlanması, kalabalık alanlarda birçok yaşlının oturması, virüsün yayılmasını artırabilir olması nedeniyle" Denizli Büyükşehir Belediyesi kent meydanındaki bankları söktürmüştü. Bu haberde Birgün gazetesi; yaşlıların uyarıları dikkate almaması gerekçesiyle Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin bankları söktüğünü, böylece yaşlı insanların bir araya gelmesinin engellenmeye çalışıldığını paylaşıyordu. Haberde, "çevredeki yurttaşların" bu uygulamayı da desteklediği bildiriliyordu. "Çevredeki yurttaşlar" ve "yaşlılar" karşıtlığı ile kurgulanan haber, diğer gazetelerde de benzer bir ayrımcı odağında sunulmaktaydı.

**Birgün gazetesi;
yaşlıların uyarıları
dikkate almaması
gerekçesiyle
Denizli Büyükşehir
Belediyesi'nin bankları
söktüğünü, böylece
yaşlı insanların bir
araya gelmesinin
engellenmeye
çalışıldığını
paylaşıyordu**

Haber 2: Cumhuriyet, 21 Mart 2020

Nitekim tam da böyle bir dönemde yaşlı olmaktan duyulan korkuyla yaşlıların eve kapatılması gerektiği kamuoyunda sıkça tartışılmaya başlandı. Cumhuriyet gazetesinin 21 Mart 2020 tarihindeki haberine göre henüz sokağa çıkma yasakları da başlamadan önce Sivas Büyükşehir Belediyesi tarafından kent meydanındaki bankalar söküldü. Belediyenin gerekçesi "... toplum sağlığı açısından yaşlıların evlerinde kalmalarını sağlamak, virüsün taşınma ihtimalini azaltmak" olarak dile getiriliyordu. Cumhuriyet gazetesindeki haberin başlığında "risk grubundaki yurttaşlar" ile "herkes" arasında bir karşıtlık kuruluyor; haberin söyleminde yaşlıların hak aramalarının "herkesi şok ettiğine" vurgu yapılıyordu. Nitekim diğer gazetelerde yer alan haberlerde de hak arayan yaşlılara karşı ayrımcı bir söylem geliştiriliyordu.

Hak ihlallerinden biri olan 'kenti kullanmanın engellenmesi' sadece meydanlardaki bankaları sökmekle sınırlı kalmadı. Yerel yönetimler, yaşlıların toplu taşımını kullanmalarını da engellemeye başladılar.

Risk grubundaki yurttaşların verdikleri tepki herkesi şoke etti

Sivas'ta Belediye ekipleri koronavirüsüne karşı bankları söktü, risk grubunda ki yaşlı vatandaşlar "şimdi nereye oturacağız" diye tepki gösterdi.

21 Mart 2020 Cumartesi, 12:05

Sivas Belediyesi Park ve Bahçeler müdürlüğü ekipleri, koronavirüs tedbirleri kapsamında, toplum sağlığı açısından özellikle yaşlı vatandaşların evlerinde kalmalarını sağlamak, virüsün taşınması ihtimalini azaltmak için şehir içerisinde ki bankaları söktü. Bankaların sökümü işlemleri sırasında, risk grubunda olmalarına rağmen yaşlı vatandaşların halen bankalarda oturmaya devam etmesi dikkat çekti. Tüm uyarı ve ikazlara rağmen sokağa çıkan yaşlı vatandaşlar, "Biz şimdi nerede oturacağız" diyerek bankaların sökülmesine tepki gösterdi.

Evide canı sıklığı için kent meydanına geldiğini belirten Muhlis Yılmaz, açık havada insanlara zarar vermeden oturdukları belirtip, "Açık havada insanlara mesafeli oturmaya çalışıyoruz. Açık hava temiz hava insanlara zarar vermeden oturuyoruz. Bunun artık bilincine vardık mesafeli oturuyoruz" dedi.

Bankaların kaldırılmasını doğru bulmadığını belirten Halil Yeniyapan, "Buraları kaldırdılar nereye oturacağız" diyerek tepki gösterdi. Yeniyapan, "Nerede oturacağız? Burayı kaldırdılar nereye oturacağız" dedi.

Konya'da 65 yaş üstüne ücretsiz toplu ulaşım geçici olarak durduruldu

Konya'da 65 yaş üstü vatandaşlara ücretsiz toplu ulaşım kullanımı, yeni tip koronavirüs (Kovid-19) tedbirleri kapsamında geçici olarak durduruldu.

20 Mart 2020 Cuma, 16:17

Konya Büyükşehir Belediyesinin resmi sosyal medya hesabından yapılan duyuruda, "Konya İl Hıfzıssıhha Kurulu Kararı ile 65 yaş üstü hemşerilerimizin ücretsiz toplu ulaşım kullanımı tedbir amacıyla geçici olarak durdurulmuştur." ifadesine yer verildi.

Öte yandan, kent içi ulaşımında toplu taşımayı kullanan yolcu sayısının yüzde 75 oranında azalması nedeniyle seferlerde yeniden düzenleme yapıldı.

Haber 3: Cumhuriyet, 20 Mart 2020

Yaşlıların ulaşım hakkının engellenmesine ilişkin ilk uygulama, Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatıldı. Sokağa çıkma yasağından hemen önce yaşlıların ücretsiz toplu taşıma kullanımları iptal edildi. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin başlattığı uygulamayı, Ankara, Antalya, İstanbul, Malatya Büyükşehir Belediyeleri de takip etti. Bu uygulamalarla yaşlıların kent içindeki hareketliliği de engelleniyordu.

Kent meydanında bankları sökmek ve kent içi ulaşımı yasaklamak, yaşlıların kenti kullanmalarını engelleme amacını taşıyor. Bir kenti kullanmak, kamusal alanlarda otantik kimlikleriyle kendilerini ifade etmek insanların temel hakkı. Acil durumlar dışında merkezi hükümetler ya da yerel yönetimler kenti kullanma hakkını engelleyemezler. Oysa Türkiye'de kronolojik yaşa dayalı olarak getirilen yasaklarla kentler yaşlılar için büyük bir hapisaneyeye dönüşmeye başladı.

Sokağa çıkma yasaklarının getirilmesinden hemen önce gerçekleştirilen bu ayrımcı uygulamalar yaşlıların eve kapatılmalarının da temel gerekçelerini oluşturdu. Zira tüm bu tedbirlere “rağmen” yaşlılar, sokakta, meydanlarda, parklarda görünüyor; hastaneye, pazara, bankaya ya da ihtiyaçlarını karşılamak üzere kamusal alanlara çıkıyorlardı. Sokakta görülen yaşlılar, evlerine dönmeleri için uyarılıyorlardı. ‘Tehlikeli insanlar’ olarak damgalanan yaşlılara ilişkin yasakların getirilmesi tam da böyle bir arka planda gerçekleşti. Tartışmaların sonunda 21 Mart 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı’nın genelgesiyle¹³ 65 yaşın üzerindeki insanların sokağa çıkması yasaklandı. Yasak, süresiz, sınırsız ve denetimsiz biçimde, yaşlıların kapatılmasına neden oldu.

Süresiz, denetimsiz ve sınırsız biçimde ilan edilen sokağa çıkma yasaklarının hak ihlallerine yol açabileceğine ilişkin olarak sivil toplum düzeyinde bir açıklama yapıldı. Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği, yasakların ilan edilmesinden hemen sonra yaptığı açıklamada¹⁴ yaşlıların sokağa çıkmasının yasaklanmasının ayrımcı tutum ve davranışları yaygınlaştıracığına karşı uyarılarda bulunmuştu. Acil durumlar karşısında

hakların askıya alınmasının geçici, sınırlı ve denetimli olması gerektiğine vurgu yapılmıştı. Türkiye’de kronolojik yaşa indirgenerek geliştirilen yasakların hak ihlallerine dönüşeceği belirtilen açıklamada, yaşlılara karşı uygulanan ayrımcılığa ilişkin sessiz kalınmaması için çağrı yapılmıştı. Ne var ki, Senex Dernek dışında bu süre zarfında insan hakları ve yaşlı hakları konusunda çalışan inisiyatifler, yaşlılara karşı alınan kapatılma kararına dair herhangi bir görüş bildiremediler. Yaşlılık ve yaşlanma, insan hakları çalışan sivil toplum örgütleri için kavrayış geliştirilen ve üzerine düşünülen bir alan olmamıştı. Zira yaşanan ihlallere ve ayrımcılığa karşı sivil toplum düzeyinde etkin biçimde herhangi bir desteğin ve açıklamanın olmayışının başka nasıl bir anlamı olabilirdi?

66

Senex Dernek dışında bu süre zarfında insan hakları ve yaşlı hakları konusunda çalışan inisiyatifler, yaşlılara karşı alınan kapatılma kararına dair herhangi bir görüş bildiremediler

99

2

66

**Yaş ayrımcılığının
tutum olmaktan çıkıp
bireysel düzeydeki
bir şiddete evrilmesi,
yaşlı nefretini de
görünür kıldı**

99

Sokağa Çıkma Yasaklarından Sonra Yaş Ayrımcılığı ve Yaşlılara Yönelik Hak İhlalleri

İçişleri Bakanlığı'nın 21 Mart 2020 tarihinde bir genelgeyle yaşlıların sokağa çıkmasını yasaklamasından sonra yaşlılara karşı ayrımcı tutumların davranışa dönüştüğü görüldü. Yaş ayrımcılığının tutum olmaktan çıkıp bireysel düzeydeki bir şiddete evrilmesi, yaşlı nefretini de görünür kıldı. Sokağa çıkma yasakları tehlike altında olan yaşlıları tehlikeli insanlara dönüştürdü. Zira “yasağa rağmen” yaşlılar sokağa çıkmakta ve kent içinde görünmekteydiler.

'64 yaşındayım' dedi 69 yaşında çıktı

Bursa'nın İnegöl ilçesinde bankta oturan kişi, polislere 64 yaşında olduğunu söyledi ancak kimliğindeki yaşı 69 çıkınca evine gönderildi.

22 Mart 2020 Pazar, 13:52

Bursa'nın İnegöl ilçesinde bankta oturan kişi, polislere 64 yaşında olduğunu söyledi ancak kimliğindeki yaşı 69 çıkınca evine gönderildi.

İçişleri Bakanlığı tarafından gece yarısı itibarıyla 65 yaş ve üstü ayrıca kronik rahatsızlığı olan vatandaşların, ikametlerinden dışarı çıkmaları, park, bahçe gibi açık alanlarda dolaşmaları sınırlandırıldı. Yasa kapsamında Bursa'nın İnegöl ilçesindeki emniyet müdürlüğü ekipleri ise uygulamalarını sürdürdü. İnegöl'ün İshakpaşa Camisi arkasında bulunan bankalarda 65 yaş üzeri bir kişinin oturduğu ihbarını alan emniyet ekipleri, harekete geçti. Bu kişinin "64 yaşındayım" demesi üzerine kimliğini kontrol eden emniyet ekipleri, 69 yaşında olduğunu öğrendi. Ekiplerin uyarısı sonrası bu kişi evine gitti. Gelen ihbarları değerlendiren ekipler, sokakta gezen 65 yaş üstü vatandaşlara uyarılarda bulunuyor.

Haber 4: Cumhuriyet, 22 Mart 2020

Cumhuriyet gazetesinin 22 Mart 2020 tarihli haberine göre bankta oturduğu için ihbar edilen bir kişinin kolluk kuvvetlerinin yaptığı denetimler sonucunda 69 yaşında olduğu tespit edilmişti. Habere göre, yaşlılar kolluk kuvvetleri tarafından kimlik kontrolüne tabi tutuluyor, uyarılıyor ve evlerine gönderiliyordu. Türkiye genelinde gerçekleştirilen tüm bu uygulamalar, yaşlı insanların kriminalize edilmesine yol açıyordu.

¹³ <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsizligi-olanlara-sokaga-cikma-yasagi-genelgesi>

¹⁴ <http://www.senex.org.tr/wp-content/uploads/SenexDernekDuyuru23Mart2020.pdf>

Haber 5: Hürriyet, 22 Mart 2020

Yaşlıların, “yasağı deldiği”, “yasağa uymadığı” bu nedenle tehlike oluşturdukları vurgulanan haberlerde, yaşlı insanlar “inatçı yaşlı vatandaşlar” olarak damgalanıyorlardı. Hürriyet’in 22 Mart 2020 tarihli haberinde de yaşlıların “yasağa aldırış etmeden” sokağa çıktıkları, kolluk kuvvetleri tarafından uyarıldığı vurgulanıyordu. Uyarılar sadece sözlü olarak gerçekleştirilmiyor, aynı zamanda para cezası da veriliyordu. Nitekim, Hürriyet gazetesinin 22 Mart 2020 tarihli haberinde, ekmek almak için sokağa çıkan 75 yaşındaki “ismi açıklanmayan kişiye” 392 TL ceza kesildiği belirtiliyordu. Kolluk kuvvetleriyle karşılaşan, kendilerine karşı ayrımcı uygulama yapılmasına ilişkin olarak hakkını arayan yaşlı insanlar da haberlerde “ilginç” olarak tanımlanıyordu.

Yasak dinlemediler! 'Evde sıkılıyorum'

İstanbul'un en kalabalık ilçelerinden Esenyurt'ta meydanlar boş kalırken, yaşlıların Corona Virüs nedeniyle uygulanan yasağı delip bankalarda oturması şaşkınlığa neden oldu. Yasak tanımayan yaşlı bir vatandaş, "Gidecek yer yok ne yapalım. Evde de sıkılıyorum dışarıya çıktım. Virüsten korkuyorum ancak yapacak bir şey yok" dedi. Esenyurt meydanın sakin görüntüsü ise havadan görüntülendi.

İstanbul'un en kalabalık nüfusa sahip ilçesi **Esenyurt**, Corona Virüs nedeniyle en sakin günlerini yaşıyor. Ancak Corona Virüs nedeniyle 65 yaş ve üzeri ile kronik rahatsızlığı olanlara 'Sokağa Çıkma Yasağı'nın olmaması rağmen ilçedeki yaşlılar yasağa uymadı.

"Sosyal mesafe" kuralı ve "evinde kal" çağrısına rağmen yine bazı vatandaşların meydanlarda bir araya geldiği ve bankalarda oturduğu görüldü.

Esenyurt meydanının sakin görüntüsüne alışkın olmayan bazı vatandaşların ise habire fotoğraf çekildiği görüldü. Zabıta ekiplerinin meydandaki bankaların etrafına bariyer çekerek kapatıldığı ve 65 yaş üzeri vatandaşları sokağa çıkan vatandaşları uyardığı görüldü.

65 yaş üzeri vatandaşlara sokağa çıkma yasağı getirilmesine aldırış etmeden bankaları bırakmayan inatçı yaşlı vatandaşlar pes dedirtti.

Zabıta ekiplerinin uyarısıyla kalkan vatandaşlardan biri, "Allah milletimize yardım etsin. Dün yasak geldiğini söylediler bana da. Ancak gidecek yer yok ne yapalım? Evde de sıkılıyorum ondan dolayı dışarıya çıktım. Virüsten korkuyorum ancak yapacak bir şey yok" diye kendini savındı.

Yasağa uymayan yaşlı adama 392 lira ceza

Kahramanmaraş'ta sokağa çıkma yasağına uymayan 75 yaşındaki kişiye jandarma tarafından 392 lira idari para cezası kesildi.

İçişleri Bakanlığının **koronavirüs** tedbirleri kapsamında 65 yaş üzerindeki vatandaşların sokağa çıkmasını yasaklamasının ardından polis ve jandarma, sokağa çıkan yaşlıları uyardı. Merkez Önkuvvet İlçesi İsa Mahallesi'nde denetim yapan jandarma ekipleri, 75 yaşındaki ismi açıklanmayan kişiye Kabahatler Kanunu kapsamında 392 lira idari para cezası kesti. Yaşlı adama ceza yazıldığı da bir vatandaşın çektiği video ile ortaya çıktı.

'392 LIRA YAZDILAR TÜRKİYE'YE İLAN ET'

Vatandaş yaşlıların sokağa çıkmanın yasak olduğunu hatırlatıp 'jandarma görürse' demesi üzerine yaşlı adam, "Ceza yazdı zaten, makbuz da cebimde. 392 lira ceza yazdılar. Ekmek almaya gideceğim yazdılar. Türkiye'ye ilan et. Görünsek bir daha yazmaz" dediler" diye konuştu.

31.03.2020 - 13:06 | Ses Gözetleme: 31.03.2020 - 13:15|HSA

Otomobiliyle seyahat eden 76 yaşındaki adamdan ilginç savunma

Corona virüsü karşı alınan önlemler kapsamında İstanbul'un giriş ve çıkışlarında yapılan denetimlere devam edildi. Denetim sırasında eşyile beraber yolculuk yapan bir sürücüyü durduran polis, karı kocanın 65 yaş üstünde olduğunu anlayınca ceza kestirdi. Cezaya karşı kendini ilginç bir şekilde savunan 76 yaşındaki adam, "Parkta oturmuyorum, sokağa çıkmıyorum. Ben penitensiyası evime gidiyorum" dedi. Öte yandan korona virüs denetimi nedeniyle oluşan uzun araç kuyrukları havadan görüntülendi.

Corona virüsü karşı alınan önlemler kapsamında İstanbul'un giriş ve çıkışlarında polis tarafından yapılan denetimler bugün de devam ediyor. Trafik polisleri Tuzla TEM Otoyolu Tuzla mevkii'nde Ankara istikametine ilerleyen tüm araçları bekletti.

Hususi otomobil içinde yolculuk yapan vatandaşların kimlik kontrolleri yapıldı, otogeri döğüldü. Polis, denetimler sırasında durdurduğu bir sürücünün yaşının 76. yaşındaki eşinin yaşının ise 71 olduğunu tespit etti.

İzin belgesi bulunmayan ve yolculuk yapan 65 yaş üstü karı kocaya Kabahatler Kanunu gereğince para cezası kesildi. Balıkesir'deki evlerine gitmek için ifade eden yaşlı adam, "Parkta oturmuyorum, sokağa çıkmıyorum. Ben penitensiyası evime gidiyorum. Oğlumdaydım girdi evime gidiyorum" diyerek kendini savunması ilginç anlara sahne oldu.

Corona virüsü önlemleri kapsamında yapılan denetimler nedeniyle oluşan uzun araç kuyrukları drone ile havadan görüntülendi.

Haber 6: Milliyet, 31 Mart 2020

31 Mart 2020 tarihli Milliyet gazetesinde yer alan haberde, özel aracıyla evine giden yaşlı çiftin durdurulduğu, kimlik kontrolü yapılarak "yaşlı olduğu tespit edilmiş" ve uyarıldığı belirtilmiş. Yaşlıların ayrımcı uygulamalara karşı haklarını savunması ise "Otomobiliyle seyahat eden 76 yaşındaki adamdan ilginç savunma" başlığıyla haberleştirilmişti. Haberde, kısıtlamalara uyararak sokağa çıkmadığı, parka gitmediğini belirten ve hakkını arayan kişinin kendini savunması "ilginç savunma" olarak tanımlanıyordu.

Yaşlıların, "yasağı deldiği", "yasağa uymadığı" bu nedenle tehlike oluşturdukları vurgulanan haberlerde, yaşlı insanlar "inatçı yaşlı vatandaşlar" olarak damgalanıyorlardı

Haber 7: Sabah, 24 Mart 2020

Tüm bu haberler, yaşlı insanların tehlikeli olduğunun altını çiziyordu. Son dakika olarak verilen haberler içinde Sabah gazetesinde yaşlı insanların kolluk kuvvetleri tarafından “yakalanma anları” sunuluyor, “Yok artık! Biri 70 diğeri 74 yaşında...” açıklamasıyla haberler paylaşıyordu. Yaşlıların kolluk kuvvetleriyle karşılaştıklarında hak aramaları, kendilerini ifade etmeleri ve ayrımcılığa ilişkin itirazları nedeniyle “devlete karşı gelenler” olarak damgalanmaları söz konusu oldu. Nitekim Sabah gazetesinde “Sokağa çıkan dede polis ile tartıştı” başlığıyla verilen haberde, kişisel bilgileri de paylaşılan yaşlının, “polis ve görevlileri sıkıntıya soktuğu” anlatılıyordu.

Yaşları nedeniyle damgalanan insanların aynı zamanda suçlu olarak sunulması, toplumsal algıda yaşlı imgesinin etrafındaki olumsuz sıfatları da güçlendiriyor. Yaşlılar kriminalize edildiklerinde kendilerine karşı sergilenen ayrımcı uygulamalar ve davranışlar meşru hale gelir. Zira yaşlılar, güvenliğe tehdit oluşturan, kamu düzenini bozan ve bu nedenle cezalandırılması gereken insanlar olarak algılanır.

Son dakika: Corona virüs umurlarında değil! 2 yaşlı, mesire alanında alkol alırken yakalandı

Koronavirüs salgınında önlem için sokağa çıkma kısıtlaması getirilen bazı yaşlıların yaptıkları şaşkına çeviriyor. Son dakika haberine göre; Kastamonu'nun Tosya ilçesinde 65 yaş üzerindeki iki kafadar, mesire alanında alkol alırken görüldü. Polis, yaşlıları uyararak 3150 lira para cezası kesti.

DHA

Giriş Tarihi: 24.3.2020 © 09:26 Son Güncelleme: 24.3.2020 © 09:47

İçişleri Bakanlığı tarafından 65 yaş üstü vatandaşlar için sokağa çıkma kısıtlaması getirilmişti. Koronavirüs salgınında önlem için evde kalmaları istenen yaşlılar yaşağı delmeye devam ediyor. Son dakika haberine göre; Kastamonu'da 2 yaşlı adam alkol alırken görüldü.

BİRİ 70, DİĞERİ 74 YAŞINDA

Kastamonu'nun Tosya ilçesinde, biri 70 diğeri 74 yaşında 2 arkadaş, 65 yaş ve üzerindeki vatandaşlara getirilen sokağa çıkma yasağına rağmen mesire alanına gidip, içki içmeye başladı. Polis tarafından fark edilen ikiliye para cezası kesildi.

Tosya'da yaşayan H.A. (70) ve H.S. (74), koronavirüs tedbirleri kapsamında İçişleri Bakanlığı tarafından 65 yaş ve üzeri ile kronik hastalığı olanlara getirilen sokağa çıkma yasağına rağmen, evlerinden çıkıp, mesire alanına gitti. İkili, Üç Okukları Mesire Alanı'nda yanlarında getirdikleri alkolü içecekleri içmeye başladı. 2 arkadaş; devriye gezen polis ekipleri fark etti. Hemen evlerine gönderilen H.A. ve H.S.'ye 3150'er lira para cezası kesildi.

66

“Sokağa çıkan dede polis ile tartıştı” başlığıyla verilen haberde, kişisel bilgileri de paylaşılan yaşlının, “polis ve görevlileri sıkıntıya soktuğu” anlatılıyordu

99

Sokağa çıkan dede polis ile tartıştı! "82 yaşındayım böyle bir şey görmedim"

Düzce'de Koronavirüs salgını nedeniyle 65 yaş ve üstü yaşlıların sokağa çıkmaya yasakları delen 82 yaşındaki İbrahim Kurt isimli yaşlı adam, polisin evine git uyarısı üzerine önce polisle tartıştı ardından tutanağı imzalamamak için dua etmeye başladı. Yaşlı adam sonunda tutanağı imzalayarak evine gitmek zorunda kaldı.

İHA

Görsel tarih: 30.3.2020 16:44

Koronavirüs salgını nedeniyle alınan 65 yaş ve üstü yaşlıların sokağa çıkmaya yasakları devam ederken, sokakta dolaşan yaşlılar, kendilerini ikaz eden polis ve görevlileri skantaya sokuyor. Düzce'de Merkez Bölük Camii önünde bekleyen 82 yaşındaki İbrahim Kurt'u gören polis ekiplerle yaşlı adama uyardılar. Önce sızdı olarak uyan yapan polisler ayrıca yaşlı adamı dışarı çıkarmaya çalıştılar. Ancak 82 yaşındaki dede tutanağı imzalamaya yanaşmadı.

POLİSLERLE TARTIŞTI

Polis ekipleriyle tartışmaya başlayan İbrahim Kurt, "Ben ne yaptım. Neden imza atacağım, 82 yaşında geldim böyle bir şey görmedim. Camiye namaz kılmaya geldim şimdi burda ehlimi dostumu görüyorum" diyerek tepki gösterdi. Polisin yasakları anlatmasına rağmen ikna olmıyan 82 yaşındaki yaşlı adam ellerini semizye açarak dua etmeye başladı. Ardından kılıfıya doğru dönen yaşlı adam dua etmeye devam etti. Duvarı biterim yaşlı adam polis ekipleriyle tartışmasını sürdürdü. Başka yolu olmadığını anlayan yaşlı adam, polisin tuttuğu tutanağı imzalayarak evine gitti.

Haber 8: Sabah, 30 Mart 2020

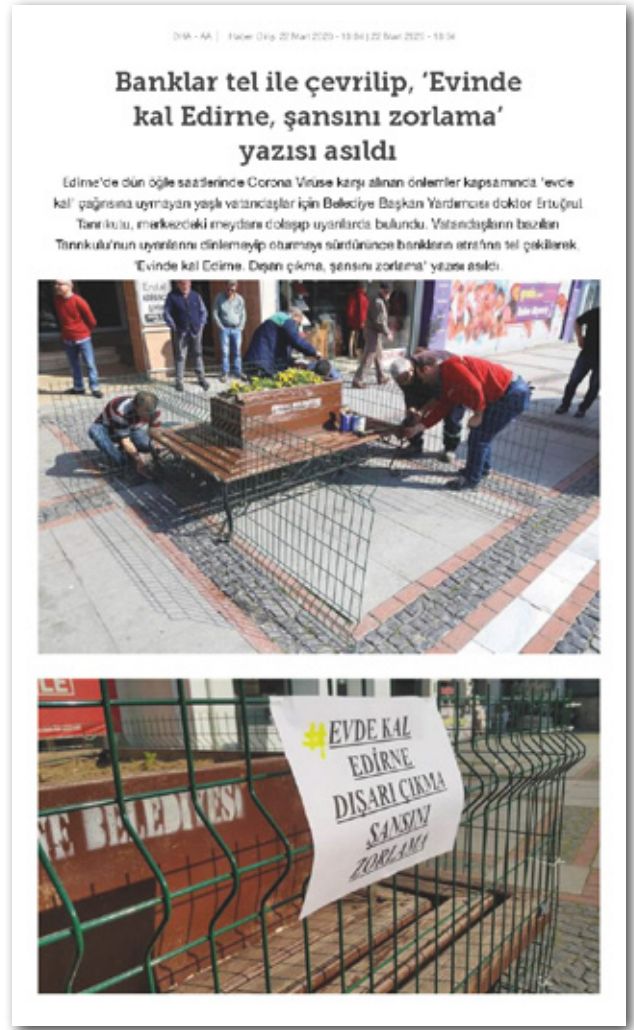
Küresel düzeyde salgın başladığında sunulan rakamlarla tehlike altında oldukları vurgulanan yaşlılar, bu haberlere bakıldığında artık tehlikeli insanlara dönüşmüşlerdi. Yaşlıların tehlikeli olduğuna ilişkin damgalama, yaşlı nefretinin nasıl oluştuğunun ve yaşlılara yönelik şiddetin nasıl meşrulaştırıldığına da önemli bir aşamasıdır. Hem kamusal düzeyde hem bireysel düzeyde salgınla mücadele edilmekten öte yaşlılarla mücadele edilmesi, Türkiye'de var olan yaş ayrımcılığının yaşlı şiddetine dönüşürken izlediği hattı göstermektedir.

Bu bağlamda yaşlılarla mücadele edilmeye başlandığında iki cepheden ayrımcı uygulamalar ve şiddet vakaları kendini gösterdi. İlk olarak kamusal düzeyde ayrımcı uygulamalar ile yaşlıların kent çevresini ve kent unsurlarını dolayısıyla kenti kullanmaları engellendi.

Yaşlıları nedeniyle damgalanan insanların aynı zamanda suçlu olarak sunulması, toplumsal algıda yaşlı imgesinin etrafındaki olumsuz sıfatları da güçlendiriyor

Haber 9: Hürriyet, 22 Mart 2020

Düşmanca mimari örneklerinin en çarpıcı olanlarından biri Edirne’de gerçekleşmişti. Edirne kent meydanında, yaşlıların banklara oturmalarının engellenmesine yönelik olarak bankların etraflarına tel örgüler / çitler çekiliyordu. Edirne Belediyesi görevlileri (habere göre başkan yardımcısı) tarafından yaşlılar uyarılıyor ve bankların etrafına tel örgü çekildikten sonra “Evinde kal Edirne. Dışarı çıkma, şansını zorlama!” yazısı asılıyordu. Bir başka örnekte Denizli Büyükşehir Belediyesi, kent meydanının yaşlılar tarafından kullanılmasını engellemek için meydandaki bankları söküyordu. Yeni Şafak gazetesinin haberine göre Denizli’de “yaşlılar aldırış etmeyince ekipler bankları söktü” ifadesiyle düşmanca / saldırgan mimarinin gerekçesi de açıklanıyordu. Nitekim Sabah gazetesinde yer alan bir habere göre Sivas’ta da benzer girişimler söz konusuydu: “65 yaş üstü vatandaşlara karşı Sivas’ta meydandaki banklar söküldü”. Yaşlıların salgından “korunması” gerekçesiyle başlayan uygulamalar, yaşlılara “karşı” kamusal yasaklara dönüşüyordu. Yasakların da ötesinde birçok kentte düşmanca / saldırgan mimari

66

Edirne kent meydanında, yaşlıların banklara oturmalarının engellenmesine yönelik olarak bankların etraflarına tel örgüler / çitler çekiliyordu

99

Yaşlılar koronavirüsüne aldırış etmeyince banklar söküldü: Burada bilinçsizce oturmalar oluyor

Denizli’de kalabalık şekilde oturan vatandaşlar Korona virüsü dolayısıyla uyarıları dikkate almayınca belediye ekipleri çareyi bankları sökmekte buldu. Çevredeki vatandaşlar ise uygulamanın iyi olduğunu söyleyerek, “Güzel bir uygulama oldu çünkü arkadaşlar tam bilinçlenmedi sanırım. Bir birimize mesafe koymamız gerekirken yine burada bilinçsizce oturmalar oluyor” dedi.

Banklar ekipler tarafından söküldüğü görülüyor.

Denizli Bayram Yeri Meydanında korona virüsüne ilişkin alınan tedbirleri ve uyarıları yaşlılar pek dikkate almadı. Denizli Büyükşehir Belediyesi ekipleri ise çareyi bankları sökmekte buldu. Evlerinde sığınan vatandaşlar her gün buraya gelecek vakit geçiriyor.

Büyük yaygın oturma, virüsün yayılmasını arttırabilir olması üzerine belediye ekipleri yeni bir tedbir aldı.

Yaşlılar aldırış etmeyince ekipler bankları söktü

Virüse ilişkin alınan tedbirler doğrultusunda evlerde kalınması yönünde ki uyarılara aldırış etmeyen yaşlı vatandaşlar normal günlerde olduğu gibi meydana ki banklarda oturmaya devam etti. Koronavirüsün yaşlı insanlarda ölüm ile sonuçlanması ve kalabalık alanda birçok yaşlıların oturma, virüsün yayılmasını arttırabilir olması üzerine belediye ekipleri yeni bir tedbir aldı.

Evlerinde sığınan vatandaşlar her gün buraya gelecek vakit geçiriyor.

20 bank söküldü

Meydandaki banklarda oturan vatandaşlara uyarılarda bulunulmasına rağmen bir türlü itna edemeyen ekipler yaklaşık 20 bankı sökerek çare buldu. Bankaların sökülmesinin ardından meydan bomboş kaldı.

Çevredeki vatandaşlar ise uygulamanın iyi olduğunu söyleyerek, “Güzel bir uygulama oldu çünkü arkadaşlar tam bilinçlenmedi sanırım. Bir birimize mesafe koymamız gerekirken yine burada bilinçsizce oturmalar oluyor. Onun için virüs bulaştırılma açısından güzel bir uygulama” ifadelerini kullandı.

Haber 10:
Yeni Şafak, 19 Mart 2020

Yoluyla kent yeniden tasarlanıyor; yaşlıların kenti kullanması engelleniyordu.

Yaşlıların, güvenliğe tehdit oluşturan, kamu düzenini bozan ve bu nedenle cezalandırılması gereken insanlar olarak damgalanmasıyla birlikte bir başka cepheden daha yaşlılara karşı müdahale gecikmedi. Bu müdahale, karantina ve kapatılma döneminde yaşlı insanlara karşı sergilenen en ayrımcı uygulamalardan biriydi. Nitekim yaşlıların nasıl tehdit olarak görüldüğüne ilişkin en çarpıcı göstergelerden biri haline geldi.

Sivas'ta koronavirüs nedeniyle banklar kaldırıldı, yaşlılar "biz şimdi nereye oturacağız?" dedi

11.03.2020 10:00

Türkiye’de koronavirüs tedbirleri kapsamında dışarı çıkmayın çağrısına atılmayan 65 yaş üstü vatandaşlara karşı Sivas’ta meydana gelen bankların sökülmesi, Belediye ekipleri koronavirüse karşı bankları söktü ancak yüksek risk grubundaki yaşlılar “şimdi biz nereye oturacağız” diyerek tepki gösterdi.

Haber 11:
Sabah, 21 Mart 2020

66

Yeni Şafak gazetesinin haberine göre Denizli’de “yaşlılar aldırış etmeyince ekipler bankları söktü” ifadesiyle düşmanca / saldırgan mimarinin gerekçesi de açıklanıyordu

99

Haber 12: Cumhuriyet, 21 Mart 2020

Nevşehir Büyükşehir Belediyesi tarafından 21 Mart 2020 tarihinde sosyal medyada yapılan çağrıda “Yaşlı İhbar Hattı” kurulduğu bildiriliyordu. “65 yaş üstü insanları sokakta görürseniz arayın” çağrısı yapılarak yaşlı insanların ihbar edilmesi isteniyordu. Kamusal düzeyde sergilenen ayrımcılık yanında bu tip çağrılar, yaşlılarla bireysel düzeyde mücadele edilmesi algısını da oluşturmuştu. Nitekim çok sayıda ihbar başvurusuyla yaşlı insanların yaşamı daha da zorlaştı. Yaşlılara karşı sergilenen ayrımcı tutumlar davranışa dönüşmüş, hem kamusal hem bireysel düzeyde müdahaleler yapılmaya başlanmıştı. Kriminalize edilen yaşlı insanların ihbar edilmesi çağrısıyla birlikte yaş ayrımcılığının yaşlı nefretleriyle pekiştirilmesi söz konusuydu.

Nevşehir Belediyesi, 'Yaşlı İhbar Hattı' oluşturdu

Nevşehir Belediyesi, 'ALO 153 Yaşlı İhbar Hattı' oluşturdu

21 Mart 2020 Cumartesi, 21:54

Nevşehir Belediyesi, İçişleri Bakanlığının 65 yaş üstü kişilere ve kronik hastalara dışarı çıkma yasağı getirmesinin ardından 'Yaşlı İhbar Hattı' oluşturdu. Nevşehir Belediyesi resmi Twitter hesabından yapılan duyuruda, **dışarıda 65 yaş üstü kişileri görenlerin ALO 153'ü aramaları istendi**. Belediye, 'ihbar' ibaresi yanlış bulununca hattı, 'Yaşlı Destek Hattı' olarak değiştirdi.

Nevşehir Belediyesi
@nevsehir_bel

Yaşlı ihbar hattı ALO 153 ...

65 yaş üstü insanları sokakta
görürseniz arayın.

20:13 · 21 Mar 20 saatinde · [Twitter for iPhone](#)

45

66

Çok sayıda ihbar başvurusuyla yaşlı insanların yaşamı daha da zorlaştı. Yaşlılara karşı sergilenen ayrımcı tutumlar davranışa dönüşmüş, hem kamusal hem bireysel düzeyde müdahaleler yapılmaya başlanmıştı

99

Minibüste 'korona virüs' ihbarı...

Karabük'te bindiği minibüsteki yolcuların korona virüs hastası ihbar yaptığı yaşlı adam polis ve 112 ekiplerini harekete geçirdi. Edinilen bilgiye göre, **Durmuş Altınbaş** (72) isimli vatandaş şehir merkezine gelmek için minibüsü kullandı. Minibüsteki yolcuların yaşlı adamın korona virüs belirtisi gösterdiğini düşünerek durumu polis ve 112 ekiplerine bildirdi.

İHA

Geçiş Tarihi: 24.6.2020 15:19

Araçtan indikten sonra ekiplerin Kemal Güneş Caddesinde yaşadıkları yaşlı adamın kuşamında alıyevini

yaşlı adamın bulunduğu, sağlık ekibinin ambulansa aldığı yaşlı adamın sorgulamaında herhangi bir teste tabi olmadıkları ve yaptıkları kontrollerde herhangi bir sağlık probleminin bulunmadığı öğrenildi. Yarış aralığın olayı, kent merkezinde bulunan yaşlı adam kısa süreliğine paniğe neden oldu.

BENİM İÇİN KORONA VİRÜS HASTASI VAR DEMİŞLER

Konuyla ilgili gazetelere açıklamalarında bulunan Durmuş Altınbaş, "Bindiğim minibüsten benim için korona virüs hastası var demişler. Öyle tarif etmişler. Öyle bir şey yok ama 80 yaşında bir hastaya varamışım. Bende itişir emtim, zehirlenmişim evde. Dönüküm de ateşim çıktı, tahlilemi verdim. İyi çıktım dediler. Film de çektiler" diye konuştu. Şeker hastası olduğunu belirten Altınbaş, şimdiki herhangi bir sıkıntısı olmadığını ve tıp gibi olduğunu söyledi.

Haber 13: Sabah, 24 Haziran 2020

Yine Sabah gazetesinden 24 Haziran 2020 tarihli bir haberde, Karabük'te bindiği minibüste hakkında yapılan ihbar nedeniyle şehir merkezinde aranıp bulunan, polis zoruyla alıkonulup zorla test yapılan yaşlı kişinin koronavirüs taşımadığının tespit edildiği belirtiliyor; "şehir merkezinde bulunan yaşlı adam kısa süreli paniğe neden oldu" yorumu yapılıyordu. Henüz birkaç hafta önce tehlike altında olduğu düşünülen yaşlılar, böylece tehlikeli insanlara dönüştürülüyordu.

Kamusal düzeydeki tedbirlerle kriminalize edilen yaşlılara karşı gösterilecek tepkinin de sınırları çiziliyordu. Kuralları uymayan yaşlılara karşı "vatandaşın" kendi önlemini "almak zorunda" kaldığı belirtilen haberlerde, aslında gelecek günlerde yaşlılara karşı "vatandaşların" nasıl şiddet göstereceğinin de ipuçları bulunmaktaydı. Bir yanda "önlem almak zorunda kalan vatandaşlar" diğer yanda ise "tehlikeli yaşlılar" karşıtlığı üzerinden kurgulanan haberler, yaşlı nefretinin ve yaşlılara yönelik şiddetin ilk örneklerini oluşturdu. Hürriyet'in haberine göre yaşlılara karşı "halktan" tepki gelmiş, "yaşlılar

Sabah gazetesindeki haberde, "şehir merkezinde bulunan yaşlı adam kısa süreli paniğe neden oldu" yorumu yapılıyordu. Henüz birkaç hafta önce tehlike altında olduğu düşünülen yaşlılar, böylece tehlikeli insanlara dönüştürülüyordu

banklara oturmasınlar” diye üzerlerine su atılmıştı. Benzer vakaya ilişkin bir başka haber, Sabah gazetesinde de yayınlandı. Sabah gazetesinin haberine göre bankta oturmamaları için yaşlı insanların üzerine su dökülmüştü. Gazete yaşlılara karşı şiddet içeren bu davranışı, “tatlı sert bir ikaz” olarak sunuyordu.

**Haber 14: Hürriyet,
22 Mart 2020**

Son dakika: Bankta oturan yaşlılara su dökerek 'koronavirüs uyarısında' bulundular!

Koronavirüs uyarılarını dikkate almayan yaşlı vatandaşlarımızı park, bahçe ve kent meydanlarından uzaklaştırıp evlerine göndermek için bir nevi 'seferberlik' başlatıldı. Polis, zabıta ya da vatandaşlar tarafından uyarılan yaşlılar ilginç tepkiler verirken **Isparta**'da da bankta oturan yaşlı vatandaşları uyan kişilerin uyguladığı yöntem şaşkına çevirdi. **Son dakika** olarak geçilen haberde, koronavirüs için yaşlıları uyan kişiler, yukarıdan yaşlıların üzerine su döktü.

İHA

Giriş Tarihi: 22.3.2020 17:21 Son Güncelleme: 22.3.2020 17:23

65 yaş üstü vatandaşlarımızı koronavirüs nedeniyle sokağa çıkma kısıtlamasının gelmesiyle enteresan olaylara şahit oluyoruz. Dün Tokat'ta Bir dede kendisini uyan gazetecilere bıçak çekip saldırmıştı. Isparta'da da yaşlıları oturdukları banktan uzaklaştırmak için üzerlerine yukarıdan su döküldü.

CEP TELEFONU İLE KAYDA ALDILAR

Ülke genelinde 65 yaş üzeri vatandaşlara sokağa çıkma yasağı getirilmesinin ardından kontroller sıklaştırılırken, Isparta'da yasak başlamadan önce bankta oturan iki yaşlı vatandaşın üzerine yukarıdan su atan vatandaşların tatlı sert ikazı bir vatandaşın cep telefonu ile görüntüledi.

Isparta'da tüm uyarılara rağmen sokağa çıkan orta yaş üstü vatandaşlar dün banklarda oturmaya devam edince bazı vatandaşlar tepki gösterdi. Kentin Kaymaklığı ve Hükümet Meydanı'nda yoğunluk çoğalınca 65 yaş üzeri vatandaşlara zaman zaman halktan tepkiler geldi. Dün öğle saatlerinde Belediye İşhanı önünde banklarda oturan iki yaşlı vatandaşın yukarıdan su atılması bir vatandaşın cep telefonu kamerasına yansıdı. Bankta otururken bir anda tepelerinden su geldiğini gören iki yaşlı vatandaş bir anda neye uğradıklarını şaşırıldı. Hızlıca yerlerinden kalkan iki vatandaş, suyun nereden geldiğini anlamaya çalıştı.

47

**Haber 15: Sabah,
22 Mart 2020**

Yaşlı adamı zorla durdurup, yüzüne zorla maske takıp başına kolonya döktüler

İçişleri Bakanlığının talimatıyla koronavirüs salgınında risk grubunda olan 65 yaş üzeri ve kronik hastaların sokağa çıkmasının yasaklanmasının ardından, yaşlılara yapılan çirkin muamelelere bir yenisi daha eklendi. Bir grup genç, yolda yürüyen yaşlı bir vatandaşın yüzüne zorla maske takıp başına kolonya dökerek dalga geçti. O anları kayda alıp sosyal medyada paylaşan gruba sosyal medyada tepki yağdı.

24 Mart 2020, 15:19 San Günüselene: 24 Mart 2020, 15:45 944

Yaşlı adam, çaresizce arkasını dönüp gitmek zorunda kaldı.

Türkiye'de koronavirüs tedbirleri kapsamında büyük risk grubunda olan 65 yaş ve üstü vatandaşlara sokağa çıkma yasağı getirilmişti. Bu kararın ardından yurtdan birçok yerinde yaşlılarla ilgili görüntüler paylaşıldı. Bazı videolarda yaşlılara uygulanan duygusal şiddet dikkat çekti. Ütanmadan o anları kayda alan etkileşim başlıklarına bir yenisi daha eklendi.

"Virüsün birini bulduk" dedi

Sosyal medyada hızla yayılan bir görüntü, kullanıcıların tepkisini çekti. Görüntüde yaşlı bir adamı durduran gençler, yüzüne zorla maske takarak başına kolonya döktü. "Virüsün birini bulduk" diyen şahıs, gitmek isteyen yaşlı adamı "Bak lan buraya" diyerek zorla durdurdu. "Virüs vak'asına yakalanmış acil müdahale timi geldi" diyerek yaşlı adama maske takan genç, başına da kolonya döktü. "Kesinlikle kimseye bulaşmıyorsanız, doğru hastaneye gidiyorsun" diyen genç, yaşlı adamı gönderdi.

Vatandaşlardan emniyete çağrı

Görüntülerin sosyal medyada paylaşılmasının ardından tepkiler çığ gibi büyüdü. Yaşlı adamın hakarete uğradığını söyleyen sosyal medya kullanıcıları, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne de zanlıların yakalanması için ihbarda bulundu.

Haber 16: Yeni Şafak, 24 Mart 2020

Bu süreç içinde oldukça tepki çeken vakalardan birinin de **engelli olduğu** sonradan anlaşılan bir yaşlının sokakta durdurularak, zorla maske takılması, ardından başına kolonya dökülmesiydi. Yeni Şafak gazetesinin haberine göre "gençler" yaşlıyı durdurup kötü muamelede bulunurken bu anları kayda alıyorlar ve "virüsün birini bulduk" yorumunu yapıyorlardı. Tüm bu haberlerde yer alan vakalarda, yaşlı insanlar damgalanıyor, şiddete uğruyor ve marjinalleştiriliyordu.

Salgın, yaşlı insanlar için sadece bir sağlık tehdidi oluşturmuyor. Bunun yanında ayrımcılık, izolasyon ve derinleşen bir yoksulluk, yaşlıların yaşamında geri dönülmez biçimde etkiler bırakıyor. Covid-19 salgını sırasında yaşlılara yönelik uygulanan süresiz kapatılma ve kısıtlamalar, hak kayıplarına yol açtı. Toplumun parçası olan hiç kimse geride bırakılabılır, yoksulluğa terk edilebilir değil. Yaşlılar da diğer toplumsal kesimler gibi temel haklara sahipler.

Bu sebeple acil durumlar karşısında alınacak tedbirler insan haklarına ve insan onuruna yaraşır biçimde uygulanmalı. Fiziksel mesafe salgın döneminde her ne kadar kaçınılmaz görünen bir tedbir olsa da yalnızlaştırma, ihmal edilme ve görmezden gelme bir tercih olmamalı. Sosyal destek ve izolasyona karşı akılcı ve yaratıcı çözümler, merkezi ve yerel yönetimlerin sorumluluk alanında sunulmaya devam etmeli. Sağlık, eğitim, ulaşım, barınma, yoksulluktan korunma, çalışma, kendini ifade edebilme gibi temel hak ve özgürlükler tam ve eksiksiz biçimde karşılanmalı. Haklar ve özgürlükler herhangi bir güvenlik endişesiyle uzun süreli ve denetimsiz biçimde askıya alınmamalı. Yaşlılar, düşkün, işe yaramaz ve geride bırakılabilir, harcanabilir zayıf insanlar olarak görülmemeli, yok sayılmamalı.

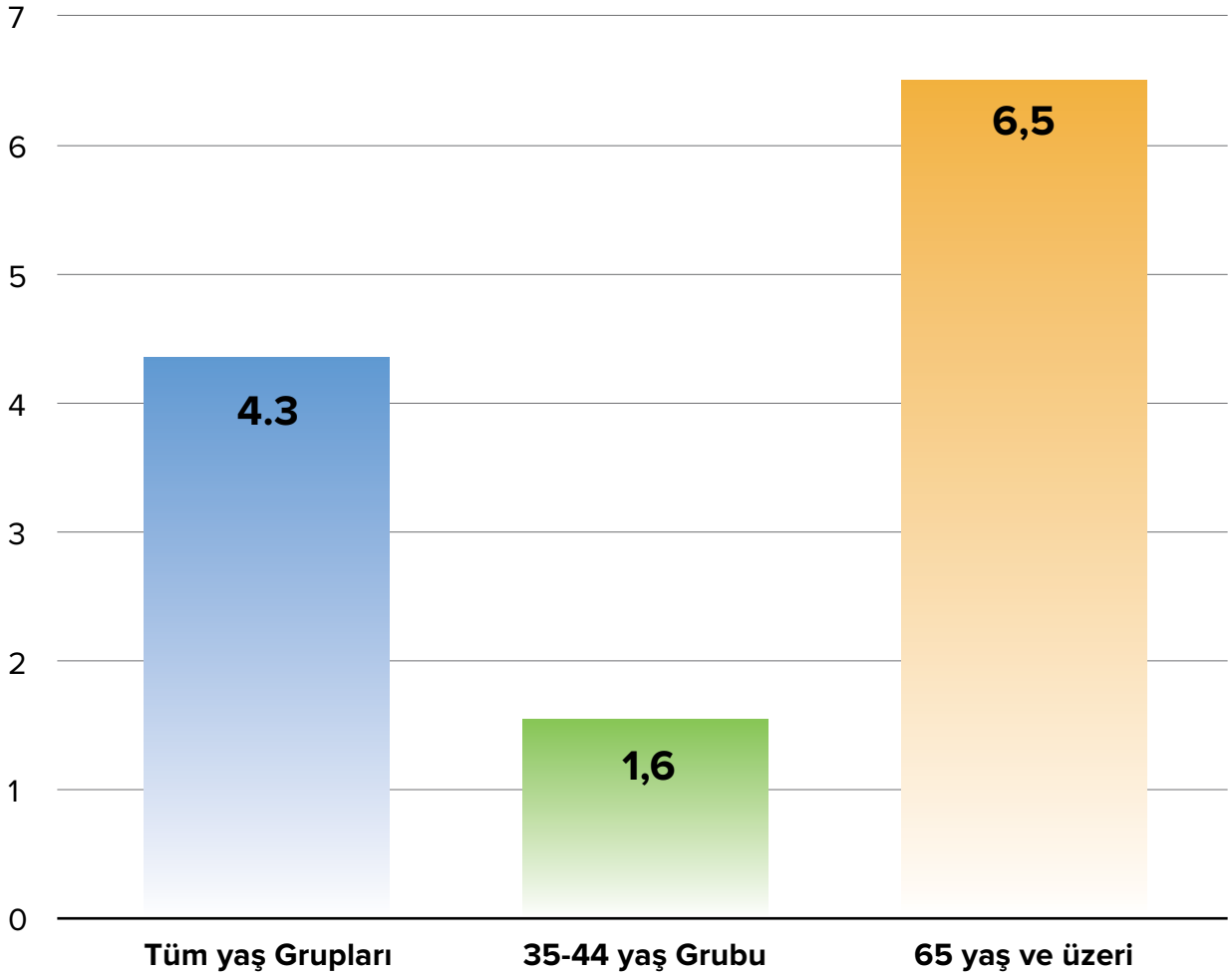
Ne var ki salgın döneminde uygulanan yasaklar, yaşlı insanları korumaktan öte yaşlıların sağlığı, güvenliği, çalışması, eğitimi gibi vazgeçilemez hakları için tehdit oluşturuyor. Ayrımcı uygulamalar yaşlıların onurlarını zedeliyor. Yaşlı insanlara karşı sergilenen ayrımcı uygulamalar, şiddet, istismar ve ihlaller Türkiye’de yaş ayrımcılığının köklerinin ne denli derinde olduğunu da gösteriyor.

66

Yeni Şafak gazetesinin haberine göre “gençler” yaşlıyı durdurup kötü muamelede bulunurken bu anları kayda alıyorlar ve “virüsün birini bulduk” yorumunu yapıyorlardı

99

Salgından birkaç yıl önce Türkiye genelinde bir yaşlanma araştırması gerçekleştirildi. Türkiye’de Yaşlılık Tahayyülleri ve Pratikleri başlıklı bu araştırma (Ya-Da Vakfı, 2019) Türkiye’de yaşlanma çalışmaları alanında bir ilki gerçekleştirmişti. Zira sadece 65 yaşın üzerindeki insanlarla görüşülmemiş, yaşlanma sürecindeki toplumsal kesimler de çalışmaya dahil edilmişti. Yaşam seyri perspektifi, bu araştırmanın ana kuramsal yaklaşımını oluşturuyordu. Bu karakteriyle Türkiye’nin ilk yaşlanma araştırması olma niteliğini de taşıyordu. Türkiye’de yaş ayrımcılığı konusundaki en güncel ve kapsamlı çalışmalardan biri olan bu araştırma, salgından önce Türkiye’de yaş ayrımcılığının düzeyini bilmemize olanak tanıyan tek araştırmaydı. Araştırmada katılımcılara, “yaşlarından dolayı kötü bir muameleye maruz kalıp kalmadıkları” sorulmuştu.

Şekil 1. Türkiye’de Yaş Ayrımcılığı, 2019

Kaynak: Türkiye’de Yaşlılık Tahayyülleri ve Pratikleri Araştırması, 2019

Bulgulara göre, 2018 yılında Türkiye’de yaşından dolayı ayrımcılığa maruz kalanların oranı %4,3’tü. Yaş gruplarına göre bakıldığında ise daha çarpıcı sonuçlar ortaya çıkıyordu. Yetişkinler içinde (35-44 yaş grubunda) yaş ayrımcılığı %1,6 düzeyindeyken, 65 yaşın üzerindeki insanlarda bu oran %6,5’e yükseliyordu. Bu rakamlar, Covid-19 salgınından önce Türkiye toplumunda yaş ayrımcılığının ne boyutta olduğunu anlamamızı sağlıyor.

Türkiye’de Yaşlılık Tahayyülleri ve Pratikleri araştırması, **kesitsel** bir çalışmaydı. Belirli bir dönemde belirli bir konuda temel düzeyde bilgi sunuyordu. Kesitsel araştırmalar bu bakımdan oldukça değerli. Çünkü bu tarz araştırmalardan elde edilen bulgularla, bir zaman kesiti içindeki mevcut durumun resmi sunulur, sorunların boyutu ortaya konabilir. Bilim insanları tarafından gerçekleştirilen başka tür araştırmalar da vardır. Bunlardan biri de boylam-

sal araştırmalar olarak sınıflandırılır. Boylamsal araştırmalar, kesitsel araştırmalardan farklı olarak, sürece odaklanırlar. Onlar, sadece mevcut durumu ortaya koymakla kalmaz zaman içinde mevcut durumun nasıl değiştiğini de anlamamıza olanak tanırırlar. Boylamsal araştırmalar, belirli zaman aralıklarıyla tekrar edildiği için değişimleri ve dönüşümleri kavramayı sağlarlar. Ancak belirli aralıklarla tekrar edilmeleri bu araştırma türünün gerçekleştirilmesini de zorlaştıran bir unsurdur. Zira boylamsal araştırma sürdüren araştırmacı, çalıştığı alanda hem bir gelecek vizyonuna sahip olmalı hem de bütçe, insan kaynağı gibi gereklilikler açısından varlıklı olmalı. Tabii bir de sabırlı... Kesitsel araştırmalarda daha hızlı

biçimde elde edilen bilgiler, boylamsal araştırmalarda yıllar içinde, bazen on yıllar içinde üretilebilir. Bu üretim süreci bilginin niteliğini de değiştirir. Boylamsal araştırmalar daha zengin bilgileri, bulguları sunarlar.

66

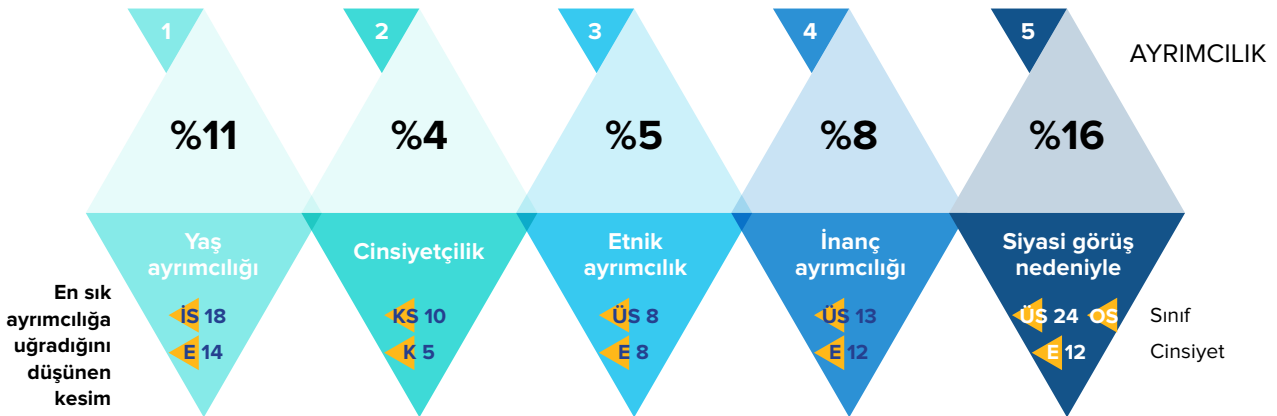
Boylamsal araştırmalar, belirli zaman aralıklarıyla tekrar edildiği için değişimleri ve dönüşümleri kavramayı sağlarlar. Ancak belirli aralıklarla tekrar edilmeleri bu araştırma türünün gerçekleştirilmesini de zorlaştıran bir unsurdur

51

99

AYA ÜÇÜNCÜ DÖNEM

Aşağıdaki nedenlerden ötürü size karşı önyargılı yaklaşıldı veya haksızca davranıldı mı?

Şekil 2: Yaşlılara Yönelik Çoklu Ayrımcılık

Kaynak: Antalya Yaşlılık Araştırması, 2020 (Arun, 2020b)

66

Yaş ayrımcılığı ve siyasi görüş nedeniyle haksızlığa uğramak ise yaşlılar arasında daha sık karşılaşılan iki ayrımcılık türü

99

52

Türkiye’de yaşlanma çalışmaları alanında bir tane boylamsal araştırma bulunuyor. Antalya Yaşlılık Araştırması (AYA) yaşlanma sürecinde insanların yaşamlarının farklı boyutlarına ilişkin bilgileri üretiyor (Arun, 2020b). AYA, 2013 yılında başlayan, her üç yılda bir tekrar edilen yaşlanma çalışmaları alanındaki Türkiye’nin ilk ve tek boylamsal araştırması. AYA’nın üçüncü dönemi 2020 yılında gerçekleştirildi. AYA katılımcılarına ayrımcılık hakkında da bir dizi soru yöneltilmişti. Yaşından, cinsiyetinden, etnik kökeninden dolayı, inancı ya da siyasi görüşü nedeniyle haksızlığa uğrayıp uğramadıkları araştırılmıştı. Böylece, AYA araştırması sayesinde 2013 yılından bugüne kadar yıllar boyunca, ayrı ayrı ya da eşanlı yaşanan ayrımcılıklar, ayrımcılığın çoklu ve kesişen biçimleri çözümlenmekte.

Güncel bulgularına göre AYA’nın yaşlı katılımcılarının %4’ü cinsiyetleri; %5’i etnik kökenleri ve %8’i inançları nedeniyle kendisine ön yargılı yaklaşıldığını veya haksızca davranıldığını dile getiriyor. Yaş ayrımcılığı ve siyasi görüş nedeniyle haksızlığa uğramak ise yaşlılar arasında daha sık karşılaşılan iki ayrımcılık türü. Siyasi görüşleri nedeniyle haksızlığa uğradığını dile getirenlerin oranı %16 iken yaşı nedeniyle ayrımcılığa uğradığını düşünenler ise %11 düzeyinde (Arun, 2020b). Bulgular yaş ayrımcılığının 2013 yılından bu yana hızla arttığını gösteriyor. AYA’nın ilk başladığı dönemde, 2013 yılında %4 civarında olan yaş ayrımcılığı, 2016 yılında %7’ye ve 2020 yılında ise %11’e yükselmiş. Bu bakımdan Türkiye’de yaş ayrımcılığının yıllar itibarıyla hızla arttığına dair ipuçları sunuluyor. Dahası, yaş ayrımcılığından en fazla etkilenen kesimler ise en yoksul olan yaşlılar. Toplumsal cinsiyet gibi sınıf da ayrımcılığın nasıl gerçekleştiğini belirleyen faktörlerden biri. Gelir ve eğitim açısından en yoksun konumda olan imtiyazsız sınıflar içinde yaş ayrımcılığına uğrayanların oranı %18’e yükseliyor. Yoksul yaşlılar ve yoksul yaşlılar arasında özelde engelli ve dul yaşlı kadınlar yaş ayrımcılığını en yıkıcı

biçimde yaşayan kesimlerin başında geliyor. Peki ama neden? Neden yoksul yaşlılar daha fazla yaş ayrımcılığına uğruyorlar?

Türkiye’de yaygın kanaatlerden biri de yaşlıların çağlar boyunca Türk kültürü içinde korunup kollandığı, saygı gördüğü yönünde. Ne var ki, araştırmalarımız yaşlıların tarihin hiçbir döneminde el üstünde tutulmadığını gösteriyor (Arun, 2018). Yaşlılığa ilişkin arketipler bize yaşlıların toplumsal görünümüleri ve yaşlılığa ilişkin toplumsal algılar hakkında bilgi sunuyor. Bu bilgilere göre, yaşlılar çağlar boyunca biyolojik kayıplarla, dökülmüş dişleri, kırışık tenleri, beyazlaşmış, seyrekleşmiş saçlarıyla yoksulluk içinde resmediliyor. Bu toplumsal imaj, yaşlılığa ilişkin modern dönemdeki korkunun da kaynağı. Ancak varlıklı olanlar bu betimlemelerden uzak. Hemen her çağda varlıklı yaşlılar saygı görmüşler. Eğitim ve gelir bakımından varlıklı olanlar aynı zamanda yüksek statü sahibi olan yaşlılar... Bu nedenle onlar yaşlı kimlikleriyle resmedilmiyorlar. Onlardan bahsedilirken “yaşlı” kelimesi tanımlayıcı bir nitelik olarak kullanılmıyor. Oysa yaşlı olarak sınıflananlar, yaşlı olarak işaret edilenler yoksul-

lar, düşkünler, çaresizler. Hastalıklar, engellilik ve ölüm bu vasıflarına eşlik eden temel unsurlar. Modern dönemlerde yaşlı denildiğinde tepki gösterilmesinin nedenlerinden biri de yaşlıya, yaşlılığa ve yaşlanmaya iliştilmiş bu toplumsal imajlar.

Yaşlılığın toplumsal görünümüleri aynı zamanda yoksul yaşlıların da neden daha fazla yaş ayrımcılığına maruz kaldıklarının göstergesi. Artık servet üretmez konuma geldiklerinde, kendilerini savunacak toplumsal araçlardan, yani eğitimden ve gelirden yoksun bırakıldıklarında daha fazla dışlanıyor, daha fazla damgalanıyor ve daha fazla korku duyulan insanlar haline geliyorlar.

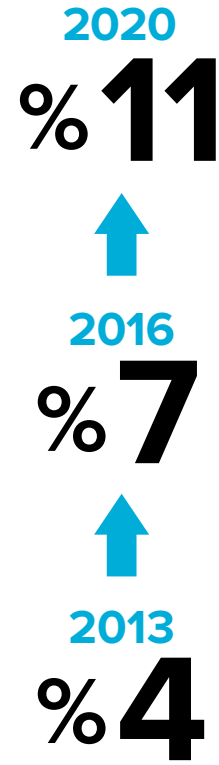
66

Türkiye’de yaygın kanaatlerden biri de yaşlıların çağlar boyunca Türk kültürü içinde korunup kollandığı, saygı gördüğü yönünde

99

Türkiye’de Covid-19 salgın döneminde medyada yer alan haberlerde kriminalize edilen, damgalanan, dışlanan ve kötü muameleye uğrayan yaşlılara bakın, temel niteliklerinden biri yoksullukları. Medyada haberlere konu olan ve yaşlı kimlikleriyle betimlenen kimseler yoksul yaşlılar. Covid-19 döneminde yaş ayrımcılığından en fazla etkilenen insanlar yoksul yaşlılar. Ulaşımları engelleniyor, kenti kullanmaları engelleniyor, düşmanca davranışlar ve nefretle karşılanarak üzerlerine su atılıyor, kolluk güçleri tarafından kovalanıyor, kısıtılıyor ve yakalanıyorlar. Kendilerinden rahatsız olan “vatandaşlar” yaşlıları ihbar ediyorlar; yaşlı insanlar kent içinde paniğe neden oluyorlar. Sokakta zorla durduruluyor, başına kolonya dökülüyor, ağzına maske takılıyor ve “virüs” olarak damgalanıyorlar.

Yaşlıların tehlike altında olduğu düşünülen insanlardan tehlikeli insanlara dönüşmesi sürecinde Türkiye’de medyanın söylemi oldukça belirleyici oldu. Öteden beri var olan negatif toplumsal imgesi de kullanılarak, yaşlılar Covid-19 salgını döneminde korkulan, kaçınılan ve izole edilmesi gereken insanlara dönüştürüldüler.

**YAŞLI İNSANLARA
KARŞI SERGİLENEN
YAŞ AYRIMCILIĞININ
YILLARA GÖRE
ARTIŞ ORANI**
(Arun, 2020b)

Medyada haberlere konu olan ve yaşlı kimlikleriyle betimlenen kimseler yoksul yaşlılar. Covid-19 döneminde yaş ayrımcılığından en fazla etkilenen insanlar yine onlar

05

55

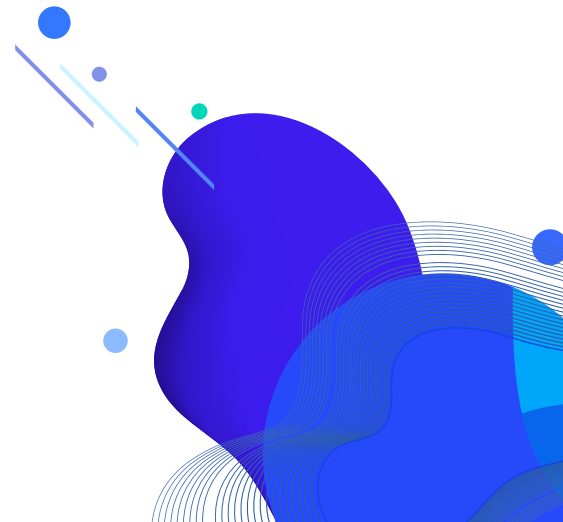
Yaş Ayrımcısı Söylemin Üretimi ve Dolaşımı

Bu bölümde Covid-19 salgını sürecinde yaşlılara yönelik ayrımcı söylemin nasıl üretildiğini ve dolaşma sokulduğunu anlayabilmek üzere medya izlemesiyle elde edilen yayınların istatistiki analizleri sunulmaktadır.

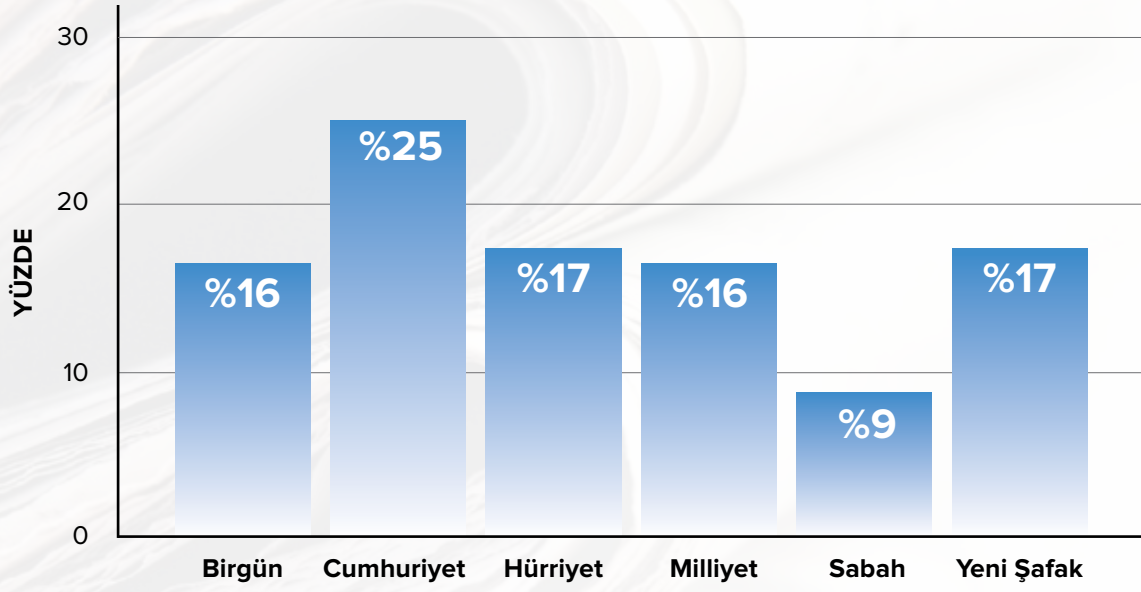
Çalışmada konu edilen yayınlar, hem içerik analizi hem söylem analizi ile incelendi. Bu bağlamda salgın döneminde ilgili yayınların içeriği, salgının seyrine bağlı olarak içeriğin nasıl değiştiği, söylemin nasıl dönüştüğü analiz sonuçlarıyla ortaya konuldu. Zira aşağıdaki bölümde yer alan analizlerde kullanılan değişkenler, yayının metnine ilişkin niceliksel verileri görünür kılarken, aynı zamanda yayının alt metnini, söylemin hedefini, söylemin hangi kelimeleleri kullanarak inşa edildiğini ve ayrımcı tutumları da anlamayı mümkün kılar. Böylece bu çalışma, Covid-19 salgın döneminde medyada yer alan örnek vakaları raporlamanın ötesinde genel olarak izleme yapılan dönemdeki yayınların içeriğinin ve söyleminin dayanağının, niteliğinin ve tutumunun kavramasını kolaylaştırabilir.

Bu kapsamda 2020 yılının ilk altı aylık periyodunu kapsayan (Ocak- Haziran) medya izlemesi sonucunda yaşlılara yönelik hak ihlallerine ve ayrımcı uygulamalara ilişkin 197 yayın tespit edildi.

Covid-19 salgın döneminde en fazla sayıda yayın Cumhuriyet gazetesinde yer almış. Ulaşılan yayınların dörtte biri Cumhuriyet gazetesindeki haberlerden oluşuyor. Bunu sırasıyla Hürriyet gazetesi ile Yeni Şafak gazetesi izlemekte. Bu iki gazetede çıkan yayınların oranı %17. Ardından Birgün ve Milliyet gazeteleri gelmekte (her birinde %16). Süreç içinde en az sayıda yayın yapan ise Sabah gazetesi olmuş. Tüm yayınların sadece %9'u Sabah gazetesinde yer almakta. Yayınların tamamı haber niteliği taşımakta. Yaşlılara yönelik hak ihlallerini dile getiren, yaş ayrımcılığını anlatan, dikkat çeken ya da bu konularda değerlendirme yapan köşe yazısı, röportaj ve eleştiri türünde herhangi bir yayına rastlanılmamıştır.

GAZETE

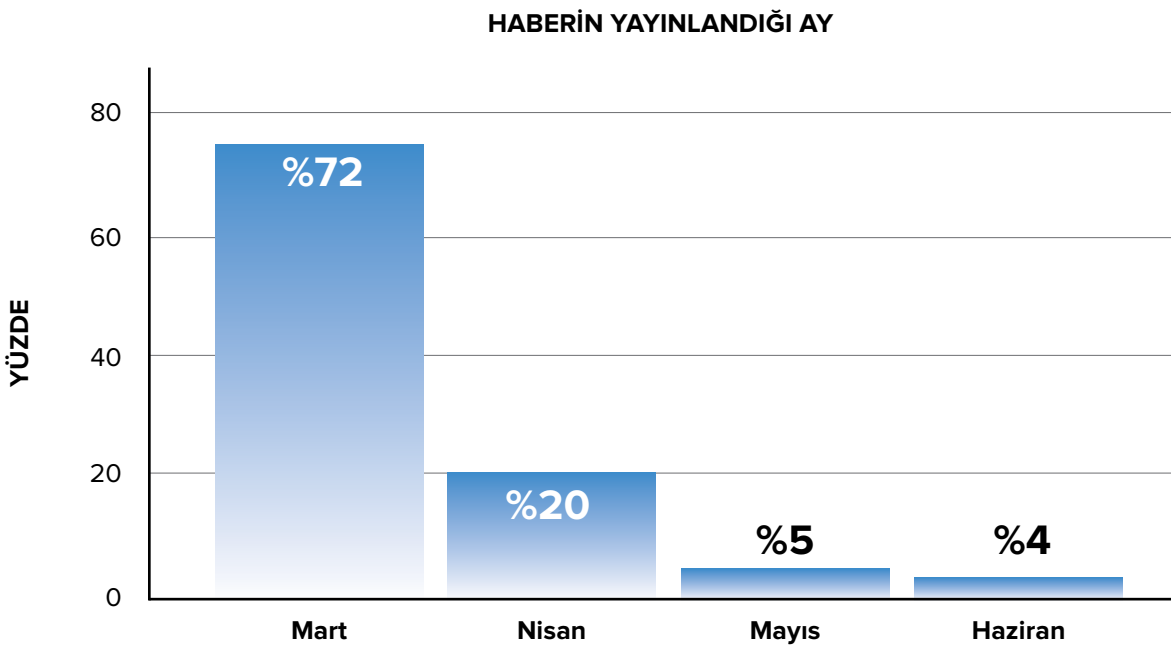

Grafik 1: Covid-19 Salgınında Yaşlılara Yönelik Yayınların Dağılımı

2020 yılı Ocak ve Haziran aylarında ‘yaşlılar ve Covid-19’ anahtar sözcüklerinin kesişimiyle üretilmiş haberlerin aylara göre dağılımı incelendiğinde haberlerde hem küresel düzeydeki hem Türkiye’deki gelişmelerin etkileri görülmektedir.

Bilinmeyen yeni bir virüse ilişkin ilk bilgi Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 31 Aralık 2019 tarihinde kamuoyuna açıklanmıştı. Açıklamada bilinmeyen bir nedenle ortaya çıkan pnömoni vakası rapor ediliyordu. On gün sonra 10 Ocak 2020 tarihinde, tespit edilen vakaya ilişkin olarak DSÖ bir rehber hazırladığını ilan etmişti. Rehberde

yeni koronavirüsün teşhis-tedavi sürecinden bahsediliyordu. Çin dışındaki ilk vaka ise 13 Ocak 2020 tarihinde rapor edilmişti. Gelişmeler sonucunda DSÖ ekibi 21 Ocak 2020 tarihinde Çin’in Wuhan eyaletine bir ziyaret gerçekleştirmişti. Tespit edilen bu yeni virüsün yol açtığı hastalığın adının “Covid-19” olarak konması ise 11 Şubat 2020 tarihinde gerçekleşmişti. Bu tarihten bir ay sonra 11 Mart 2020 tarihinde DSÖ başkanı Covid-19 hastalığını küresel salgın olarak ilan etti. Covid-19 virüsünün yol açtığı hastalığın küresel bir salgın olduğu ilan edildikten sonra birçok ülke kısıtlamaları hayata geçirmişti.

Grafik 2: Covid-19 Salgınında Yaşlılara Yönelik Yayınların Dağılımı

WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020

11 March 2020

Good afternoon.

In the past two weeks, the number of cases of COVID-19 outside China has increased 13-fold, and the number of affected countries has tripled.

There are now more than 118,000 cases in 114 countries, and 4,291 people have lost their lives.

Thousands more are fighting for their lives in hospitals.

In the days and weeks ahead, we expect to see the number of cases, the number of deaths, and the number of affected countries climb even higher.

WHO has been assessing this outbreak around the clock and we are deeply concerned both by the alarming levels of spread and severity, and by the alarming levels of inaction.

We have therefore made the assessment that COVID-19 can be characterized as a pandemic.

Pandemic is not a word to use lightly or carelessly. It is a word that, if misused, can cause unreasonable fear, or unjustified acceptance that the fight is over, leading to unnecessary suffering and death.

Describing the situation as a pandemic does not change WHO's assessment of the threat posed by this virus. It doesn't change what WHO is doing, and it doesn't change what countries should do.

We have never before seen a pandemic sparked by a coronavirus. This is the first pandemic caused by a coronavirus.

And we have never before seen a pandemic that can be controlled, at the same time.

WHO has been in full response mode since we were notified of the first cases.

And we have called every day for countries to take urgent and aggressive action.

We have rung the alarm bell loud and clear.

===

As I said on Monday, just looking at the number of cases and the number of countries affected does not tell the full story.

Of the 118,000 cases reported globally in 114 countries, more than 90 percent of cases are in just four countries, and two of those – China and the Republic of Korea – have significantly declining epidemics.

81 countries have not reported any cases, and 57 countries have reported 10 cases or less.

We cannot say this loudly enough, or clearly enough, or often enough: all countries can still change the course of this pandemic.

If countries detect, test, treat, isolate, trace, and mobilize their people in the response, those with a handful of cases can prevent those cases becoming clusters, and those clusters becoming community transmission.

Even those countries with community transmission or large clusters can turn the tide on this virus.

Several countries have demonstrated that this virus can be suppressed and controlled.

The challenge for many countries who are now dealing with large clusters or community transmission is not whether they can do the same – it's whether they will.

Some countries are struggling with a lack of capacity.

Some countries are struggling with a lack of resources.

Some countries are struggling with a lack of resolve.

We are grateful for the measures being taken in Iran, Italy and the Republic of Korea to slow the virus and control their epidemics.

We know that these measures are taking a heavy toll on societies and economies, just as they did in China.

All countries must strike a fine balance between protecting health, minimizing economic and social disruption, and respecting human rights.

WHO's mandate is public health. But we're working with many partners across all sectors to mitigate the social and economic consequences of this pandemic.

This is not just a public health crisis, it is a crisis that will touch every sector – so every sector and every individual must be involved in the fight.

I have said from the beginning that countries must take a whole-of-government, whole-of-society approach, built around a comprehensive strategy to prevent infections, save lives and minimize impact.

Let me summarize it in four key areas.

First, prepare and be ready.

Second, detect, protect and treat.

Third, reduce transmission.

Fourth, innovate and learn.

I remind all countries that we are calling on you to activate and scale up your emergency response mechanisms;

Communicate with your people about the risks and how they can protect themselves – this is everybody's business;

Find, isolate, test and treat every case and trace every contact;

Ready your hospitals;

Protect and train your health workers.

And let's all look out for each other, because we need each other.

===

There's been so much attention on one word.

Let me give you some other words that matter much more, and that are much more actionable.

Prevention.

Preparedness.

Public health.

Political leadership.

And most of all, people.

We're in this together, to do the right things with calm and protect the citizens of the world. It's doable.

I thank you.

Haber 17: DSÖ Salgın Açıklaması

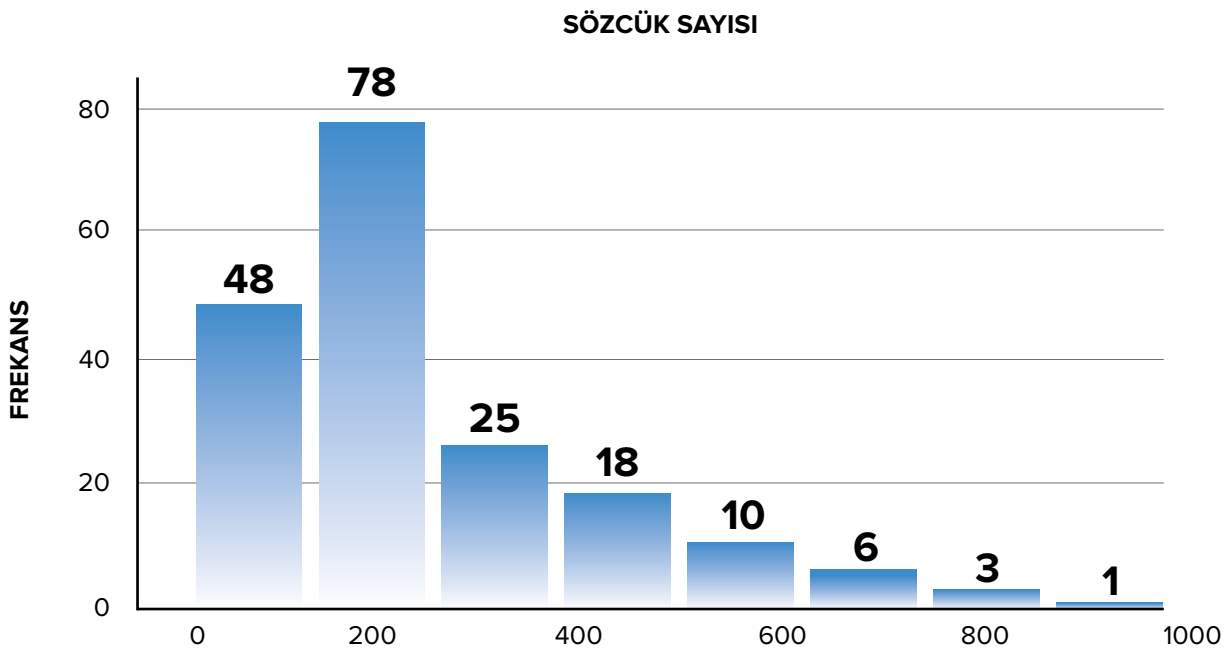

59

Türkiye’de ilk vakanın görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinden önce vakaların sık görüldüğü ülkelerle sınırlar kapatıldı. Maske kullanımı ve hijyen kuralları hakkında ulusal düzeyde kampanyalar yapılarak ilk tedbirler alınmaya başlanmıştı.

Salgın, Türkiye gündemine 2020 yılının Ocak ayında girdi. Covid-19 ile yaşlılar arasında doğrudan bağ kurarak üretilen ilk haberlere ise Şubat ayında rastlanıldı. Haberlerde genel olarak Asya’dan gelen ilk bilgilere yer veriliyordu. Bu haberlerde Covid-19 virüsünden etkilenen vakaların yaş gruplarına göre dağılımı sunuluyordu. Virüsten en fazla etkilenen kesimin 80 yaş ve

üzerindeki insanlar olduğuna vurgu yapılıyordu. Hem DSÖ tarafından küresel salgın ilan edilen hem Türkiye’de ilk vakanın görüldüğü tarih düşünüldüğünde Covid-19 virüsü ve yaşlılar hakkındaki yayınların Mart ayında yoğunlaşması beklenilebilir. Nitekim Covid-19 hastalığı ile yaşlılar hakkında ulaştığımız tüm haberlerin %72’si Mart ayında yayımlanmıştı. Bu yoğunluğun bir başka nedeni de 21 Mart 2020 tarihinde ulusal düzeyde yaşlıları kapsayacak şekilde ilan edilen yasaklardı. 2020 yılı Mart ayında hızla artan yayınlar, Nisan ayına gelindiğinde %20’ye düşmüş, Mayıs ve Haziran aylarında %5’ler düzeyine kadar gerilemişti.

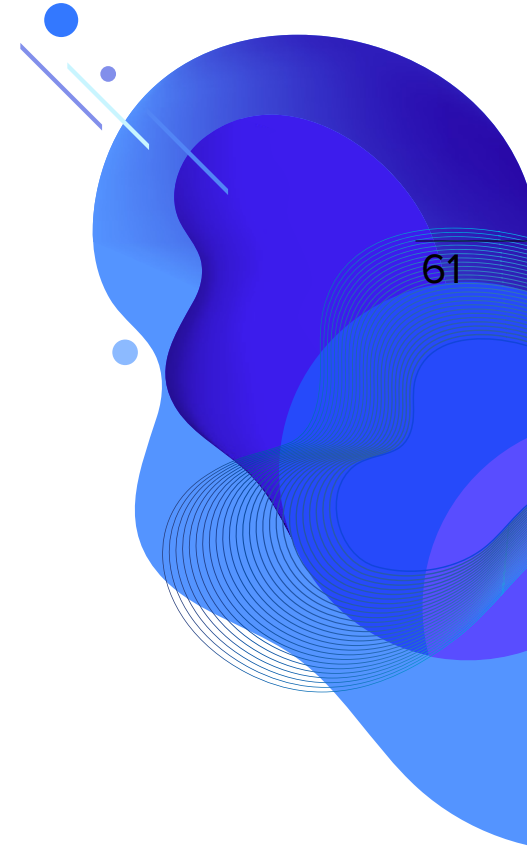
Grafik 3: Covid-19 Salgınında Yaşlılara Yönelik Yayınların Sözcük Sayısı

2020 yılı Ocak ve Haziran ayları arasında yayımlanan 197 haber, en az 32 en fazla 2626 sözcükten oluşuyordu. Haber başına düşen ortalama sözcük sayısı 305 olarak tespit edilmişti. Haberlerin çoğunluğu 200 sözcük civarında bir uzunluğa sahipti. Aylar bazında bakıldığında en fazla haberin yayınlandığı Mart ayında haber başına düşen ortalama sözcük sayısı 300, Nisan ayında 278, Mayıs ayında 450 ve Haziran ayında ise 350 idi. Süreç içinde haberlerdeki sözcük sayısında istatistiksel olarak anlamlı bir değişim gözlemlenmese de gazetelere göre üretilen içeriğin niceliksel olarak farklılaştığı görülmüştür. Birgün gazetesinde yer alan haberlerde ortalama 473 sözcük bulunmaktadır. Bu bakımdan en uzun haberlerin yer aldığı gazete Birgün'dür. Cumhuriyet gazetesinde haber başına düşen ortalama sözcük sayısı 339; Hürriyet gazetesinde 275; Yeni Şafak gazetesinde 268; Sabah gazetesinde 226; Milliyet gazetesinde ise 188'dir. Haber başına düşen ortalama sözcük sayısı itibariyle Birgün ile Cumhuriyet gazeteleri ortalamasının üzerinde, diğerleri ortalamasının altında konumlanmaktadır. Bunun yanında sözcük sayısı, haberin niteliğini değerlendirme açısından yeterli bir

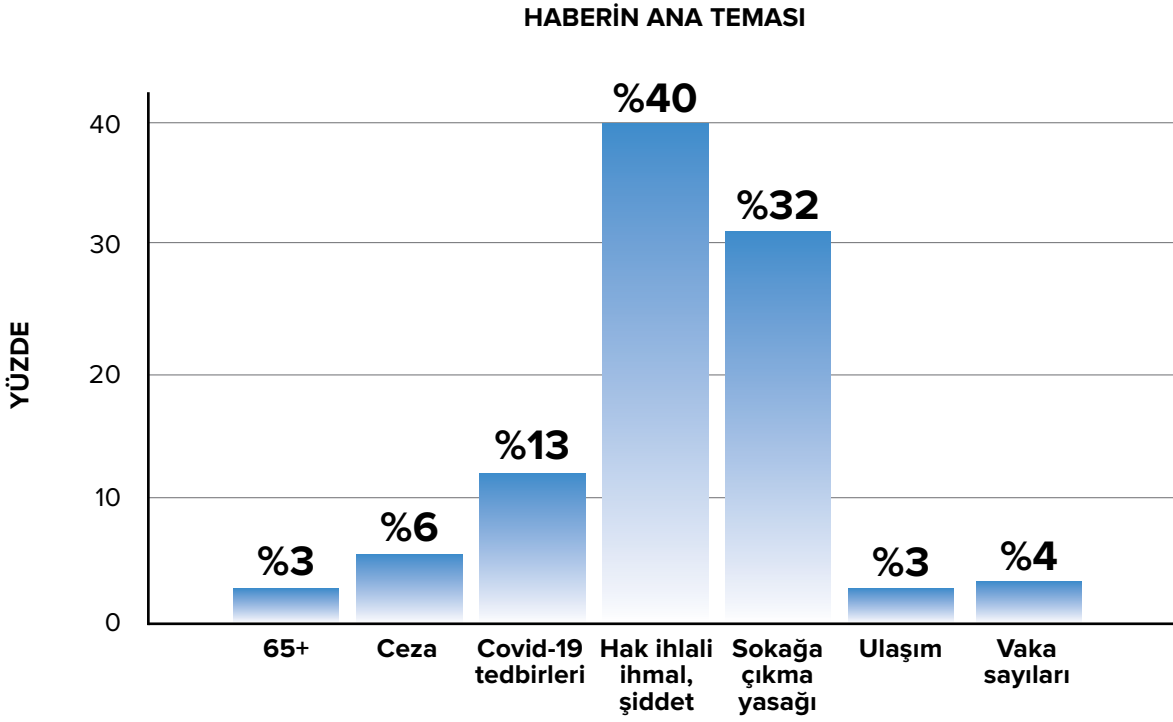
66

Haber başına düşen ortalama sözcük sayısı itibariyle Birgün ile Cumhuriyet gazeteleri ortalamasının üzerinde, diğerleri ortalamasının altında konumlanmaktadır

99

kriter değildir. Kısa ya da uzun olması haberin söylemini doğrudan belirleyen bir faktör olarak görülmemektedir. Ayrıca yayınların ana teması, adresi ve aktörün tutumu da incelenmelidir.

Grafik 4: Covid-19 Salgınında Yaşlılara Yönelik Yayınların Ana Teması

Salgında ilk 6 ay süresince medyada yer alan haberlerin ana teması incelendi. Ana temalar altı başlıkta yeniden sınıflandırıldı. Haber söylemini inşa eden ana temalar şöyledi;

65+: Bu haberlerin içeriğinde sık sık 65+ anahtar sözcüğü yer alıyordu. Covid-19 salgın sürecinde yaşlılar hakkında bilgiler sunuluyor, değerlendirmeler yapılıyordu. Sunulan bilgilerde ve değerlendirmelerde öne çıkan unsur, insanların yaşı olarak belirginleşiyordu. Kronolojik yaş odağında bilgiler, gelişmeler ve veriler paylaşılıyordu. Böylece 65+ ana teması tüm haberlerin %3'ünü oluşturuyordu.

Ulaşım: Bu başlıktaki haberlerin tamamı ulaşım hakkının engellenmesiyle ilgiliydi. Büyükşehir belediyeleri tarafından yaşlıların sahip olduğu ücretsiz ulaşım kartları iptal edilmeye başlandı. Sokağa çıkma yasağının hemen ardından Konya, İstanbul, Ankara, Antalya, İzmir gibi büyükşehirlerde başlayan iptaller, Haziran ayına kadar birçok kentte uygulanmaya başlandı. Haberlerde verilen bilgiler ulaşım hakkının nasıl engellendiğini de göstermesi bakımından önemliydi. Yasak sonrası medyada yer alan birçok haberde benzer bilgiler yer almasına karşın bu başlık altında toplanan tüm haberler sadece yaşlıların ulaşım

hakkının engellenmesiyle ilgili bilgileri sunuyordu. Böylece tüm haberlerin %3'lük bir kısmı ulaşım ile ilgiliydi.

Vaka Sayıları: Bu ana tema etrafında toplanan haberlerin temel niteliği, Covid-19 vaka sayılarına ilişkin bilgileri sunmasıydı. Türkiye'de ilk vaka görüldükten sonra çıkan haberlerde vaka sayıları verilse de yaş gruplarına göre düzenlenen vaka sayıları kamuoyuyla paylaşılmıyordu. Türkiye dışından gelen bilgilerde yaş gruplarına göre verilen vaka sayılarının aksine Türkiye'de sadece toplam vaka sayıları kamuoyuna açıklanıyordu. Ne var ki, Türkiye'de toplam vaka sayıları açıklandıktan sonra yaşlıların daha fazla tehlikede oldukları yorumu söyleme iliştiliyordu. Dolayısıyla, vaka sayıları teması altında yer alan haberlerde rakamların açıklanmasından ziyade yaşlılara ilişkin yorumlara ve değerlendirmelere de yer veriliyordu. Bu tema altındaki haberler de tüm yayınların %4'ünü oluşturuyordu.

Ceza: Haberlerin bir kısmında yasaklara uymadığı için yaşlı insanlara kesilen cezalar hakkında bilgiler yer almaktaydı. Bu haberler sokağa çıkma yasağı başladıktan sonraki dönemdeki cezai uygulamaları kapsamaktaydı.

66

Türkiye'de ilk vaka görüldükten sonra çıkan haberlerde vaka sayıları verilse de yaş gruplarına göre düzenlenen vaka sayıları kamuoyuyla paylaşılmıyordu

99

Genel uygulamalarda, ihbarlar sonucunda kolluk kuvvetlerinin müdahalesiyle sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği iddia edilen yaşlı insanlara cezalar kesilmekteydi. Kullanılan görsellerde yaşlılar, kolluk kuvvetleriyle karşı karşıya resmedilmekte; "polisler tarafından yakalanan" yaşlılara ceza kesildiği sırada çekilen fotoğraflar, haberlerde ana görsel olarak kullanılmaktaydı. Bu tür haberlerin tamamında öne çıkan ana tema, ceza uygulaması ile ceza miktarıydı. Böylece ceza ana teması tüm haberlerin %6'sını oluşturuyordu.

Covid-19 tedbirleri: Haberlerin bir kısmında Covid-19 salgını sürecinde alınan tedbirlere ilişkin bilgiler yer alıyordu. Bu ana tema etrafında sunulan haberler, medya izlemesinin yapıldığı altı aylık sürece yayılmış görünmekteydi.

66

Türkiye genelinde 65 yaşın üzerindeki insanların sokağa çıkması 21 Mart 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı genelgesiyle yasaklandı

99

64

Sokağa çıkma yasaklarının öncesinde de sonrasında da Covid-19 tedbirleri ana temasını içeren haberlere rastlanıldı. Tedbirler kapsamında yaşlı insanları da içerecek biçimde pazar, market, AVM, lokanta gibi mekanlara giriş çıkışların düzenlenmesi; huzurevleri, bakım evleri gibi kurumların uyması gereken kurallar belirtilmekteydi. Bu haberlerdeki ana içerik Covid-19 salgınının yayılmasına ilişkin olarak alınan tedbirler hakkında bilgiler sunulmasıyla sınırlıydı. Böylece Covid-19 tedbirleri ana teması tüm haberlerin %13'ünü oluşturuyordu.

Sokağa çıkma yasağı: Haberlerin öne çıkan bir kısmını sokağa çıkma yasağına ilişkin değerlendirmeler oluşturmaktaydı. Türkiye genelinde 65 yaşın üzerindeki insanların sokağa çıkması 21 Mart 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı genelgesiyle yasaklandı. Bu ana tema

altındaki yayınlar yasağın başladığı tarihten sonraki haberleri kapsıyordu. Yaşlı insanların yasaklara uymaması, haberlerdeki temel dayanaklardan birini oluşturuyordu. Bu tema altındaki haber içeriklerinde “yasağa uymama”, “direnme”, “tepki gösterme”, “kaçma” gibi yaşlıların sergilediği iddia edilen eylemlere karşı polisiye tedbirler sıralanmaktaydı. Örneğin, “Bankaya girmek için direnen yaşlı adama polis engeli” (Sabah, 7 Mayıs 2020) haberi, bu temaya örnek oluşturan haberlerden biridir. Yayınlarda, sokağa çıkma yasağından sonraki günlerde hayata geçirilen uygulamalar neticesinde yaşlı insanların nasıl kriminalize edildiği görülebilir. Öyle ki kolluk kuvvetlerinin girişiyle “uyarılan”, “yakalanan”, “gözaltına alınan” yaşlıların fotoğrafları haber görsellerinde kullanılıyordu. Bu girişimler yaşlıların yasalara karşı gelerek ‘tehlikeli insanlar’ olarak damgalanmasını beraberinde getiriyordu. Bununla birlikte bu ana tema altında, yaşlıların küçük düşürülmesine, itibarsızlaştırılmasına yönelik haberler de bulunuyordu. Nitekim “Dedeleri evde tutamıyoruz: Yasağa rağmen sokağa çıkıyorlar” (Yeni Şafak, 22 Mart 2020) ya da “75 yaşındaki ninenin duvara örümcek gibi tırmanarak corona virüs kısıtlamasından kaçtığı anlar kamerada” (Sabah,

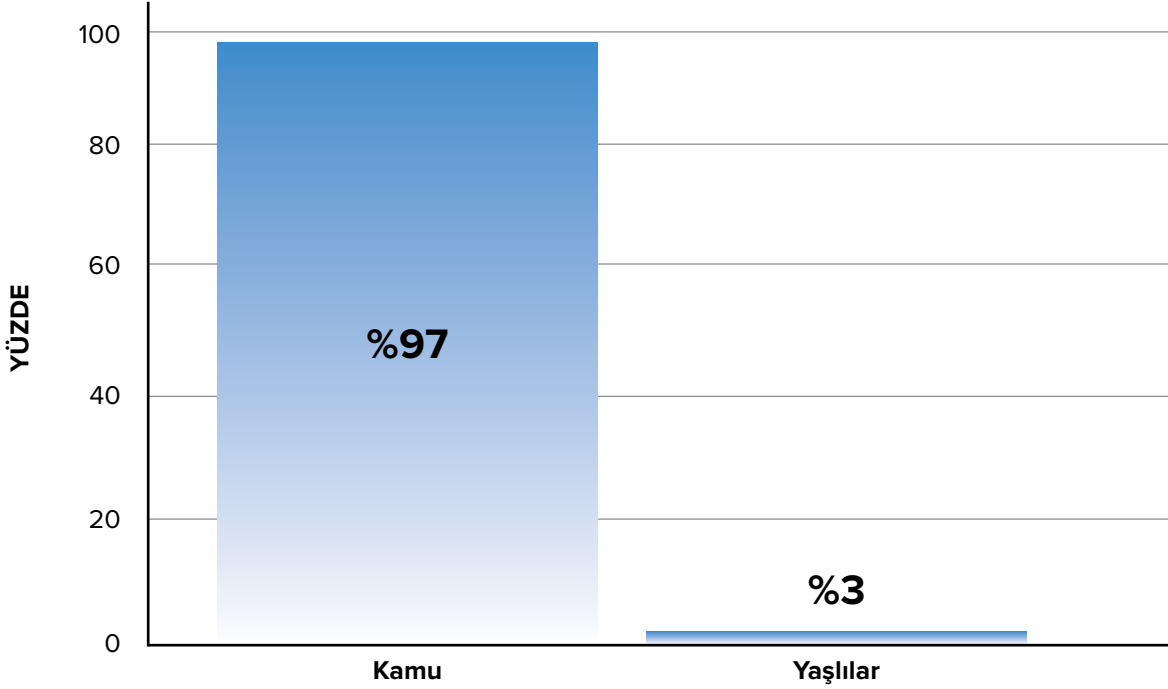
23 Nisan 2020) başlıklı haberlerde yaşlı insanlardan söz edilirken değersizleştirildikleri görülmekte. Ayrıca haberlerde yer alan fotoğrafların içerikle ilgili olmayan görsellerden oluşması, fotoğrafına yer verilen yaşlı insanların kırmızı yuvarlak çizgi içine alınarak işaret edilmesi de tehlikeli oldukları algısını güçlendirmekte. Böylece tüm haberlerin %32'ye ulaşan bir kısmını sokağa çıkma yasağı ana teması oluşturuyordu.

Hak ihlali, istismar, ihmal, şiddet:

Haberlerin oldukça önemli bir kısmı açıkça hak ihlali, istismar, ihmal ve şiddet içeriklerinden oluşuyor. Yaşlı insanlara yönelik getirilen yasaklar sonrasında yerel yönetimlerin, kolluk kuvvetlerinin hak kaybına yol açan uygulamaları, ihlalleri ve müdahaleleri haberlerin ana konusuydu. Ayrıca yaşlılara yönelik işlenen şiddet, istismar, ihmal ve suistimal vakaları da haberlerdeki ana temayı belirliyordu. Yaşlılara yönelik yerel yönetimlerin hak ihlaline yol açan ayrımcı uygulamalarının yerinde ve doğru olduğuna vurgu yapılan bu haberlerden birinin başlığı şöyleydi: “Vatandaşlar Corona Virüsü Dinlemedi, Belediye Son Çare Olarak Bunu Yaptı!” (Hürriyet, 19 Mart 2020). Bu haberlerde yaşlıların kenti kullanmalarını engellemek için

kent meydanının mimarisinin düşmanca biçimde yeniden düzenlenmesi yerinde ve doğru bir karar olarak sunulmaktaydı. Bu başlık altında yer alan haberlerde yaşlılara karşı sergilenen kötü muamelelerin ve şiddetin de meşrulaştırıldığı görülüyor. Örneğin, bankta oturan yaşlıların üzerine su dökülmesi, “tatlı sert bir ikaz”, “bir uyarı” olarak paylaşılıyor (Sabah, 22 Mart 2020), yaşlıların “neye uğradığına şaşırıldığı” (Yeni Şafak, 22 Mart 2020) belirtiliyordu. Bu haberlerdeki ana içerik, yaşlı insanların dışlanmasını, ayrımcılığa uğramasını ve şiddetle karşılaşmasını meşrulaştırıyor; şiddet ve ihmali sıradanlaştırıyordu. Yani uygulanan ihlalin ve şiddetin hem gerekçesi hem de meşrulaştırılması için ayrımcılığın araçsallaştırılması söz konusuydu. Yaşlı insanların yalnızlaştırılması ve haksızlaştırılması bu ana tema içindeki haberlerin temel argümanıydı. Yaşlılar, (milli güvenliğe) tehdit oluşturan, devlete karşı gelen, tehlikeli insanlar olarak damgalanıyordu. O nedenle haber metinleri ile ayrımcı uygulamalar, hak kaybına yol açan tedbirler ve süresiz, sınırsız, denetimsiz yasakların yerindeliğine ilişkin kanaatler dolaşıma sokuluyordu. Tüm haberlerin %40'a ulaşan önemli bir kısmını hak ihlali, istismar, ihmal, şiddet ana teması oluşturuyordu.

HABER KİME SESLENİYOR?

Grafik 5: Covid-19 Salgınında Yaşlılara Yönelik Yayınların Adresi

66

Ana temalar yayınların içeriğindeki argümanların temel dayanağını anlamayı sağlayan unsurlar. Bunun yanında ana temalar odağında yazılan haberlerin adresi de yaşlı insanlara karşı ayrımcı uygulamaların ve davranışların yaygınlaşmasında incelenmesi gereken bir başka unsur. Haberin söyleminin hedef kitlesinin kim(ler) olduğunu bilmek, söylemin nasıl dolaşıma sokulduğunu anlamayı sağlayacaktır. Covid-19 salgını sırasında yaşlılar hakkında yapılan yayınların çoğunluğunda (%97'sinde) haberin adresi kamu olarak belirginleşiyor. Yayınların söylemi yaşlılar dışında konumlandırılan

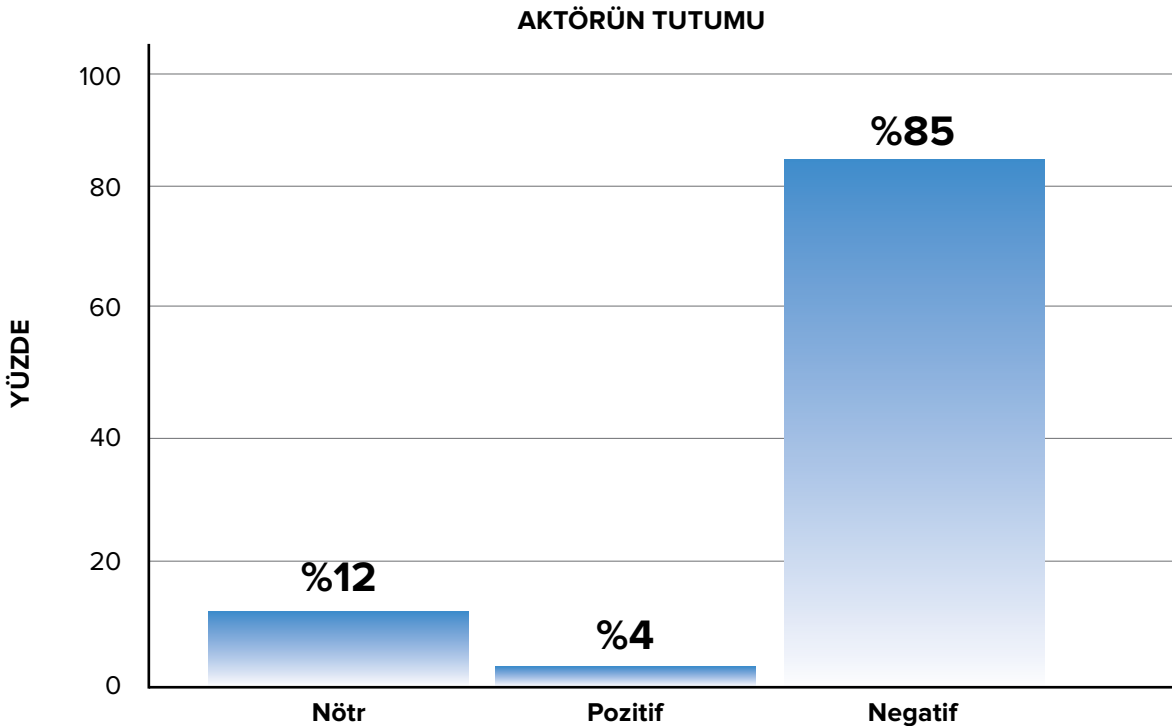
bir kamu üzerinden dolaşıma sokuluyor. Tüm yayınların sadece %3'ünde doğrudan yaşlılara seslenilmekte. Söylemin dolaşıma girmesi için kamu ve yaşlılar iki ayrı adres olarak haberlerin hedef kitlesini oluşturuyor. Böylesi bir yönelim hem ayrımcı uygulamaların hem de davranışların sıradanlaştırılmasına katkı sunuyor.

Yaşlıların tehlike altında olan insanlardan, tehlikeli insanlara dönüşmesi sürecinde haberlerin ana argümanlarının taşıyıcısı olacak bir kamuya ihtiyaç vardı. Kanaatlerin oluşturulması, yaygınlaşması ve önder kanaatlere dönüşmesi

için haberin seslendiği geniş ve homojen bir kamunun var olması, ortak bir hedef kitle oluşturmak açısından oldukça işlevseldir. Bu nedenle, yaşlıların ne yapması gerektiğinin söylendiği haberler de dahil olmak üzere tüm yayınlarda yaşlılar dışında oluşturulan bir kamuya seslenilmekteydi. Benzer bir biçimde yaşlıların korunması maksadıyla alınan tedbirlerle ilgili haberlerde de yine aynı kamuya sesleniliyordu; yaşlılar dışındaki geniş tabanlı bir kamuya...

Böylesi bir kamu, söylemin yaygınlaşarak dolaşıma sokulmasında aracı olmasının yanında yaşlıların yasaklara karşı itirazlarının baskılanmasında, hak arama süreçlerinde marjinalleş-

tirilmelerinde, yalnızlaştırılmalarında bir hayli etkili oldu. Nitekim haberlerin hatırı sayılır bir bölümünde de uğradıkları haksızlığa itiraz eden yaşlı insanların savunmalarına karşı “Herkesi şoke eden savunma!” “İlginç tepki!” “İlginç görüntüler!” “İlginç diyalog!” “Pes dedirten davranış!” “Şaşkına çeviren cevap!” “Şaşkına çeviren olay!” gibi manşetlerin atılması, hak arayışının marjinalleştirilmesine, hak arama yollarının da kapatılmasına yol açtı. Zira haberlerde, yaşlıların şoke eden savunmalarının, pes dedirten davranışlarının kamuya karşı yapılmış olduğu izlenimi yaratılıyordu. Haberlerin söylemi, gerçekleştirilen eylemin, kamuya karşı yapıldığı kurgusuyla oluşturuluyordu.

Grafik 6: Covid-19 Salgınında Yaşlılara Yönelik Yayınlar da Söylemin Tutumu

Yayınlarda argümanlar sunulurken söylemin tutumu da yaşlılara karşı oluşan ayrımcılığın anlaşılmasında kritik bir değişkendir. Tüm haberlerin %4'ünde söylem pozitif biçimde inşa edilmişti. Yaşlı insanların içinde buldukları koşulların dile getirildiği ya da hak kayıplarının yaşandığına ilişkin bu yayınlarda, hem söylem hem de kullanılan anahtar sözcükler ayrımcı değildi. Bu yayınlar ortalama 442 sözcükle sınırlıydı.

“[Salgın] Yaşa bağlı ayrımcılığı tetikledi” (Birgün, 25 Mart, 2020),

“Yaşlılara karşı kötü muamele ve ayrımcılık arttı” (Cumhuriyet, 30 Haziran 2020),

“İnsan zalim ve cahildir: Yaşananlardan hepimiz sorumluyuz yaşlılar bizden daha şaşkın” (Yeni Şafak, 24 Mart 2020)

başlıklı haberler yaşlılığı pozitif biçimde ele alan söylemleriyle dikkat çekiyordu. Yayınların bir kısmında da yaşlılara, yaşlılığa ve yaşlanmaya ilişkin nötr tutumlar görünür olmaktadır. Yansız görünen bu haberler genellikle Covid-19 vakalarına ilişkin bilgileri ya da alınan tedbirleri sunuyordu. Rakamların veya tedbirlerin açıklanması nedeniyle en uzun haberler de bunlardı. Söylemi nötr olan haberler ortalama 550 sözcükten

oluşuyordu. Haberdeki aktörün yaşlılara ya da yaşlılığa ilişkin tutumundan ziyade içeriğin objektif mahiyeti bu haberlerin dilini nötrleştiren ana faktördü. İçerik aktörün tutumunu sergilemesine izin vermeyecek bir mahiyette olduğu için söylem de nötr olarak şekillenmekteydi. Öte yandan yaşlılara ve yaşlılığa ilişkin negatif tutumların yer aldığı haberler nispeten kısa haberlerdi. Yaşlılara ve yaşlılığa ilişkin negatif söylemin yer aldığı bu haberlerde ortalama 260 sözcük bulunması onların en kısa haberler kategorisinde toplanması anlamına geliyordu. Kısa ancak ayrımcı söylemi dolaşıma sokan haberlerdi bunlar.

Medya izlemesi süresince elde ettiğimiz tüm yayınların %85'i yaşlılığa ve yaşlılara karşı ayrımcı söyleme sahipti.

66

Salgının başladığı ilk aylarda ayrımcı söylem içindeki temel ikili karşıtlıklar “yaşlılar ile diğerleri” ve “yaşlılar ile gençler” olarak dile getirilmekteydi

99

Yaşlılık korkusunu besleyen, yaşlıları kriminalize eden ve yaşlıları negatif imgelerle resmeden bu yayınlarda kullanılan anahtar sözcükler de benzerdi. “Yaşlı amca / yaşlı teyze”, “nine” ya da “dede” sözcükleri sıkça kullanılıyor, akrabalık bağı kurularak yaşlı insanlar tarif ediliyordu. Yaşlı insanlarla kan bağı varmışçasına kurulan bu yakınlık hiyerarşik bir konumlandırma. Birey olmaktan çıkarıp yaşlı insanların statüsünü yok sayan, mesafeyi kaldırarak bir iktidar ilişkisi kurulmasına yol açan bir girişim. Kurulan bu yakınlık ile pederşahi bir ilişki de kurgulanıyordu. Yaşlı insanların gerçekleştirdikleri tüm davranışları kınamak, ayıplamak, “yasaklara rağmen” vurgusuyla kodlayarak

sunmak, haberlerin dışlayıcı söyleminin de temel kurgusunu oluşturuyordu.

Yaşlı insanların damgalanması, (güvenliğe) tehdit olarak sunulması, böylece kriminalize edilmesi Covid-19 salgını süresince marjinal toplumsal konumlarının nasıl ve ne ile inşa edildiğini anlaşılabilir kılabilirdi. Öyle ki salgının başladığı ilk aylarda ayrımcı söylem içindeki temel ikili karşıtlıklar “yaşlılar ile diğerleri” ve “yaşlılar ile gençler” olarak dile getirilmekteydi. İlerleyen zaman içinde ayrımcı söylem içindeki karşıtlık “riskli / tehlikeli olanlar ve diğerleri” olacak şekilde dönüştü. Burada riskli /tehlikeli olarak kodlananlar yaşlılardı.

Grafik 7: Covid-19 Salgınında Medyada Yaşlıları ve Yaşlanmayı Tanımlayan 10 Sözcük

Covid-19 salgını sırasında yaşlanma, yaşlılık ve yaşlılar hakkında yapılan yayınlarda en sık kullanılan on sözcük yukarıdaki şekilde görünmektedir. Bu sözcükler bize ayrımcı davranışların ve uygulamaların nasıl ve ne ile inşa edilen bir söylemin sonucu olduğunu da gösterir. **Virüs** en sık kullanılan sözcüktür. Genellikle Covid-19 olarak adlandırılmış virüse karşılık kullanılır. DSÖ tarafından salgın tanımının yapıldığı ilk günlerde “Covid-19”, daha sonra ise “coronavirus”, “koronavirüs”, “Kovid19” şeklinde adlandırılmıştır. Yaşlılara ilişkin derin ayrımcı söylemlerin ortaya çıktığı dönemde yaşlı insanların betimlenmesi için bu sözcüğün kullanımı da dikkat çekiyor. Hatta sokağa çıkma yasağından hemen önce yaşlı insanları işaret ederek “virüsü yakaladık!” diyen kimselerin, haberlere konu edilmeleri, ayrımcı söylemin kamuda karşılık bulmasının somut bir örneği olarak görülebilir.

Sıkça kullanılan diğer iki sözcük ise **65+** ve **yasak** sözcükleri. Yaşlıları tanımlamak üzere bilimsel çalışmalarda sıkça kullanılan 65 yaş sınırı kronolojik yaşla tanımlanmış bir kesime işaret etmektedir. Hem Türkiye’de hem uluslararası alanda birçok kurum,

66

Virüs en sık kullanılan sözcüktür. Genellikle Covid-19 olarak adlandırılmış virüse karşılık kullanılır. DSÖ tarafından salgın tanımının yapıldığı ilk günlerde “Covid-19”, daha sonra ise “coronavirus”, “koronavirüs”, “Kovid19” şeklinde adlandırılmıştır

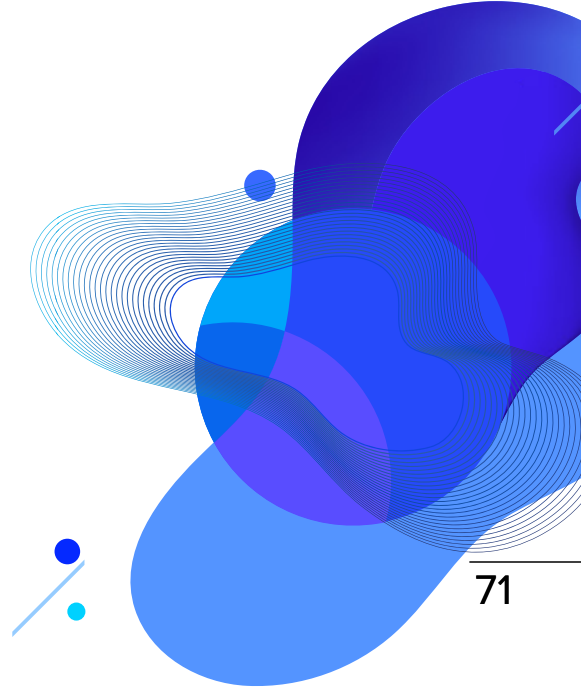
99

kuruluş yaşlı insanları tanımlarken 65 yaş ve üzerindeki kişileri sınıflandırır. Bilimsel çalışmalarda ve politika dokümanlarında da bir dönemi ya da bir toplumsal kesimi tanımlamak için kullanılsa da bu ihtiyari, gelişigüzel bir tanımdır. Araştırmacıların ve politika uygulayıcıların organize biçimde bulguları, bilgileri ve tespitleri sunmasını sağlar. Covid-19 salgın döneminde de medyada yer alan yayınlara bakıldığında kronolojik yaşın yaşlıları tanımlamak üzere sıkça kullanıldığı görülüyor. Öncelikle Türkiye dışından gelen salgına ilişkin verilerde

dikkat çeken bu sınıflama, daha sonra sokağa çıkma yasağının ilan edildiği yasal dokümanda kullanıldı. Ardından yaşlıları betimlemek üzere kronolojik bir yaş sınırı olarak medyanın da söyleminde yer aldı. Kimi zaman insanların yaşlı demekten kaçınmaları nedeniyle 65+ ifadesini kullandıkları dikkat çekicidir. Ancak yaşlılığın ve yaşlanmanın üstünü örten her sözcük yaş ayrımcılığına kapı aralar. O nedenle, 65+ ifadesinin de yaşlı sözcüğüne alternatif olarak kullanılması, yaşlı dememek için kaçınma refleksiyle dolaşıma sokulması yaş ayrımcılığının göstergesidir.

65+ sözcüğü etrafında en sık kullanılan bir diğer sözcük yasak sözcüğüdür. Sıkça kullanılan bu ikili, 65+ ve yasak sözcükleri, etraflarına bir yanda **nine / dede** diğer yanda da **tehlikeli / riskli** ve **polis** sözcüklerini alır. Hepsi bir araya geldiğinde yaşlı insanların kamusal algı içinde tehlike altındaki insanlar olmaktan çıkıp tehlikeli insanlara nasıl dönüştüğüne ilişkin ipuçlarını sunar. **Maske, evde kal** ve **kronik hastalıklar** sözcük grupları da eşlik ettiğinde, söylemin yaşlı insanları yalnızlaştırıcı, izole edici parçaları, bir bütün oluşturacak biçimde görünür

hale gelir. Ayrımcı uygulamaların en çok tartışılanı olan toplu taşıma hakkının engellenmesi de bu süreç içinde medyada sıkça yer alan bir konuydu. Nitekim, **toplu taşıma** da yaşlıları tanımlarken sık kullanılan sözcük gruplarından biri olmuştur.

71

66

Kimi zaman insanların yaşlı demekten kaçınmaları nedeniyle 65+ ifadesini kullandıkları dikkat çekicidir. Ancak yaşlılığın ve yaşlanmanın üstünü örten her sözcük yaş ayrımcılığına kapı aralar

99

06

72

**Covid-19
Gündeminde
Türkiye’de
Yaşlılara
Karşı Ayrımcı
Uygulamalar**

Covid-19 sürecinde yaş ayrımcılığına ilişkin tutumların ayrımcı davranışlara ve uygulamalara dönüşmesi birçok kişi tarafından beklenmedik bir durum olarak görüldü. Oysa Türkiye’de yaş ayrımcılığı yıllar itibariyle hızlı ve istikrarlı biçimde artış gösteriyordu. Covid-19 sürecinde tutumların davranışlara dönüşmesi o nedenle beklenmedik değildi. Zira kriz dönemlerinde ayrımcı tutumlar hızla ve kaçınılmaz biçimde davranışa dönüşebilir. Türkiye’de de Covid-19 salgını boyunca kamusal düzeyde yaşlılara karşı sistematik ayrımcı uygulamalar gözlemlendi. Bunlar yaşlıların hak ihlalleri yaşamasına neden oldu. En yaygın biçimde gerçekleşen ayrımcı uygulamalar ve deneyimlenen ihlaller 5 ana başlıkta toplanabilir¹⁵ ;

1. Seyahat özgürlüğünün engellenmesi

Hukuki çerçeve;

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

2. Adalete erişim hakkının engellenmesi

Hukuki çerçeve;

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

3.. Çalışma Hakkının Engellenmesi

Hukuki çerçeve;

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Avrupa Sosyal Şartı

Uluslararası Çalışma Örgütü 111, 122, 162 No’lu Sözleşmeler

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

4. Medeni Hakların Engellenmesi

Hukuki çerçeve;

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa Sosyal Şartı

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

5. Sağlık ve Bakım Hakkının Engellenmesi

Hukuki çerçeve;

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Avrupa Sosyal Şartı

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

¹⁵ Bu kapsamda ilgili hukuki çerçevedeki metinlerin Türkçe çevirilerine www.insanhaklariizleme.org adresinden de erişilebilir.

1.

Seyahat Özgürlüğünün Engellenmesi

Sokağa çıkma yasaklarının ilan edilmesinden birkaç saat sonra Türkiye'deki yerel yönetimler kent içi toplu taşımada yaşlıların ücretsiz biniş kartlarını iptal ettiklerini, havayolları taşımacılığı yapan kuruluşlar da yaşlıları uçuşlarına kabul etmeyeceklerini açıkladılar. Bu gelişmelerden sonra yaşlıların ulusal düzeyde seyahat özgürlüğü engellenmiş oldu.

Cumhuriyet gazetesi, sokağa çıkma yasağının ilanından çok kısa bir süre sonra verdiği haberde, THY basın müşavirliğinin açıklamasını paylaşıyordu. Bu açıklamaya göre yaşlıların evde kalması isteniyor, bu nedenle uçuşlara kabul edilmeyecekleri duyuruluyordu. Oysa seyahat özgürlüğü, acil ve geçici durumlar dışında engellenemeyecek haklardan biridir. Ancak salgın döneminde yaşlılara karşı kapatılma

Haber 18: Cumhuriyet, 21 Mart 2020

Bir yasak da THY'den: 65 yaş ve üstü yolcuları kabul etmeyecek

Koronavirüs nedeniyle 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı olanlara sokağa çıkma yasağının uygulanmasının ardından Türk Hava Yolları (THY), bu yaş grubunda olan yolcuların uçuşlara kabul edilmeyeceğini açıkladı.

21 Mart 2020 Cumartesi, 2834

Konuyla ilgili olarak THY Basın Müşaviri Yahya Üstün Twitter yaptığı açıklamada, "65 yaş ve üstü yolcularımız, siz bizim için çok değerlisiniz. Sizin tecrübelerinizden çıkaracağımız daha çok ders var. Onları bizimle paylaşabilmeniz için bu süreç sonuna kadar evde kalmanızı arzuluyoruz. O nedenle sizlerle uçuşumuza kısa bir ara veriyoruz" dedi.

ve yasaklar getirildikten sonra yaşlıların seyahat özgürlüğü, ulusal düzeyde süresiz biçimde engellendi.

66

Türkiye'deki yerel yönetimler kent içi toplu taşımada yaşlıların ücretsiz biniş kartlarını iptal ettiklerini, havayolları taşımacılığı yapan kuruluşlar da yaşlıları uçuşlarına kabul etmeyeceklerini açıkladılar

99

Türkiye’de yaşlıların sokağa çıkmasının yasaklanmasından hemen önce çok sayıda büyükşehir belediyesi yaşlıların yararlandığı ücretsiz kent içi ulaşım uygulamasına son verdiğini duyurdu. İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Konya gibi büyükşehir belediyeleri bu kararı ilk açıklayan yerel yönetimlerdi. Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin 20 ve 21 Mart 2020 tarihindeki haberlerinde ayrıca Malatya ve Çorum’da da toplu ulaşımda yaşlılara yönelik kısıtlamalar getirildiği bilgisi verilmekteydi. Yaşlıları koruma gerekçesiyle alındığı öne sürülen kararlarda, yaşlıların toplu taşıma araçlarını çok yoğun kullanması gerekçe olarak gösterilmişti. Oysa kenti kullanmanın, kent içi ulaşımın ve

hareketliliğin, ucuz, güvenli, nispeten temiz ve yaygın yollarından biri olduğu için toplu ulaşımın kent sakinleri tarafından yoğun kullanılması hedeflenen arzulan bir gelişmedir.

Haber 19: Cumhuriyet, 21 Mart 2020

AA | Haber Servisi 21.03.2020 - 19:10 | Son Güncelleme: 21.03.2020 - 19:08

Son dakika haberler: Ankara'da "corona virüs" önlemi... 65 yaş üstüne ücretsiz ulaşım durduruldu

Büyükşehir Belediyesinden yapılan yazılı açıklamada, koronavirüsle mücadele kapsamında, sağık çalışanların EGO otobüsleri, metro ve Ankara'yı ücretsiz kullanabileceği belirtildi.

Ayrıca Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş'ın talimatıyla, yarın sabahın 08:00'ten sağık çalışanlarına yönelik Ankara Şehir Hastanesi 112 otobüs güzergahında, saatte bir servis yapacak özel otobüs tahsis edileceği bildirilen açıklamada, bunların yanı sıra "Sağık Çalışanlar Servisi" yazacağı kaydedildi.

Ankara ve İzmir belediyeleri duyurdu: 65 yaş ve üstünün ücretsiz ulaşım kartları iptal edildi

Ankara Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi koronavirüs tedbirleri kapsamında, tüm toplu taşıma araçlarında 65 yaş üstü vatandaşların ücretsiz yararlanmalarının geçici süreyle durdurulması kararı aldığını duyurdu.

21 Mart 2020 Cumartesi, 18:04

Ankara Belediyesi tarafından yapılan açıklamada, pandemi olarak nitelendirilen koronavirüs salgınından vatandaşları korumak ve salgının yayılmasını engellemek amacıyla devletin tüm kurumlarının önlemler aldığı ve almaya devam ettiği belirtildi.

Açıklamada, "Salgın kapsamında Sağlık Bakanlığı ve devletimizin tüm kademeleri tarafından ısrarla evde kalınması ve toplu halde bulunmaların önlenmesi talep edilmesine rağmen Ankara'da 65 yaş üstü vatandaşlarımızın yoğun olarak toplu taşımayı kullanmaya devam ettikleri gözlemlenmektedir. Nitekim 20 Mart 2020 tarihinde Ankara'da 65 yaş üstü 35 bin 630 vatandaşımızın raylı sistemler ve otobüsler ile toplu taşımayı ücretsiz kullandığı tespit edilmiştir" denildi.

Toplu taşıma araçlarından ücretsiz yararlanma hakkının toplu taşımayı artırdığı ve bu durumun salgın riskini artireceğinin değerlendirildiğine dikkat çekilerek, "Salgının yayılmasını engellemek ve başta 65 yaş üstü vatandaşlarımızın sağlığının korunması amacıyla alınan önlemler kapsamında, Ankara'da tüm toplu taşıma araçlarından 65 yaş üstü vatandaşların ücretsiz olarak yararlanmalarının tedbir amaçlı olarak geçici süreyle durdurulması kararı alınmıştır" ifadelerine yer verildi.

İZMİR'DE DE 65 YAŞ ÜSTÜ ÜCRETSİZ ULAŞIM DURDURULDU

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer de Twitter hesabından yaptığı açıklamada 65 yaş üstü vatandaşların toplu ulaşımda kullandığı avantajlı kartların askya alındığını duyurdu.

Soyer yaptığı paylaşımda şu ifadelerle yer verdi: "Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak kabul edilen Covid-19 virüsüne ilgili olarak yaşadığımız olağanüstü süreç farklı zorunlulukları gündemimize getirmektedir.

Özellikle 70'li yaşlardaki vatandaşlarımızın birinci derecede riskli grup olmasından kaynaklı olarak, bu yurttaşlarımızı koruma tedbiri oluşturmak için yeni bir karar aldık.

65 yaş ve üzeri vatandaşlarımızın toplu ulaşımda kullandığı avantajlı kartları İzmir'de geçici olarak askya alınmıştır"

Yaşlılara ücretsiz toplu taşıma hizmetine bir süre ara verildi

Konya, Malatya ve Çorum'un Sungurlu ilçesinde koronavirüs tedbirleri kapsamında riskli olay grup içinde kalan 65 yaş üstü vatandaşlara ücretsiz toplu ulaşım kullanımı geçici olarak durduruldu.

65 yaş ve üstü, koronavirüsün en çok etkilediği yaş grubunda.

Tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüs salgını nedeniyle Türkiye'de alınan tedbirler her geçen gün artıyor. Virüsten en çok yaşlılar etkilenince de, pek çok vatandaşın evde kalma uyarılarına rağmen sokağa çıkıyor toplu taşıma araçlarına biniyor. Yetkililer de bir nebze olsun yaşlıları korumak için kendi önlemlerini almaya başladılar.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin resmi sosyal medya hesabından yapılan duyuruda, "Konya İl Hıfzıssıhha Kurulu Kararı ile 65 yaş üstü vatandaşlarımızın ücretsiz toplu ulaşım kullanımı tedbir amaçlıyla geçici olarak durdurulmuştur" ifadesine yer verildi. Öte yandan, kent içi ulaşımında toplu taşımayı kullanan yolcu sayısının yüzde 75 oranında azaltılma nedeniyle seferlerde yeniden düzenleme yapıldı.

'Maalesef kullanım çok yoğun'

Çorum'un Sungurlu ilçesinde de 65 yaş üstü kişilerin ücretsiz toplu ulaşım kullanımının durdurulduğu açıklandı. Sungurlu Belediye Başkanı Abdülkadir Sahiner, "65 yaş üstü vatandaşlarımızın toplu taşıma araçlarımızın çok yoğun bir şekilde kullanışını maalesef tespit etmiş bulunuyoruz. Salgının artmaması adına Belediye Başkanlığı olarak yarıdan itibaren 65 yaş üstü vatandaşlarımızın toplu taşıma araçlarını ücretsiz olarak kullanım hakkı geçici olarak durdurulmuştur. Evde kalma zorunluluğuyla beraber hassasiyet gösteren tüm hemşehrilerimize teşekkür ederiz" ifadesini kullandı.

Sağlık çalışanlarına ücretsiz

Malatya'da ise korona virüs salgınına karşı risk grubunda yer alan yaşlıların, evde kalmaları için kentte 65 yaş üstü vatandaşlara verilen ücretsiz kartları nispeten sınıra kadar durduruldu. Ayrıca kentte sağlık çalışanları kimliklerini göstererek toplu taşıma araçlarından ücretsiz faydalanabilecek.

Haber 20: Yeni Şafak, 20 Mart 2020

Kent içi ulaşım yasakları, sokağa çıkma yasağının ilanından sonraki aylarda daha da genişletilerek uygulanmaya başlanmıştı. Yaşlı insanlar kendilerini duraktan almadan geçen otobüslerden yakınırken, otobüse binmek isteyen yaşlılara müdahale ediliyordu. Sabah gazetesinin verdiği haberde yaşlı kadının seyahat özgürlüğünün engellenmesi ve karşılaştığı muamele izlenebilir. Habere göre otobüs şoförünün inmesini istediği yaşlı kadını araçtan indirmek için polis aranmış, polisin gelmesiyle birlikte yaşlı kadın zorla araçtan indirilmiş.

Sokağa çıkma yasaklarının hayata geçirilmesinin ardından sıklaşan hak ihlalleri, yaşlıların damgalanmasının ne denli yıkıcı olabileceğini göstermekteydi. Milliyet gazetesinin 29 Mart 2020 tarihli haberinde evine gitmek için toplu taşıma binmek isteyen yaşlının otobüse alınmadığı belirtiliyordu. Haberde "otobüse binmek isteyen 64 yaşındaki adamı şoförler araca almadı" vurgusu yapılmıştı. Yaş ayrımcılığının yaygınlaşmasında, önyargıların yanında kalıp yargılar da bir hayli etkilidir. Bu haberde olduğu gibi beyaz saçlar, kırışmış bir ten

Otobüse binen yaşlı kadını polis indirdi

Çıktı Tarihi: 22.4.2020

ADANA'DA yasağa rağmen sokağa çıkan 69 yaşındaki Ayşe Çimen, bindiği belediye otobüsünden polis ekiplerince indirildi. Alınan bilgiye göre merkez Sıncağın ilçesi Mihrat Özhan Bulvarı'nda sokağa çıkan Ayşe Çimen'i polis ekipleri tespit etti. Balçık Hastanesi önünde halk otobüsüne binen Çimen'in otobüsün kadın sürücüsü inmesi için uyarında bulundu. Çimen otobüsten inmemekte ısrar etti. Şoför, Mihrat Özhan Bulvarı'nda otobüsü durdurarak polise aradı, olay yerine gelen polis ekipleri yaşlı kadını alına edilecek otobüsten indirildi. Otobüsün orta kapısından inip ayak olan 69 yaşındaki kadını taşıyan Çimen, sürücü öyle hakaret edip içeriye doğru döktü. Ofisini alamayan yaşlı kadın, gazetecilere tepki gösterdi. Çimen'in polislerle arasında ilginç diyalog yaşandı. Polis ekibi Çimen'i uyarı rask evine gönderdi.

Haber 21: Sabah, 22 Nisan 2020

ve görünüm, insanların haksızca uygulamalarla karşılaşmasında, dışlanmasında yeterli nedenleri oluşturur.

Ulaşım ile ilgili ayrımcı uygulamalar dikkate alındığında yaşlıların seyahat özgürlüğünün ihlal edildiği anlaşılmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde 13, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme madde 12 ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ek 4. Protokolün 2. maddesi seyahat özgürlüğüne vurgu yapar. Buna karşı Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’de seyahat özgürlüğünün acil durumlar karşısında sınırlandırılabilirliği belirtilmiştir. Ne var ki, sınırlamaların hukuki dayanakları belirtilmeli, sınırlamalar hukuk normlarına dayanmalı ve diğer insan hakları yükümlülükleriyle çelişmemelidir. Yasaklar ve sınırlamalar, süreli ve denetimli olmak zorundadır. Hakların bir nedenle sınırlandırılması durumunda da mutlak suretle hak arama yollarına ilişkin bilgiler sunulmalı, mekanizmalar tarif edilmelidir. Aksi takdirde, bir kimse nin belirli bir alandan belirli bir süre içinde çıkmasını engellemek, böylelikle sosyal iletişimini, etkileşimini kısıtlamak özgürlükten yoksun bırakma olarak nitelendirilebilir. Nitekim

**Haber 22: Milliyet,
29 Mart 2020**

Türkiye’de Covid-19 salgın döneminde kronolojik yaşa bağlı olarak hem şehirler arası hem de şehir içi ulaşım ölçsüz, süresiz ve denetimsiz biçimde yasaklandı. Kronolojik yaşa bağlı olarak geliştirilen kısıtlamalar ayrımcılık yaşının da ihlal edildiğini gösterdi.

2.

Adalete Erişim Hakkının Engellenmesi

Yaşlıların sokağa çıkmasına süresiz ve sınırsız biçimde yasak getirilmesinden hemen sonra farklı alanlarda yaşanan ihlallerden biri de adalete erişimin kısıtlanmasıyla görünür olmuştu. Adalete erişim, anayasayla güvence altına alınmış, uluslararası sözleşmelerde de vurgulanan temel haklar-

dan biri. Adalete erişim bir yanıyla hak arayanların kısa sürede ve en az masrafla hakkına kavuşmasını sağlamak anlamına gelir. Aynı zamanda yargılama usul ve kurallarının adil olması, kişinin adil yargılanmasının engellenmemesi temel katedir. Bu iki temel evrensel kuralın yanında yargı organlarına başvuru olanağı da engellenemez. Oysa, Covid-19 sürecinde yaşlıların korunması iddiasıyla alınan tedbirler, kısıtlamalar ve yasaklar kapsamındaki uygulamalar adalete erişimin tüm boyutlarıyla ihlal edildiğini gösteriyordu.

Haber 23: Milliyet, 23 Mart 2020

Sokağa çıkma yasağının hemen ardından yaşlıların adliyelere girişleri engellendi. Milliyet gazetesinde 23 Mart 2020 tarihinde yer alan haberde adliyelere girişte yapılan kimlik kontrolüyle 65 yaşın üzerindeki insanların adliyeye girişlerinin engellendiği bildiriliyordu. Bu uygulama her şeyden önce yargı organlarına başvuru hakkının engellenmesi anlamına gelmekteydi. Oysa yaşlı insanların da diğer tüm insanlar gibi istisnasız biçimde hukuk

önünde tanınmalarının engellenemeyeceği açıktır. Yaşlı insanların hukuki mekanizmalardan yararlanmalarının engellendiğine ilişkin haberler, Covid-19 sürecinde demokratik devlet yönetimi ilkelerinin de ihlal edildiğini göstermesi bakımından oldukça kaygı vericidir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 3, madde 6, madde 13 ile madde 14; Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi madde 2 ile madde 14; İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi madde 2 ile madde 10 açıkça adalete erişim hakkını vurgular. Adalete erişim hakkı basitçe sonuçlara odaklanmaz, sürece de vurgu yapar niteliktedir. Herkes kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliğinden ve sebebinden en kısa sürede haberdar edilme, savunmasını hazırlamak için kolaylıklara sahip olma, makul süre içinde yargılanma ve davasının bağımsız ve tarafsız mahkemede görülmesini isteme hakkına sahiptir. Ayrıca hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir. Nitekim bahsi geçen uluslararası sözleşmeler, bu hakların ve özgürlüklerin ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanması gerektiğini de ortaya koyar. Hak arama hürriyeti, inanç, cinsiyet, ırk, renk, siyasi görüş

veya diğer bir kanaat, toplumsal köken, servet gibi herhangi bir nedene dayalı olarak kısıtlanamayacağı gibi kişilerin kronolojik yaşlarına bağlı olarak da engellenemez. Oysa Covid-19 salgını döneminde kronolojik yaşa bağlı olarak insanların adalete ve adalet mekanizmalarına erişimleri engellenmiştir.

3.

Çalışma Hakkının Engellenmesi

Çalışma hakkı sosyal haklardan biri. Sosyal devletin temel teminatlarından ve vaatlerinden öncelikli olanı. Nitekim sosyal devlet, çalışma hakkından tüm yurttaşların yararlanması için yasal koşulları da sağlamalı. Bu basitçe insanların bir işe sahip olması anlamına gelmez. Onurlu, insana yaraşır bir çalışma hakkı sunulmalı. Sosyal güvenlik, iş sağlığı, korunma, güvenceler, izin hakları gibi koşullar yasal güvence altına alınmalı. Yurttaşlar, çalışma hakkı kapsamındaki tüm güvencelerden eşit bir biçimde yararlanmalı. Hem İnsan

Tarım '65 yaş'a takıldı... Jandarma çiftçilere çalışma izni vermedi

İzmir'de tarlasına gitmek isteyen 65 yaş üstündeki bir çiftçiye jandarma izin vermedi. Adana'da 80 yaşındaki bir çiftçi, üretimi aksamasın diye oğlunu devreye soktu.

31 Mart 2020 Salı, 06:00

Koronavirüsün özellikle yaşlılar için risk oluşturması, 65 yaş üstündeki çiftçileri vurdu. Türkiye'de "Çiftçi Kayıt Sistemi"ne (ÇKS) kayıtlı toplam 2,1 milyon çiftçinin yaş ortalaması 55. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, 65 yaş üstündekilerin tarımda istihdam edilme oranı yüzde 65,5. Yani Türkiye'de çalışan yaşlı nüfusun yüzde 65,5'i tarım sektöründe yer alıyor. Bu oran erkeklerde yüzde 63 iken kadınlarda yüzde 72'yi aşıyor. Ülke genelinde bu yaş grubundaki yurttaşın sokağa çıkması yasaklandığı için tarlaya, bağa, bahçeye gidemeyen çiftçiler oldu. Ekim, dikim ya da ilaçlama yapması gereken bu üreticiler ya çocuklarına rica etmeye ya da geçici süreliğine işçi tutmaya başladılar.

'ÇAYCIVI VURACAK

İzmir Menderes Ziraat Odası Başkanı Kadri Telli, tarlasına gitmek isteyen 65 yaş üstündeki bir çiftçiye jandarmanın izin vermediğini söylerken, Adana Yüreğir Ziraat Odası Başkanı Mehmet Akın Doğan ise 80 yaşındaki bir çiftçinin, üretimin aksamasını için oğluna ricada bulunduğunu anlattı. Telli ve Doğan'ın aktardığına göre, tarımsal üretimde herhangi bir aksaklık yaşanmıyor. Ancak çiftçilerin yıldan yıla eriyen kazancı sebebiyle tarımdan uzaklaşan gençler için bir çare bulunmalı. Tarımda geleceğe göremeyen genç nesil için, tarım sektörü cazip hale getirilmeli. Kırsaldaki gençler üretimin zorlu sürecine rağmen çoğu zaman maliyetin bile karşılanamaması gibi maddi sebeplerle büyükşehirlere göç ediyor. Rize Ziraat Odası Başkanı Nevzat Palıç ise koronavirüs tedbirleri kapsamında Rize'nin merkeze bağlı Kencirli beldesi ile dört köyün karantina alınmasının, çay üretiminde aksaklıklar ve gelir kaybı yaratacağını anlattı. Palıç, şöyle konuştu: "Rize'deki çay toplama işlemi Çinistan'dan gelen işçilerle yapılır. Seyahat kısıtlamalarından dolayı bu yıl gelemeyecekler. Hava koşullarına göre değişmekle birlikte nisan sonu, mayıs başında yapacağımız çay toplama işlemi için yurttıçinden gelecekle ilgili kapamaya çalışıyoruz ama yurttıçinde de seyahatler kısıtlandı. Bu riski göze almak istemeyenler olacak. Çay mutlaka toplanacak ama gecikmeler olacak, işçilik maliyetimiz artacak, kazanımız azalacak."

'SEZONU KAÇIRIRSAK BİR YIL ÜRÜN ALAMAYIZ'

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası (ZMO) Başkanı Baki Remzi Sulçmez, tarımsal gelirlerde indirim yapılmasını, kredi ve borç faizlerinin ertelenmesi için kamu ve özel bankalarla somut bir adım atılmasını, tarım için ek destek paketi açıklanmasını talep etti. "Girdiler zaten yüksek. İç hava yolu taşımacılığında KDV indirimi yapıp sonrasında uçuplar yasaklanıyor" diyen Sulçmez, "Çiftçinin kullandığı mazot ve gübrelerin KDV'sine ise indirim yok. 2019 destek ödemeleri başlandı ama 21 ilde yapılmadı" dedi. "Bunlara önlem alınmazsa üretim durma noktasına gelebilir" diyen Sulçmez, şöyle devam etti: "Şu anda üretim mevsimi. Ekim, dikim, ilaçlama yapıyor. Bazı mevsimlerin hasadına bir ay sonra başlanacak. Ege Bölgesi'nde, Adana'da, Mersin gibi bazı yerlerde de sıparış verilen fidelerin toprakla buluşmaması gibi sorunlar var. Mevcut üretim sezonu kaçınırsa bir yıl ürün alamayız, bu durum ithalatla da telafi edilemez, kıtlık gündeme gelir." Türkiye Ziraatçılar Derneği Başkanı Hüseyin Demirtaş ise, şunları talep etti: "Üreticinin Ziraat Bankası ve Tarım Kredi'ye tüm borçları faizsiz olarak en az bir yıl ertelenmeli, ertelenen borçlarda 3 yıl ödemesiz olarak yeniden yapılandırılmalı. Çiftçinin enerji borçlarının tarımsal destekleme ödemelerinden mahsup edilmesine son verilmeli. Üretimle ilgili borçları nedeniyle enerji ve su kesintisi yapılmamalı."

Hakları Evrensel Beyanname'si'nde (23. & 24. maddeler) hem Avrupa Sosyal Şartı'nda belirtildiği üzere insanların özgürce seçtiği bir işte çalışarak yaşamlarını sürdürme hakkı etkin biçimde korunmalı. Ne var ki, Covid-19 salgın sürecinde yaşlı insanlara karşı uygulanan yasaklar neticesinde yaşlıların çalışma hakları da engellendi.

Haber 24: Cumhuriyet, 31 Mart 2020

Cumhuriyet gazetesinin 31 Mart 2020 tarihli haberinde ortaya konan analizlerde yaşlıların önemli bir kesiminin (%65,5'inin) tarım sektöründe istihdam edildiği bildiriliyordu. Yaşlı kadınlarda ise bu oranın %72 düzeyinde olduğu vurgulanıyordu. Haberde, güvenlik kuvvetlerinin yaşlı bir çiftçiye, çalışma izni vermediği belirtilerek yaşlı üreticilerin aile üyelerinden destek istediği ya da işçi çalıştırmak suretiyle tarımsal faaliyetlerine devam etmek zorunda bırakıldığı ifade ediliyordu.

Haber 25: Sabah, 26 Mart 2020

Sabah gazetesinin 26 Mart 2020 tarihindeki haberinde de yapılan denetimler neticesinde bir servis şoförünün “65 yaş üstü çıkınca hakkında işlem yapıldığı” bildiriliyordu. Habere göre servis şoförü, yaşlı olduğu için çalışması engellenmiş ve kendisine ceza kesilmişti.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde 23 ile madde 24; Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 111, 122, 162 No’lu Sözleşmeler; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’si madde 6; Avrupa Sosyal Şartı madde 23 çalışma hakkıyla ilgili çerçeveyi açık ve net biçimde çizmektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme çerçevesinde çalışan komitenin 6 numaralı genel yorumunda da iş ve meslek edinmede yaşa dayalı ayrımcılığın engellenmesine ilişkin tedbir-

Polis yaşlı şoför denetiminde

MEHMET BOMLUK

Geç Tarih: 26.3.2020

GAZİANTEPTE trafik denetimi yapan polis ekiplerinin durdurduğu bir hali fabrikasının servis aracı kullanan 65 yaş üstü sürücüyü 3 bin 150 lira para cezası kesildi. Araçtan indirilip ekipler tarafından evine götürülen sürücünün yerine gelen başka bir sürücü işlemin bulunduğu aracı fabrikaya götürdü. Emniyet Müdürlüğü Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü ekiplerinin Şahinbey ilçesinin Tekeköy mahallesinde yaptığı denetimlerde durdurulan bir hali fabrikasına ait servis minibüsünün sürücüsü 65 yaş üstü çitince hakkında işlem yapıldı. Adı açıklanmayan sürücüyü 3 bin 150 lira idari para cezası kesen polis ekipleri, aracı durdurup yeni bir sürücü çağırılmamıştı. İşlemlerden gelen sürücü işlemler fabrikaya götürülürken, sokağa çıkmaya yasakları ihlal eden sürücü ise polis ekipleri tarafından evine bırakıldı.

leri almakla idarenin yükümlülükleri de tanımlanır (Alkan Olsson, 2019). Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi’nin direktifleri kapsamında madde 6’da yaşlıların çalışmalarına ilişkin koruyucu ve kapsayıcı düzenlemeleri işaret eder (Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, 2000). Sonuç olarak çalışma hakkı da diğer insan haklarının tam ve eksiksiz biçimde gerçekleşmesi için şarttır. Çalışma hakkı, insan onurunun ayrılmaz bir parçasıdır. Kamusal, sosyal ve kültürel yaşama etkin katılabilme, iyi bir yaşam sürmek için çalışma hakkına sahip olmak, yaşlıların da vazgeçilmez haklarından. Ancak Covid-19 salgınında yaşlıların çalışma haklarının da ihlal edildiği gözlenmiştir.

4.

Medeni Hakların Engellenmesi

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu¹⁶ (TİHEK), medeni hakların, yasal ve siyasal sistem içinde keyfi uygulamalara maruz kalınmasını engellediği için önemli ve değerli olduklarını bildiriyor¹⁷. TİHEK'in de belirttiği üzere özgürlükten yoksun bırakılmak hoş görülemez, aşırı yoksulluk içinde bırakılmak kabul edilemez. "Bu nedenle sosyal ve ekonomik hakları savunmak son derece önemlidir"¹⁷. Medeni haklar bir kimsenin sosyal yaşamın bütününe katılmasını sağlayan haklardır. Örneğin mal sahibi olmak, mirastan yararlanmak, aile kurmak, nişanlanmak ve evlenmek gibi...

Haber 26: Cumhuriyet, 5 Nisan 2020

Cumhuriyet gazetesinin 5 Nisan 2020 tarihli haberine göre resmi nikahlarını gerçekleştirmek üzere belediyeye başvuran çiftelerden birine, İçişleri Bakanlığı'nın sokağa çıkma yasağı hatırlatılarak "yaşı nedeniyle nikah yapılamayacağı" belirtilmişti. Bu vakada yaşlı insanlara "virüs geçtikten sonra" nikahlarının yapılabileceği bildirilmişti.

Resmi nikah 65 yaş yaşağına takıldı

Antalya'nın Manavgat ilçesinde 21 yıldır birlikte yaşayan Salt Dursun (69) ve Canan Çoban'ın (45), 30 Mart günü kıyılmaması istedikleri resmi nikahları, 65 yaş ve üstüne sokağa çıkma yasağı nedeniyle gerçekleştirilemedi. Dursun ve Çoban çifti yetkililerden yardım istedi.

05 Nisan 2020 Pazartesi, 10:26

KORONAVİRÜS NEDENİYLE EVLENME KARARI ALDILAR

Manavgat'ın Sanlar Mahallesi'nde yaşayan SGK'dan emekli Salt Dursun ile Canan Çoban, 1999 yılında, Mersin'in Silifke ilçesinde birlikte yaşamaya başladı. Çift, koronavirüs salgını nedeniyle yaşanabilecek bir olumsuzluk ihtimaline karşı resmi nikah yapmaya karar verdi. 30 Mart günü evraklarını hazırlayıp, Manavgat Belediyesi Nikah Memurluğuna başvuran çiftte, koronavirüs salgını nedeniyle 21 Mart'ta, 65 yaş ve üzeri vatandaşların sokağa çıkmasının yasaklandığı hatırlatılarak, Salt Dursun'un yaşı nedeniyle nikah yapılamayacağı bilgisi verildi.

'VİRÜS NEDENİYLE KABUL EDİLMEDİ'

Daha önceki 2 evliliğinden 2'si erkek 5 çocuğu ve 14 torunu bulunan Salt Dursun ile ilk evliliğinden 2 oğlu bulunan Canan Çoban, Manavgat Belediye Başkanı Şükru Sözen'den kendilerine yardımcı olmasını istediler. 21 senedir dini nikahla evli olduklarını söyleyen Salt Dursun, "21 senedir evliyiz, nikah için başvurduk. Virüs nedeniyle kabul edilmedi. Yetkililerden yardım istiyoruz" dedi.

'YAŞINIZ SOKAĞA ÇIKMA YASAĞINA GİRİYOR'

Nikah memurluğundan kendilerine "Evrakları tamamlayıp gelin, gün verilecek" denildiğini aktaran Salt Dursun, "Çittüğümüzde ise 'sizin yaşınız virüsten dolayı sokağa çıkma yasağına giriyor. Sizin nikahınızı virüs geçtikten sonra yapacağız' dediler" diye konuştu.

'SALGINA VE SOKAĞA ÇIKMA YASAĞINA DENK GELDİ'

Canan Çoban da nikahlarının kıyılmaması istediklerini söyleyerek, "1999 yılından bu yana dini nikahla evliyiz. Eşim, 'ne olur olmaz kıyalım' dedi. 21 senedir evliyiz. Bugüne kadar çeşitli sorunlarımız vardı, onları hallettik. Ama şimdi de salgına ve sokağa çıkma yasağına denk geldik. Nikahımızın kıyılmaması istiyoruz" dedi.

'SENİNLE EVLENMEK İSTİYORUM' DEDİM

Canan Çoban, Salt Dursun ile tanışmasını ise "Eşimin Silifke'de inşaat ve boya üzerine dükkanı vardı. Ben yanında sekreterlik yapmaya başladım, oyle tanıştık. O sırada ben ilk eşimden ayrılmıştım, Salt Bey'e, 'seninle evlenmek istiyorum' dedim. Ondan sonra da kendisi beni babarımdan istedi. 21 senedir birlikte yaşıyoruz. 6 sene Silifke'de oturduk, 15 senedir de Manavgat'ta yaşıyoruz" diye anlattı.

Aralarında olan yaş farkının önemli olmadığını kaydeden Çoban, "Aramızda yaş farkı var ama ben önemsemiyorum. Önemli olan saygı ve sevgi. Mutlu olmak için bunlar yeterli" dedi.

Oysa, Türkiye'nin 2003 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla¹⁸ onaylayıp kanunlaştırdığı Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, insanların özgür iradeleriyle bir araya gelerek evlenmelerinin engellenemeyeceğini bildirir. Sözleşmenin 23. maddesinde açıkça şöyle belirtilir: “Evlilik çağındaki her erkeğin ve kadının evlenme ve aile kurma hakkı hukuk tarafından tanınır”. Bunun yanında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 12, evlenme çağındaki her kadının ve erkeğin aile kurma hakkına sahip olduğunu vurgular. Avrupa Sosyal Şartı madde 16'ya göre devletler ailenin tam gelişmesi için gerekli koşulları sağlamakla yükümlü kılınır. Uluslararası sözleşmeler, aile yaşamının, sosyal yardımlar, mali düzenlemeler, konut sağlama, yeni evlilere yardım ve diğer yöntemlerle, ekonomik, yasal ve sosyal bakımlardan korunmasını taahhüt ederler.

Uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan haklara rağmen Covid-19 salgın döneminde yaşlı insanların medeni haklarından yararlanmaları da engellendi. Medeni haklarının engel-

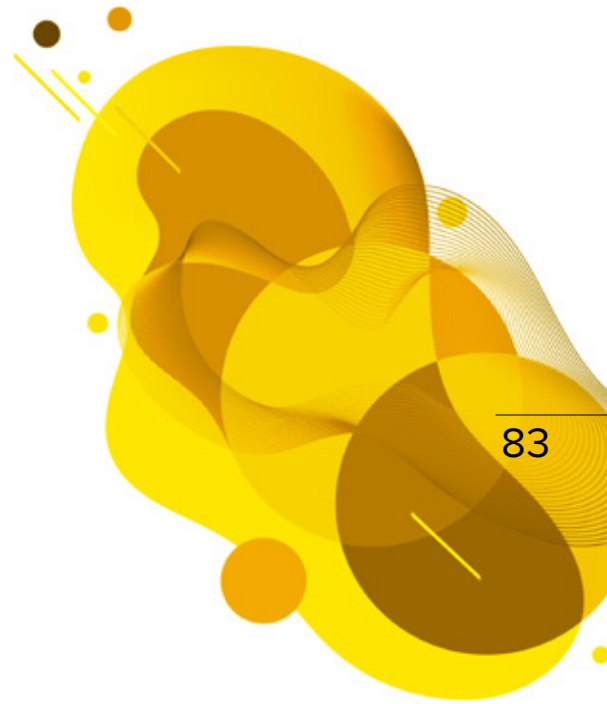
lenmesi açık bir ihlaldir. Türkiye'de insan haklarından sorumlu ve yetkili olan kurumların da belirttiği üzere medeni hakları engellemek hoş görülmez, kabul edilemez bir durumdur.

¹⁶ www.tih.gov.tr

¹⁷ https://www.tih.gov.tr/insan-haklari-3/

¹⁸ Karara şu adresten erişilebilir <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030618.htm#3>

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 12, evlenme çağındaki her kadının ve erkeğin aile kurma hakkına sahip olduğunu vurgular

5.

Sağlık ve Bakım Hakkının Engellenmesi

Sağlıklı olma, sağlık ve bakım hizmeti alma temel insan haklarından biri. Kimsenin sağlıkla ilgili bilgilere erişme ve sağlık kuruluşlarından yararlanma hakkı engellenemez. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. maddesi, herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyiliği için tıbbi bakım hizmetlerine ve sosyal hizmetlere erişme hakkından söz eder. Avrupa Sosyal Şartı da (11. Maddesinde) sağlığın korunmasında etkin uygulamaların temin edilmesini öngörür.

Sağlıklı olmak, basitçe hasta olmayla ilgili değildir. Fiziksel, ruhsal ve sosyal bakımdan tam ve eksiksiz iyilik haline karşılık gelir. Bu bakımdan tanımlanmış sağlık ve bakım hizmeti temel bir insan hakkıdır. Kapsayıcı sağlık hakkının yanında hasta hakları da hem tıp etiğinin içinde hem de

uluslararası sözleşmelerde çerçevesi çizilmiş, korunma altına alınmıştır. Özerklik, bilgilendirilme, aydınlatılmış onam, tıbbi kayıtlara erişim ve gizlilik, mahremiyet, bakım ve tedavi hakkı, bu kapsamda temel vazgeçilemez unsurlardır. Oysa Covid-19 salgın sürecinde yaşlıların hem sağlık kuruluşlarına erişimleri engellenmiş hem de tedaviye ihtiyaç duyan yaşlı insanların hasta hakları ihlal edilmiş. Aslında bu ihlaller, fiziksel, ruhsal ve sosyal iyilik halinin önündeki en önemli engellemeler.

66

**İnsan Hakları Evrensel
Beyannamesi'nin
25. maddesi,
herkesin, kendisinin
ve ailesinin sağlığı ve
iyiliği için tıbbi bakım
hizmetlerine ve sosyal
hizmetlere erişim
hakkından söz eder**

99

Haber 27: Cumhuriyet, 19 Nisan 2020

Cumhuriyet gazetesinin 19 Nisan 2020 tarihli haberinde tedavisine hastane dışında devam edilmesi öngörülen yaşlıların, huzurevine alınmadığı bildiriliyordu. Habere göre, huzurevinde kalan yaşlılar, Covid-19 salgınından etkilenmişler, hastanede tedavi görmüşler ve tedavinin devamında “hastanedeki yoğunluk” nedeniyle huzurevine yönlendirilmişler. Ancak haberde, test sonuçları negatif çıkıncaya kadar huzurevinin yaşlı insanları kabul etmedikleri vurgulanıyordu. Bununla birlikte haberde, biri 82 diğeri 84 yaşında olduğu belirtilen yaşlı insanların gidecek yerleri olmadığı için sokakta kalma riskiyle karşılaştıkları söyleniyordu.

Huzurevine alınmadılar

Hastane taburcu etti, bakım evi negatif çıkana kadar almadı.

19 Nisan 2020 Pazar, 06:00

Etiler Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nde kalan ve koronavirüs testi pozitif çıkan hastaların, test sonuçları negatif çıkana kadar huzurevine alınmadıkları iddia edildi.

Etiler Huzurevi'nde kalan yurttaşlardan 37'sinin koronavirüs testi pozitif çıktı. Yaklaşık 400 kişinin kaldığı huzurevinde koronavirüs tespit edilen 37 kişi çeşitli hastanelere kaldırılarak tedaviye alındı.

Hastaneye kaldırılan hastalardan bazılarının tedavi süreci erken bitirken bazılarının ise tedavisi uzadı. Hastanelerdeki yoğunluk nedeniyle tedavisi devam eden ancak durumu kötü olmayan hastaların kendilerini evlerinde veya huzurevinde 14 gün karantina altına almaları istendi.

SOKAKTA KALMAYALIM

Ancak Etiler Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi yetkililerinin hastaların test sonuçlarının negatif çıkmadan huzurevine alınmayacağını söylediği iddia edildi.

Hastanelerde tedavi gören ve gidecek yerleri olmayan yaşlılar ise ortada kalmak istemediklerini söyledi. Gazetemize ulaşan 82 ve 84 yaşındaki 2 hasta, "Hastane yoğunluk nedeniyle huzurevine gönderdi.

Ancak huzurevi kabul etmiyor. Negatif test alana kadar kabul etmiyor. Gelecek yerimiz yok" dedi.

Huzurevinin kendilerine karantina için yer açmasını isteyen hastalar, "Cumartesi, pazar sokağa çıkma yasağı gelecek. Pozitif yaşlılar sokakta mı kalacak" diyerek yardım istedi.

MAĞDUR ETMEYİZ

Ulaştığımız İstanbul Valiliği Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü yetkilileri ise söz konusu hastaların aynı bir yere götürüleceğini ve orada karantina altına alınacaklarını belirterek hiçbir hastanın mağdur edilemeyeceğini açıkladı.

Habere göre, huzurevinde kalan yaşlılar, Covid-19 salgınından etkilenmişler, hastanede tedavi görmüşler ve tedavinin devamında “hastanedeki yoğunluk” nedeniyle huzurevine yönlendirilmişler

Sokağa çıkma yasağından habersiz hastaneye gitmek istedi

Geçiş Tarihi: 3.4.2020

KIRSEKİLEDE sokağa çıkma yasağından habersiz hastaneye gitmek isteyen yaşlı bir şahıs jandarma ekipleri yardımı oldu. Koronavirüs (Covid-19) salgının hızla yayılmasının ardından 65 yaş ve üzeri vatandaşlarla kronik rahatsızlığı bulunan hastalara sokağa çıkma yasağı getirildi. Bu yasaktan haberi olmayan 75 yaşındaki bir vatandaş da, hastaneye gitmek için dolmuşa binmek istedi. Dolmuş şoförünün almadığı yaşlı vatandaş şehir merkezine 5 kilometre uzaklıkta bulunan Tıp Fakültesi Hastanesine gitmek için çareyi yürümekte buldu. Trafik yoğunluğunun çok olduğu 43 ilin geçiş güzergahındaki "kale kaşak" dönünde yürüten yaşlı vatandaş, ekiplerin dikkatini çekti. Herken yaşlı şahsın yanına giden ekipler adama yaşını ve nereye gittiğini sordu. Sokağa çıkma yasağından haberi olmadığını belirten 75 yaşındaki şahıs, hastaneye gitmek istediğini bildirdi. Bir jandarma personelinin yardımı olduğu şahıs uyarıldıktan sonra evine bırakıldı.

Haber 28: Milliyet, 3 Nisan 2020

Sağlık hakkının engellenmesine ilişkin bir başka haber, Milliyet gazetesinin 3 Nisan 2020 tarihli sayısında yer almıştı. Haberde, hastaneye gitmek isteyen ve 75 yaşında olduğu belirtilen yaşlının, dolmuşa binmek istediği ancak şoförlerin kendisini araca almadığı için hastaneye yürüyerek gitmek zorunda kaldığı anlatılmaktaydı. Ne var ki haberde bildirildiğine göre güvenlik güçleri olaya müdahale etmiş, “75 yaşındaki şahıs” uyarılmış ve ardından evine bırakılmıştı.

Covid-19 salgınında olduğu gibi halk sağlığını yakından ilgilendiren kriz durumlarında sokağa çıkmayı yasaklamak, ziyaretlere engel olmak, seyahat etmeyi kısıtlamak gibi karantina ve kapatılma kararlarının tamamı, hak kayıplarına yol açmayacak biçimde düzenlenmeli. Oysa Covid-19 salgınında kronolojik yaşa dayalı kısıtlamalar ve yasaklar neticesinde yaşlı insanların sağlık ve sosyal bakım hizmetlerine erişimlerinin engellendiği dikkat çekiyor.

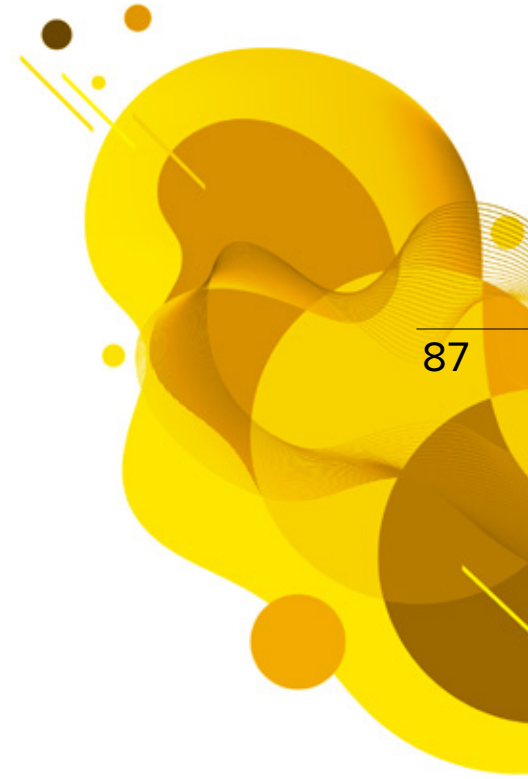
**Haberde, hastaneye
gitmek isteyen
yaşlının, dolmuşa
binmek istediği ancak
şoförlerin kendisini
araca almadığı
için hastaneye
yürüyerek gitmek
zorunda kaldığı
anlatılmaktaydı**

Halk sağlığını korumak amacıyla hayata geçirilen tedbirler, hukuka uygun olmalı, ayrımcılık üretmemeli. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde 25; Avrupa Sosyal Şartı madde 11; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme madde 12, sağlık hakkından da ayırım gözetilmeksizin herkesin yararlanabileceğini belirtir. Kimse, yaşlılar da dahil olmak üzere toplumdaki hiç kimse, geride bırakılmaz. Kimsenin sağlık hizmetine erişimi kısıtlanamaz, sosyal korunmadan dışlanamaz. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme sağlığa erişimin çerçevesini açık biçimde çizmektedir: Sağlık tesisleri ve hizmetleri ayrımcılık olmaksızın fiilen ve hukuki olarak herkesin erişimine açık olmalıdır. Avrupa Sosyal Şartı, ayrıca sağlık hakkı da dahil olmak üzere tanımlanmış tüm haklardan yararlanmanın herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulamayacağının da altını çizer. Sağlık ve bakım hizmetlerine erişimde her biçimde ayrımcılığı yasaklar. Uluslararası sözleşmelerin yanında Dünya Tabipler Birliği Lizbon Bildirgesi de her insanın ayrımcılık yapılmaksızın yeterli tıbbi bakım görme hakkına işaret eder (Dünya

66

Kimse, yaşlılar da dahil olmak üzere toplumdaki hiç kimse, geride bırakılmaz. Kimsenin sağlık hizmetine erişimi kısıtlanamaz, sosyal korunmadan dışlanamaz

99

87

Tabipler Birliği, 1981). Ancak Covid-19 salgın döneminde, yaşlıların sağlığını korumak amacıyla hayata geçirilen karantina ve kapatılma uygulamaları yaşlıların sağlık ve bakım hizmetlerine erişim hakkının ihlal edilmesine neden olmuştur.

Sonuç

88

Covid-19 salgını döneminde yapılan izleme sonucunda medyanın söyleminin süreç içindeki ihlalleri beslediği, yaş ayrımcılığının da yaygınlaşmasında bir gerekçe, sağlam bir arka plan oluşturduğu anlaşılmakta. Yaşanan ihlallerde hakkını arayan, yaşlı insanlar itibarsızlaştırılmaktalar. Bu bağlamda medyanın ayrımcı dili, toplumsal yapı içinde kişiler arası davranış kalıplarını da şekillendiriyor. Ayrımcı söylemin yeniden üretimi ve dağıtımı, yaşlıların kolektif temsilini besliyor: hasta, düşkün, çağıdışı, yeniliklere kapalı, muhafazakar, içe dönük gibi kalıp yargılar, Covid-19 salgınına ilişkin kapatılmanın neticesinde diğer ön yargıları da tetikliyor. Eğitimsiz, sözden anlamayan, söz dinlemeyen, riskli, güvenliğe tehdit oluşturan kişiler olarak tanımlanan yaşlılar, devlete karşı çıkan kimseler olarak damgalanıyorlar. Yaşlıların kolektif temsilleri hiyerarşik biçimde yapılandırılan ilişkilerle pekiştiriliyor. ‘Gençler ve yaşlılar’, ‘vatandaşlar ve yaşlılar’, ‘toplum ve yaşlılar’ karşıtlıkları içinde yaşlı insanların yalnızlaştırılması, kolektif temsilleri-

nin marjinalleştirilerek sunulması, yaşlılara karşı ayrımcı tutumların davranışa dönüşmesini tetikliyor. Haberin ayrımcı dili, yaşlıları toplumsal yaşamdan önce zihinde ayırıyor ardından mekanda.

Covid-19 salgını gündeminde medyada yer alan haberlerde yaşlı erkeklere ilişkin vakaların niceliksel büyüklüğü dikkat çekmekte. Yaşlı kadınlar, Türkiye’de daha fazla özel alanda izole edildikleri için haberlerde de hikayelerine yer verilmediği söylenebilir. Oysa yaşlı kadınların yaşadığı hak ihlalleri ve ayrımcılıklar yaşlı erkeklerde olduğu gibi bir hayli yaygın. Medya profesyonellerinin haberde yer verecek biçimde kritik görmemesi, yaşlı kadınların maruz kaldıkları hak ihlallerinin ve ayrımcılıkların yıkıcılığını azaltmıyor. Nitekim Senex İzleme çalışmasında (Senex İzleme, 2021) Türkiye’de yaşlıların yaşadığı şiddet, ihmal, istismar, hak ihlali ve ayrımcılıkların yarısının yaşlı kadınlara yönelik olduğu tespit edilmekte. Yaşlılara karşı sergilenen ihmallerde ve ayrımcılıklarda iki temel faktör dikkat çe-

kiyor. Bunlardan biri toplumsal cinsiyet diğeri ise sınıf. Toplumsal cinsiyet ve sınıf kesişiminde ortaya çıkan eşitsizlikler, hak ihlallerinde ve ayrımcılıklarda da açık biçimde izlenebilir. Yoksul yaşlılar, engelli yaşlılar, yoksul yaşlı kadınlar, dul yaşlı kadınlar, demans/Alzheimer hastaları ve onların yaşlı bakımverenleri, ayrımcılıktan en derinden etkilenen kesimlerin başında gelmekte.

Medyada yer alan haberlerde izlenen vakalar, hak ihlallerinin hangi toplumsal alanlarda yaşandığını gözler önüne seriyor. Bu bağlamda yaşlıların, sağlık ve bakım, ulaşım, adalete erişim, çalışma ve medeni haklarının engellenmesi gibi durumlar oldukça çarpıcı. Türkiye’de, yaşlıları salgından korumak üzerine kurulan argümanlar, yaşlıları marjinalleştiren, yalnızlaştıran ve izole eden uygulamalara ve davranışlara dönüşmüş. Salgınla ya da virüsün yayılımıyla değil, yaşlı insanlarla mücadele edilmekte. Eşitsizlikleri derinleştiren hastalıklarla ve yoksullukla değil, yaşlılıkla mücadele edilmekte. Yaşlılar ve yaşlılık, riskli, tehlikeli olarak damgalanmakta, o nedenle haberlerin söylemlerinde de yaşlılıkla ve yaşlılarla mücadele edildiği algısı yaratılmakta. Oysa yaşlılar, tüm insanlarla eşit haklara sahipler. Kronolojik yaşa dayalı olarak ha-

yata geçirilen yasaklar, kısıtlamalar, karantina ve kapatılmayla yaşlı insanların hakları ihlal ediliyor. Tüm bu uygulamalar ve neticesinde ortaya dökülen davranışlar açıkça yaş ayrımcılığı. Nitekim Türkiye’de yaş ayrımcılığı Covid-19 salgınıyla birlikte politika düzeyinde de sistematik biçimde yeniden üretiliyor.

Yaşa iliştilen tüm kalıp yargılar, ön yargılar ve haksızca uygulamalar, yaş ayrımcılığıdır. Yaş ayrımcılığı, cinsiyetçilik ve ırkçılık gibi çağımızın en yaygın ayrımcılık türlerinden biri. En sinsi ayrımcılık türü. Mikro, mezo ya da makro düzeyde izlenebilir; kendi içine de dönebilir. Negatif ya da pozitif biçimde davranışlarda gözlenebilir. Her biçimde yaşlı insanların haklarının ihlal edildiği anlamına gelir.

66

Eğitimsiz, sözden anlamayan, söz dinlemeyen, riskli, güvenliğe tehdit oluşturan kişiler olarak tanımlanan yaşlılar, devlete karşı çıkan kimseler olarak damgalanıyorlar

99

Covid-19 salgını sürecinde yaşlıların karşılaştığı hak ihlalleri ve ayrımcı uygulamalar düşünüldüğünde, yaş ayrımcılığıyla mücadele etmek kaçınılmaz bir gereklilik. Zira Türkiye’de yetişkinler, gençler ve çocuklar içinde buldukları çağdan daha uzun bir süreyi yaşlı olarak geçirecekler. Türkiye’de gençler, genç olduklarından daha fazla, çocuklar, çocuk olduklarından daha uzun bir süre yaşlı olarak yaşayacaklar. Nitekim toplumsal yaşlanma dinamikleri, Türkiye’nin dünyanın en hızlı yaşlanan ülkelerden biri olduğunu gösteriyor. Yaşlanma sürecindeki Türkiye’de doğumda beklenen yaşam süresi hızla artıyor. Onurlu bir yaşam sürmek için yaşlılık döneminde ayrımcılığa maruz kalmamak için ayrımcılığın her biçimiyle olduğu gibi yaş ayrımcılığıyla da göze göz mücadele şart.

90

66

**Türkiye’de yetişkinler,
gençler ve çocuklar
içinde buldukları
çağdan daha uzun
bir süreyi yaşlı olarak
geçirecekler**

99

Yaş ayrımcılığıyla etkin mücadele etmek üzere üç kritik yapısal adım atmak gerekiyor. Birincisi Türkiye’nin yaş ayrımcılığıyla mücadelesinde yasal düzenlemelere gereksinimi olacak. Yasal düzenlemeleri gerçekleştirmek üzere belirsizlikleri ortadan kaldırmak için sivil toplumla işbirliklerini genişletmek gerekiyor. Türkiye’de yaşlanma, yaşlılık ve yaşlılar üzerine çalışan ulusal ve yerel düzeydeki sivil toplum örgütlerinin bulguya dayalı katkısı ne tür yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu belirlemeyi kolaylaştırır. Ayrıca Birleşmiş Milletler bünyesinde Yaşlanma Çalışma Grubu ile temas kurmak, destek ve öneriler almak yerinde bir girişim olur. Yaşlıların insan haklarının korunması bağlamında uluslararası sözleşmelerden doğan hakların, uygulamada da tanınması, kuşaklararası dayanışmayı da besler. Bu bakımdan zenginleşmeden hızla yaşlanan Türkiye için tüm kuşakların aktif yaşlanma politikalarıyla desteklenmesi, önümüzdeki dönemde sosyal, ekonomik ve çevresel kalkınmayı da sürdürülebilir kılacaktır.

İkinci adım, izleme ve değerlendirme sürecini başlatmak olmalı. Yaşlılar hakkında ve yaşlananların yaşlanma algıları üzerine araştırmaları desteklemek

izleme ve değerlendirme sürecinin ilk girişimi olabilir. TUBİTAK ve ulusal düzeydeki fon veren kurumların araştırma destekleri stratejilerine ‘Yaşlanma Çalışmaları’ başlığı eklenmeli. Bu başlıktaki ikinci nitelikli girişim ulusal düzeyde boylamsal bir yaşlanma araştırmasına başlamak olurdu. Türkiye İstatistik Kurumu Resmi İstatistik Programı (RİP) içine mutlaka bir yaşlanma araştırması dahil edilmeli. Zira RİP ulusal düzeyde ihtiyaç duyulan alanlarda güncel, güvenilir, zamanlı, şeffaf ve tarafsız veri üretmeyi amaçlıyor¹⁹. Yasal olarak da belirlenmiş bu çerçevede temel dayanak olarak kabul edilip, ulusal düzeyde boylamsal bir yaşlanma araştırması, 2021 sonrasındaki yeni dönemde ulusal veri programına dahil edilmeli. Böylece hem yaşlanma, yaşlılık ve yaşlılar üzerine gerçekleştirilecek araştırmalarda akademi, sivil toplum ve özel sektör teşvik edilmiş olur hem de ulusal düzeyde toplanan verilerle politika geliştirenlere, uygulayanlara ve izleyenlere girdi sağlanmış olur. Yaşlanma, yaşlılık ve yaşlılar hakkında güncel, güvenilir ve şeffaf veri üretmek önemli. Zira, bir alanda nitelikli şeffaf veri yoksa orada insan hakları ihlalleri yaşanıyor.

66

Yaşlanma, yaşlılık ve yaşlılar hakkında güncel, güvenilir ve şeffaf veri üretmek önemli. Zira, bir alanda nitelikli şeffaf veri yoksa orada insan hakları ihlalleri yaşanıyor

99

Üçüncü adım Türkiye Ulusal Yaşlanma Enstitüsü'nün kurulması olacaktır. Yasal düzeydeki düzenlemeleri takip edecek, ulusal ve uluslararası işbirlikleri kurarak, ihtiyaç duyulan alanlarda araştırmaları destekleyecek, bulguya dayalı olarak politika geliştirilmesine ve uygulanmasına gözcülük edecek, kurumlar arasındaki eş güdümü sağlayarak yön verecek özerk bir enstitü kurulmalı. Hızla ve zenginleşmeden yaşlanan Türkiye için bu gerekli ve kaçınılmaz bir adım.

Öncelikli olarak atılacak bu adımlarla, ulusal ve bölgesel düzeyde, yaşlı hakları ihlallerinin tespitinde ve engellenmesinde, yaş ayrımcılığının törpülenmesinde işlevsel bir mekanizma kurulmuş olacaktır.

¹⁹ <http://www.resmiistatistik.gov.tr/detail/resmi-istatistik-programi-nedir/>

Covid-19 Günlüğü: Ne oldu, Neler Yaşandı?

'Covid-19 Gündeminde Yaşlılara Yönelik Hak İhlalleri ve Ayrımcı Uygulamalar' araştırması için 2020 yılı Ocak ayı ile Haziran ayı arasındaki 6 ayı kapsayan dönemde medya izlemesi gerçekleştirildi. Medya izlemesinin hemen öncesinde ve izleme süresince Covid-19 salgını bağlamında uluslararası alanda gerçekleşen gelişmeleri bilmek araştırmanın dayandığı bağlamı takip etmek için gerekli olacak. Böylesi bir ihtiyacı karşılamak üzere aşağıda virüsün tanımlandığı ilk günden başlayarak ilk altı ayda neler yaşandığını izleyebilirsiniz.

Nedeni bilinmeyen zatürre DSÖ Çin Ofisi'ne bildirildi

2019'un kapanışında, DSÖ Çin Ülke Ofisi, Çin'in Hubei eyaletindeki Wuhan kentinde tespit edilen nedeni bilinmeyen bir zatürre hakkında bilgilendirildi. Yetkililere göre, bazı hastalar Huanan Deniz Ürünleri pazarında dükkan işletiyordu. Ulusal makamlarla yakın temasta kalan DSÖ, durumu izlemeye başladı ve yapılan laboratuvar testleri ve düşünülen farklı teşhisler hakkında daha fazla bilgi istedi.

DSÖ yeni koronavirüs hakkında ilk kılavuzunu yayınladı

DSÖ, ülkelerin yeni bir koronavirüsü tespit etme ve yanıt verme yeteneklerini kontrol etmeleri için SARS ve MERS gibi diğer koronavirüslere atıfta bulunarak geliştirilen bir araç yayınladı. Bu bilgilerle, ana boşlukların belirlenmesine, risklerin değerlendirilmesine, ek araştırmalar, yanıt ve kontrol eylemleri için planlama yapılmasına yardımcı olmak amaçlanıyor.

94

2019

4 Ocak

5 Ocak

13 Ocak

31 Aralık

2020

10 Ocak

DSÖ Wuhan'daki bir dizi zatürre vakasına yanıt veriyor

DSÖ, durumu takip etmek ve ayrıntıları ortaya çıktıkça paylaşmak için ülke ofisi, bölge ofisi ve karargâh olmak üzere 3 düzeyinde çalışacağını duyurdu.

DSÖ, Çin'de nedeni bilinmeyen zatürreyi rapor etti

DSÖ risk değerlendirmesini ve tavsiyesini yayınladı. Wuhan'daki zatürre vakaları kümesine ilişkin ulusal yetkililer tarafından hastaların durumu ve halk sağlığı tepkisi hakkında rapor yayınladı.

Çin dışındaki ilk yeni koronavirüs vakası doğrulandı

DSÖ risk Yetkililer Tayland'da yeni bir koronavirüs vakası olduğunu doğruladı. Yeni koronavirüs vakalarının Çin dışında ortaya çıkması beklenmedik değildi. Bu gelişme DSÖ'nün neden diğer ülkelerde aktif izleme ve hazırlık çağrısında bulunduğunu anlaşılır kılıyor.

DSÖ, Çin'in Wuhan şehrine saha ziyareti yaptı

Heyet, aktif gözetim süreçlerini, Wuhan Tianhe havaalanındaki sıcaklık taramasını, laboratuvar tesislerini, Zhongnan hastanesi ve ilgili ateş kliniklerindeki enfeksiyon önleme ve kontrol önlemlerini, virüsü tespit etmek için bir test kitinin konuşlandırılmasını gözlemledi ve tartıştı.

Heyet ayrıca, halkın iletişim çabalarını ve Çin'in virüsün şiddet spektrumu hakkında daha net bir resim oluşturacak olan yeni koronavirüs için vaka tanımını genişletme planını da ele aldı. Ziyaretin sonunda Çin Hükümeti, diğer ülkelerin tespit etmesine yardımcı olmak için yeni koronavirüs hakkında test kitinde kullanılan astarları ve problemleri yayınladı. Çinli uzmanlar ayrıca vaka tanımları, klinik yönetim protokolleri ve enfeksiyon kontrolü de dahil olmak üzere uluslararası kılavuzların geliştirilmesinde kullanılacak bir dizi protokolü paylaştılar

Uluslararası Halk Sağlığı Acil Durumu ilan edildi

DSÖ Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, Uluslararası Sağlık Düzenlemeleri kapsamında toplanan Acil Durum Komitesi'nin ikinci toplantısının ardından 2019-nCoV salgınına Uluslararası Halk Sağlığı Acil Durumu ilan etti. Vakaların bir ay içinde beş DSÖ bölgesinde bildirildiğini kabul eden Komite, vakaların erken tespiti, izole ve tedavi edilmesi, temas izleme ve sosyal mesafe önlemlerinin -risk seviyesine uygun olarak- virüs yayılımını kesintiye uğratmak için çalışabileceğine dikkat çekti.

21 Ocak

23 Ocak

30 Ocak

11 Şubat

95

Acil Durum Komitesi'nin yeni koronavirüs salgınıyla ilgili ilk toplantısı

22-23 Şubat'ta DSÖ Genel Direktörü, Kore Cumhuriyeti, Japonya, Tayland ve Singapur'da da bildirilen vakalarla birlikte, Çin'deki yeni koronavirüs salgınına değerlendirmek üzere Acil Durum Komitesi'ni topladı. Çok sayıda Komite üyesi, kısıtlayıcı ve ikili doğası göz önüne alındığında, Uluslararası Halk Sağlığı Acil Durumu (PHEIC) ilan etmek için henüz çok erken olduğunu düşündü. Komite, diğer tavsiyelerin yanı sıra yaklaşık 10 gün içinde konuyu yeniden gündeme almayı tavsiye etti.

Yeni koronavirüs hastalığı COVID-19 olarak adlandırıldı

Kılavuzlar, hastalığın adının coğrafi bir konuma, bir hayvana, bir bireye veya bir grup insana atıfta bulunamayacağını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca hastalıkla ilgili olması ve telaffuz edilebilir olması gerekiyordu. Bu seçim, yanlış veya damgalayıcı olabilecek diğer adların kullanımına karşı korunmaya yardımcı olacaktır.

Damgalamayı durdurmak ve COVID-19 ile mücadele etmek için payınıza düşeni yapın

DSÖ Genel Direktörü, COVID-19'u ele almak için defalarca "damgalama değil dayanışma" çağrısında bulundu.

DSÖ, UNICEF ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu ile birlikte hastalıkla ilişkili sosyal damgalamayı önleme ve ele alma kılavuzu üzerinde çalışmıştır.

Damgalama ile savaşmak çok önemlidir. Çünkü damgalama insanları hastalığı gizlemeye, sağlık hizmeti almaktan kaçınmaya ve sağlıklı davranışları benimsemekten vazgeçirmeye itebilir.

Bu kılavuz, COVID-19 hakkında konuşurken dille ilgili bazı ipuçlarını ve mesajların yanı sıra yapılması ve yapılmaması gerekenleri içeriyor.

2020

96

25 Şubat

"Şimdi harekete geçmekten başka çare yok"

COVID-19 medya brifinginde konuşan Genel Direktör, virüsün topluma bulaşabildiğini ancak doğru önlemlerle kontrol altına alınabileceğini vurguladı.

2 Mart

10 Mart

Ruh sağlığı ve COVID-19

DSÖ, COVID-19 sırasında insanların korku, damgalama ve ayrımcılığı yönetmelerine yardımcı olmak için rehberlik sağlıyor.

Aşağıdaki #AskWHO filminde uzman Aiysha Malik, salgın sırasında ruh sağlığı ve stresi önleme konusunda halkın sorularını yanıtlıyor.

Avrupa salgının merkez üssü oldu

Avrupa'da şu anda Çin dışında dünyanın geri kalanından daha fazla vaka ve ölüm bildiriliyor. Şu anda her gün, salgının zirvesinde Çin'de bildirilenden daha fazla vaka var.

“Bir yangınla gözün kapalı savaşamazsın.”

Ülkeler şüpheli her COVID-19 vakasını test etmelidir. Testleri pozitif çıkarsa insanlar izole edilmeli ve semptom geliştirmeden 2 gün öncesine kadar yakın temas halinde oldukları kişiler aranmalı, COVID-19 semptomları gösteriyorlarsa bu kişiler de test edilmelidir.

DSÖ ayrıca, hafif vakalar da dahil olmak üzere, tüm doğrulanmış vakaların, bulaşmayı önlemek ve yeterli bakımı sağlamak için sağlık tesislerinde izole edilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir.

Ancak, birçok ülkenin özel sağlık tesislerinde hafif vakalarla ilgilenme kapasitesini çoktan aştığının farkındayız. Bu durumda, ülkeler yaşlı hastalara ve altta yatan rahatsızlıkları olanlara öncelik vermelidir.

11 Mart

13 Mart

16 Mart

97

DSÖ COVID-19'u pandemi olarak tanımladı

COVID-19 medya brifinginde konuşan DSÖ Genel Direktörü şunları söyledi:

“DSÖ bu salgını anbean değerlendiriyor. Hem endişe verici yayılma ve şiddet seviyeleri hem de endişe verici eylemsizlik seviyeleri nedeniyle derin bir kaygı duyuyoruz.

Bu nedenle COVID-19'u bir pandemi olarak ilan ediyoruz.

Pandemi hafifçe veya dikkatsizce kullanılacak bir kelime değildir. O, yanlış kullanılırsa, mantıksız bir korkuya yol açabilecek; kavganın bittiğini [yenildiğimizi] düşündürebilecek, gereksiz acılara ve ölüme yol açabilecek bir kelimedir.

Durumu bir pandemi olarak tanımlamak, DSÖ'nün bu virüsün oluşturduğu tehdit hakkındaki değerlendirmesini değiştirmez. DSÖ'nün ve ülkelerin yapması gerekenleri değiştirmez.

Daha önce herhangi bir koronavirüsün neden olduğu bir pandemi görmedik. Bu, bir koronavirüsten kaynaklı ilk pandemidir.

Aynı zamanda daha önce kontrol altına alınabilmiş bir pandemi de görmedik.”

COVID-19 sırasında engellilik hususları hakkında #AskWHO

COVID-19'un etkisi "farklı gruplar tarafından farklı şekillerde hissedilir". Uzman Lindsay Lee, #AskWHO halka açık soru-cevap oturumunda, COVID-19 sırasında engelli insanları korumak için herkesin kritik bir role sahip olduğunu vurguluyor.

COVID-19 infodemi yönetimi konusunda danışmanlık programı

Bilim insanlarını, halk sağlığı karar vericilerini, tıbbi gazetecileri, teknoloji ve sosyal medya platformlarını ve sivil toplumu bir araya getiren bu danışmanlık programı, COVID-19 hakkındaki yanlış bilgileri, söylentileri ve mitleri azaltırken güvenilir bilgilerin paylaşılmasına yardımcı olacak müdahaleler için bir çerçeve geliştirmeyi amaçladı.

Başlıklar arasında internetteki bilgi hacmi konusunda farkındalık yaratma, sağlıklı ilgili karar verme için nitelikli kaynakların kullanımına ilişkin algılar ve dijital okuryazarlığın güçlendirilmesi yer alıyordu.

98

2020

20 Mart

19 Mart

8-9 Nisan

Gençler "yenilmez değil"

COVID-19 medya brifinginde konuşan Genel Direktör şunları söyledi: "En çok etkilenenler yaşlı insanlar olsa da gençler hastalıktan kurtulamıyor.

Pek çok ülkeden elde edilen veriler, 50 yaşın altındaki kişilerin, hastaneye yatırılması gereken hastaların önemli bir bölümünü oluşturduğunu açıkça göstermektedir.

Bugün gençlere bir mesajım var: Yenilmez değilsiniz. Bu virüs sizi haftalarca hastanede yatırabilir, hatta öldürebilir.

Hastalanmasanız bile, nereye gideceğiniz konusunda yaptığınız seçimler, başka biri için yaşam ve ölüm arasındaki fark olabilir.

Bu kadar çok gencin virüsü değil, haberi yaymasına minnettarım. "

COVID-19 hakkında BM açıklaması ve ruh sağlığı konusunda eyleme geçme ihtiyacı

COVID-19 salgını ile ilgili olarak bazı ülkelerde depresyon ve anksiyete semptomlarında artış bildirilmektedir. Nisan 2020'de Etiyopya'da yapılan bir araştırmada, salgın öncesine kıyasla depresyon semptomlarının yaygınlığında 3 kat artış olduğu tespit edildi.

Ön saflardaki sağlık hizmetleri çalışanları, kadınlar, çocuklar, ergenler, yaşlılar ve ruh sağlığı sorunları olan kişiler, hepsi risk altındadır. Alkol tüketimindeki artış, ruh sağlığı uzmanları için bir başka endişe kaynağıdır. Ruh sağlığı veya psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyan insan sayısındaki artış, birçok ülkede ruh sağlığı hizmetlerinin kesintiye uğramasıyla daha da artmıştır.

Somut bir ifadeyle, ruh sağlığı sorunlarıyla yaşayan insanların tedaviye erişmeye devam etmesi çok önemlidir. Pek çok ülke, yaklaşımlarını ve desteklerini, başarı işaretleri gösterecek şekilde değiştirmiştir.

Özellikle en savunmasız olanlar için sosyal uyumu güçlendiren ve yalnızlığı azaltan destekler devam etmelidir.

4 Mayıs

13 Mayıs

29 Haziran

99

Gazeteciler için COVID-19'un nasıl ele alınacağına dair DSÖ tarafından desteklenen kurs başlıyor

Bilim muhabiri ve yazar Maryn McKenna tarafından geliştirilen bu kurs, COVID-19 salgınının yakın tarihini, onu önleyebilecek veya baş etmeyi sağlayacak geçmiş uyarıları, salgın üzerine mükemmel gazeteciliği ve bilimsel uzmanların öngörülerini kapsıyor.

Kurs, Knight Foundation ve BM Geliştirme Programının desteğiyle, DSÖ ve UNESCO ile ortaklaşa, Austin'deki Texas Üniversitesi'ndeki Knight Center for Journalism in the Americas tarafından verilmektedir.

DSÖ, COVID-19 salgınının altı aylık yıldönümünü kutladı

DSÖ'nün salgına verdiği tepkinin güncellenmiş ve ayrıntılı bir zaman çizelgesi web sitemizde yayınladı. Böylece insanlar çalışmalarla ilgili olarak son altı ayda neler yaşandığını izleyebilirler. Zaman çizelgesi DSÖ'nün salgını durdurmak ve hayat kurtarmak için yaptığı çalışmaları göstermektedir.

Kaynaklar

Age Platform Europe. (2020). COVID-19 and human rights concerns for older persons. Recuperado el, 3. https://www.age-platform.eu/sites/default/files/COVID-19_&_human_rights_concerns_for_older_persons-April20.pdf

Alkan Olsson, I. (2019). Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Yaşlı Hakları. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 3, 39-47.

Arun Ö., (2020a). Eşitsiz Yaşlanmak: Türkiye'nin Serüveni, Alanın Niteliği ve Yaşlanma Gündemi. *Cogito*, 98, ss.89-106.

Arun, Ö. (2020b). *Antalya Yaşlılık Araştırması Üçüncü Dönem, 2019 / 2020 Temel Bulgular ve Yerel Yönetimlere Öneriler*. Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.

Arun, Ö. (2020c). Türkiye'de Korona Krizi Koşullarında Yaşlanma Algısı ve Yaşlı Hakları Araştırması. Raoul Wallenberg Enstitüsü destekli araştırma.

Arun, Ö., (2018). *Yaşlanmayı Aşmak*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi (2000). Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 Establishing a General Framework for Equal Treatment in Employment and Occupation. Official Journal of the European Communities, (303), 16-22.

100

Byrnes, A., Mattsson, T. (2021). Human rights of older person. 20th Informal ASEM Seminar on Human Rights. <https://www.aseminfoboard.org/events/20th-informal-asem-seminar-on-human-rights>

Butler, R. N. (1969). Ageism: Another Form of Bigotry. *The Gerontologist*, 9, 243-246.

Dünya Tabipler Birliği (1981). Lizbon Bildirgesi.

İnsan Hakları Ortak Platformu (2016). Adalete Erişimde Ayrımcılık. Yayın No: 101, Ankara.

İnsan Hakları Ortak Platformu (2016). Çalışma Hakkına Erişimde Ayrımcılık. Yayın No: 193.

İnsan Hakları Ortak Platformu (2016). Sağlık Hakkına Erişimde Ayrımcılık. Yayın No: 353, Ankara.

Senex İzleme, (2021). *Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İhlallerin İzlenmesi: Ocak Ayı Raporu*. Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği (www.senex.org.tr/yayinlar)

TÜİK, (2020). İstatistiklerle Yaşlılar, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2020-37227&dil=1>

Uluslararası Af Örgütü (2020). *Avrupa Dönüm Noktasında Covid-19 Pandemisine Karşı Önlem Alırken Yetkililerin Yapması ve Yapmaması Gerekenler*.

Uluslararası Hukukçular Komisyonu & İnsan Hakları Ortak Platformu (2019). *Keyfi Sınırlama: Olağanüstü Hâl Süresince ve Sonrasında Türkiye'de Seyahat ve Toplantı Özgürlüklerinin Kullanımı*. Yayın No: 2169, Cenevre.

United Nations. (2020). Policy brief: The impact of COVID-19 on older persons. *United Nations report*. <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/Policy-Brief-The-Impact-of-COVID-19-on-Older-Persons.pdf>

United Nations Population Fund. (2020). Küresel teknik bilgi notu Covid-19'un yaşlılar açısından sonuçları: salgına müdahale.
https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/UNFPA_Technical_Guide_Older_Persons_and_COVID19_Turkish.pdf, 2020

United Nations (1982). Report of The World Assembly on Aging.
United Nations Publication, New York.

United Nations (1991). United Nations Principles for Older Persons. United Nations Publications.

United Nations (1996). Report of the World Summit for Social Development. United Nations Publications

United Nations (2002). Political Declaration and Madrid International of Action on Ageing.
Plan United Nations Publications, New York.

Ya-Da Vakfı (2019). *Türkiye'de Yaşlılık Tahayyülleri ve Pratikleri*.
<https://www.heryasta.org/2019/11/04/turkiyede-yaslanma-algisi-nasil-arastirma-sonuclari-ve-goruslerle-arastirma-kitabimiz-yayinda/> (Erişim tarihi, Ekim 2020).

Uluslararası Sözleşmeler

Avrupa Konseyi (2010). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*.

Avrupa Konseyi (2014). *Recommendation Cm/Rec(2014)2 of The Committee of Ministers to Member States on The Promotion of Human Rights of Older Persons*.

Avrupa Konseyi (1996). *Avrupa Sosyal Şartı*.

Birleşmiş Milletler (1948). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*.

Birleşmiş Milletler (1966). *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*.

Birleşmiş Milletler Open-ended Working Group on Ageing
(2020). *Access to Justice: A Discussion Paper*.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
(2005). *18 No'lu Genel Yorumu: Çalışma Hakkı*.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (2000). *14 No'lu Genel Yorum: Mümkün Olan En Yüksek Seviyede Sağlık Standartlarına Sahip Olma Hakkı*.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi (1989). *Genel Yorum No. 18: Ayrımcılık Yasağı*.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi (1999). *Genel Yorum No. 27 Madde 12: Seyahat Özgürlüğü*.

ILO (1958). *111 No'lu Sözleşme: Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi*.

ILO (1964). *122 No'lu Sözleşme: İstihdam Politikası Sözleşmesi*.

ILO (1980). *R162-Older Workers Recommendation*.

Yazar hakkında

Özgür Arun

1977 yılında Anadolu'da bir köyde doğdu ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) yüksek öğrenimini tamamladı. 2001 yılında ODTÜ'den mezun olduktan sonra Berlin'e yerleşti ve 2002 yılının sonuna kadar araştırmalarına burada devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra, 2004 ve 2011 yılları arasında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2011 yılında, Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji Bölümü'nde tam zamanlı öğretim üyesi olarak araştırmalarına başlayan Arun, 2013 ile 2016 yılları arasında Gerontoloji Bölüm Başkanlığı yaptı. 2014 yılında Akdeniz Üniversitesi "Bilim, Hizmet, Teşvik" ödülleri kapsamında, sosyal bilimler alanında ödül alan Arun, 2017 yılında ise Association for Gerontology in Higher Education (AGHE) tarafından yüksek öğrenimde etkileyici ve yenilikçi çalışmalar yapan ve üstün liderlik sergileyen bilim insanlarına verilen Rising Star ödülüne layık görüldü. Yüksek öğrenim, gençlik ve işsizlik, kırsal kalkınma, gelir ve refah, çocuk işgücü ve engellilik konularında araştırmalar gerçekleştiren Arun'un güncel çalışmaları, yaşlanma, kuşaklararası ilişkiler, kültür, sınıf ve beğeniler üzerine. Arun, yaşlanma ve yaşlılık yazınında öncü konumda olan The Gerontologist dergisinin editörler kurulu üyesi. Senex | Yaşlanma Çalışmaları Derneği'nin kurucularından.

Covid-19 Gündeminde Yaşlılara Yönelik Hak İhlalleri ve Ayrımcı Uygulamalar

Türkiye’de ilk Covid-19 vakası, 11 Mart 2020 tarihinde Sağlık Bakanlığı tarafından açıklandı. Aynı gün Dünya Sağlık Örgütü küresel bir salgınla karşı karşıya olduğumuzu ilan etti. Bu süreçte yetkililer ve uzmanlar virüsün en fazla yaşlıları etkilediğini vurguladılar. Korumacı bir tutumla Türkiye’de de yaşlılar uyarılmaya başlandı. İçişleri Bakanlığı’nın 21 Mart 2020 tarihinde ilan ettiği genelgeyle 65 yaş üzeri insanların sokağa çıkmaları yasaklandı. Yasak; süresiz, sınırsız ve denetimsiz biçimde yürürlüğe girdi. Kamusal düzeyde yaşlılara yönelik ayrımcı uygulamalar hayata geçirildi. Yaşlıların seyahat etmesi engellendi. Kenti kullanmamaları için yerel yönetimler kent meydanlarındaki bankları söktüler. Güvenlik güçleri kamusal alanlarda gördükleri yaşlı insanlara müdahale etmeye başladı. Bir büyükşehir belediyesi ‘Yaşlı İhbar Hattı’ kurduğunu açıkladı. Yaşlılar, tehlike altındaki insanlardan tehlikeli insanlara dönüştürüldü. Kriminalize edilen yaşlı insanlara karşı şiddet,

ihmal, hak ihlali ile birlikte **büyük kapatılma** ve izolasyon süreci böylece başlamış oldu.

Bizler, Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği olarak, bu süreçte Covid-19 gündeminde yaşlılara yönelik hak ihlallerini ve ayrımcı uygulamaları tespit edebilmek üzere elinizdeki izleme çalışmasını gerçekleştirdik. Böylece **büyük kapatılmaya** karşı hak arama sürecinde hak savunucuları başta olmak üzere tüm ilgili insanların elini güçlendirecek bulguları ortaya koymayı hedefledik. Bu çalışmada, merkezi hükümetleri, yerel yönetimleri, kamusal alanda sorumluluğu ve yetkisi olan tüm kesimleri yaşanan hak kayıplarına ve yaygınlaşan ayrımcı uygulamalara karşı etkin biçimde karar almaya sevk etmek üzere bulguya dayalı önerilerimizi sunuyoruz. Umuyoruz yaş ayrımcılığıyla mücadele etmek üzere gerçekleştirdiğimiz bu araştırma başka çalışmalar için de bir haberci olur.

www.senex.org.tr

